DIDASCALIAE APOSTOLORUM
FRAGMENTA UERONENSIA LATINA.

ACCEDUNT

CANONUM QUI DICUNTUR APOSTOLORUM ET
AEGYPTIORUM RELIQUIAE.

PRIMUM EDIDIT

EDMUNDUS HAULER.

FASCICULUS PRIOR:

PRAEFATIO · FRAGMENTA · IMAGINES.

LIPSIAE,
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MCM.

DIDASCALIAE APOSTOLORUM FRAGMENTA UERONENSIA LATINA.

ACCEDUNT

CANONUM QUI DICUNTUR APOSTOLORUM ET AEGYPTIORUM RELIQUIAE.

PRIMUM EDIDIT

EDMUNDUS HAULER.

FASCICULUS PRIOR:

PRAEFATIO · FRAGMENTA · IMAGINES.

LIPSIAE,
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MCM.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

FUNKIO · HARTELIO · MOMMSENO

D · D · D·

PRAEFATIO.

Principem hanc fragmentorum Ueronensium editionem ad Funkium, Hartelium, Mommsenum honoris causa mittere uolui, quippe quorum hic unicum codicis Ueronensis folium fastorum in Herm. VII, 474 ssq.[1]) sagaciter tractauerit unaque cum *Ad. Harnackio* mihi auctor palimpsesti legendi exstiterit[2]), alter aliquot folia a *Gu. Studemundo* olim speciminis causa descripta[3]) mihi beneuole sit largitus et de paginis primum a me examinatis honorifice ad ordinem philosophorum et historicorum academiae Uindobonensis rettulerit, ille me in quaestione a meis studiis satis aliena consilio atque opera et disputationibus suis transmissis benigne adiuuerit. Quibus uiris optime de hac editione meritis meritam debeo habeoque gratiam.

Tum magna laude mihi nominandus est *D. Antonius Spagnolo*, uenerabilis Ueronensis bibliothecae capitularis praefectus, qui curae meae in pretiosissimo codice perscrutando positae quacumque ratione humanissime atque liberalissime fauit.

Ne uiros doctos integra codicis huius rescripti uerba iam pridem exspectantes diutius morarer (quam moram muneris academici occupationibus aliisque litterarum studiis allatam me ipso nemo aegrius fert), priore hac parte omnes

1) Cf. eiusdem *Chronica minora* III, 382 sq. — 2) U. quae in *actorum academiae Uindobonensis* uol. CXXXIV. (a. 1896) disp. XI. exposui. — 3) Sunt laterculi huius editionis IX, XIII, XIV (u. 1—23 lacunosi), XXIV, XXIX—XXXII, 20, XXXXI, XXXXIII sq., LIII (1—16 cum lacunis), LIV, LVII (non absolutus), LVIII, omnes fere faciliores lectu, quos recognoui atque suppleui. Ceteras sexaginta quinque palimpsesti paginas, quarum quaeque plus mille litteras continet, ipse primus legi.

palimpsesti laterculos quam accuratissime potui lectitatos cum trium foliorum[1]), quae quidem optime effingi potuerunt, imaginibus proponere constitui, quam posterior iam praeparata pars, qua *Epilegomena* et *Indices* continebuntur, mox sequetur.

Quoniam plura in Epilegomenis tractaturus sum, hic pauca primum de codice eiusque aetate, tum de meis collationibus, denique de ratione et uia, quam in edendis palimpsesti uerbis inii, proferre mihi in animo est.

Atque in codice quidem, de quo agimus, Ueronensis bibliothecae capitularis LV. (53), membranaceo, forma octaua Isidori Sententiarum libri tres insunt octauo fere saeculo Langobardicis litteris scripti[2]). Constat autem codex foliis undecentum, ex quibus duo ultima (98 et 99) Isidori scriptura uacant. Altera uetustior scriptura subest foliis quadraginta uni, quae nunc numeris 33, 34, 61—99 signantur. Ab his numeris illos, quos in disputatione academica indicaui, a folio 45 discrepare, inde explicatur, quod, postquam duobus foliis falso inscribi numerum 45 publicaui, omnes deinceps notas ita mutatas repperi, ut priora folia 45[b] usque ad 98 hodiernis foliis 46 usque ad 99 responderent. Iam primum prisci codicis folium (siue 89 Isidoriani) non Didascaliae apostolorum inscriptionem[3]), quam suspiceris, praebet, sed scriptura unciali exaratos fastos consulares ab anno p. Chr. n. 439 usque ad a. 486, qui hoc anno transcripti neque paulo post semiuncialibus litteris ad a. 494 continuati sunt. Quae manus manui, quae item semiunciali scriptura non solum antiquissima, sed etiam formosissima codicem Latinae et *Didascaliae* et *Canonum* interpretationis confecit, mihi uidetur aequalis fere neque tamen plane similis. Summa uero atque adeo gemella similitudo intercedit inter hanc translationis scripturam et manum

---

1) Respondent laterculis I, VII, LXXVIII; praeterea Th. Sickel iam a. 1858 in *Monum. graph.* fasc. I, 2 imaginem laterculi L bene expressit eo partem *Homiliarum incerti auctoris* contineri opinatus. — 2) Cf. A. Reifferscheidii *Bibl. patrum Latin. Ital.* I, p. 98 sq. — 3) Etsi interpres Latinus nomen *Doctrinae apostolorum* (cf. ad I, 1) praetulisse uidetur, tamen usitatam significationem retinui, ne haec cum uetustiore Doctrina apost., quae a Bryennio a. 1873 Constantinopoli detecta *Διδαχὴ τῶν δώδεκα ἀποστόλων* inscribitur, confunderetur.

palimpsesti *Recognitionum Clementinarum*, quae in codice Bobiensi bibliothecae Ambrosianae (*C. 77 sup., membr. in 4°*) item tribus Isidori Sententiarum libris VII. uel VIII. saeculo scriptis subsunt[1]). Hanc scripturam si uiri artis palaeographicae peritissimi recte ineunti sexto saeculo tribuerunt, iam codicem Didascaliae et Canonum Ueronensem eiusdem aetatis esse efficitur. Illud autem fastorum folium ex paulo uetustiore aliquo codice restare coicias, in quo folio Didascaliae inscriptio olim fortasse miniatis litteris depicta saec. fere VIII. aut abluta aut abrasa hodie plane euanuit. Qua scripturae aetate probata tamen interpretationem ipsam aliquanto ante sextum saeculum factam esse persuasum habeo. Namque ex integris uersibus suppletis et aliis correcturis codicem rescriptum iam ex altero Latino exemplari transcriptum et emendatum esse concludo. Mihi cum hoc spectanti, tum s. scripturae locorum naturam et totius sermonis proprietates, qui cum Latinitate interpretationum ueteris et novi testamenti ante Hieronymum confectarum maximam partem congruit[2]), perpendenti ante V. saeculi initium, fortasse Ambrosii aetate[3])

1) Cf. A. Peyronis editionem *M. Tulli Ciceronis orationum pro Scauro . . fragm. inedit.* (Stuttg. et Tub. 1824), p. 195 ssq. et Reifferscheidi *Bibl. patr. Lat. It.* II 1, part. tert. p. 70 sqq. — 2) Cf. quae de ea re in illa disputatione explicaui et in posteriore editionis parte de sermone exponam. Hic leuiter tango apud interpretem non solum multas formas memorabiles inueniri, ut VI, 11 *meletricis*, LV, 12 *cinus* (quod XL, 2 retinuisse malim), LX, 24 sq. *funicula*, LII, 26 *iugus*, XXXXVIII, 10 *quabus*, sed etiam aut uocabula primum usurpata, uelut LVI, 26 *adproximatio*, XI, 9 *compopulari*, XXXXII, 23 *concibare*, XXXIV, 20 *conuidua*, LVI, 12 *diminuare*, XXXIII, 17 *gluterix*, IL, 1 sq. *indestructibilis*, LXXX, 23 *infug(i)are*, LXVI, 12 *thensauratio*, aut nouas significationes saepe occurrere, cf. XXVII, 23 *contractator* (notione diuersa a *contrectatore*), LIV, 16 sq. *emolumentis* (positum ut uidetur pro *elementis*, στοιχείοις), IL, 24 sq. *manuale* ('medicinale ferramentum, quod et circumcidit praeputium'), LXV, 10 *narrabilis* (ui actiua, διηγητικός), multa alia. — 3) Didascaliam Graecam et Canones ecclesiasticos apostolorum *Funk* priore, alii uiri docti posteriore tertii saeculi parte in Palaestina uel Syria scriptos esse probauerunt. Alteros Canones, qui Aegyptiorum nominantur, sed antea Syrorum fuisse uidentur (cf. LXXVI, 32) quique eodem modo apud Coptos et Aethiopas cum Canonibus eccles. conexi sunt, *Io. Achelis* et *Ad. Harnack* octauo Constitutionum apost. libro uetustiores, *Funk* (etiam nuper in ephem. 'Theolog. Quar-

hanc interpretationem esse ortam ueri simillimum est. Quare codex Graecus, ex quo archetypus Latinus fluxit, certe exeunte uel potius medio quarto saeculo antiquior putandus est.

Hac quaestione, quoad hic necessarium uisum est, tractata pauca de meis collationibus adiungam. Atque postquam in disputatione academica, quam supra laudaui, duodecim paginas (laterculos huius editionis VII—X, XIII, XXI sq., XXIX sq., XXXXI, XXXXIII sq.) paucis diebus lectas anno huius saeculi LXXXXVI. publicaui, duos insequentis autumni menses ad totum fere codicem perquirendum impendi. Deinde anno post, cum Ueronam iterum attingerem, non modo dubios quosdam locos, quos quominus penitus pernoscerem aut pergamento uariis uenenis infuscato aut caelo pluuio obscuroue impeditus eram, sed etiam alias plerasque palimpsesti partes otiose recognoui atque absoluisse mihi uideor. Quare quae primum publicaueram folia aliquot locis hac in editione emendatiora prodire, non est, quod magnopere mireris, praesertim si reputaueris maxime cadere in codicum rescriptorum lectionem illud '*Dies diem docet*' neque quicquam fere profici ab homine quamvis exercitato festinatione aut inuito sole, qui mihi primum iterumque peregrinato raro arrisit.

Collatione igitur palimpsesti, ut opinor, perfecta ad ipsam editionem parandam aggressus haec potissimum sum secutus. Ordinaui ante omnia laterculos ad compositionem ueteris codicis, quo et Didascaliae et Canonum, qui s. apostolorum et Aegyptiorum dicuntur, interpretatio Latina continebatur. De tredecim quaterniorum ueterum ordine quoniam in Epilegomenis expositurus sum, hic dixisse sufficiat eorum dispositionem recuperari posse primum ex foliorum conexu[1]), deinde ex quaternionum numeris (I, VI, X), qui in exeuntibus laterculis X, XXXIV, LII siue in codicis foliis 88^{u}, 93^{u}, 90^{u} seruati exstant. Accedit, quod de ambitu partium Didascaliae, quae interciderunt, quoniam Graeca eius uerba ad hanc me-

talschrift', 1898, p. 513 sqq.; cf. ibid. 1899, p. 161 sqq.) iuniores esse putat. Spissam hanc quaestionem fragmentis Latinis magis illustrari posse spero.

1) Hoc loco ad ea, quae in disputatione acad. commemoraui, adiungere liceat folia 33 et 34 inter sese non cohaerere.

moriam non uenerunt, ex Syriaca interpretatione, quam *P. A. de Lagarde* anno 1854 publicauit, et ex prioribus sex libris Graecis Constitutionum apostolorum (cf. eiusdem Lagardii editionem Teubnerianam, Lips. 1862) semper fere ad satis certum iudicium peruenire licet. In Graeca autem Didascaliae forma, quam Lagarde restituere conatus *Didascaliam puriorem* inscripsit[1]), plurima genuina esse omissa neque minus multa ex interpolatis Constitutionibus male recepta aut mutata esse, id quod Fr. X. Funk[2]) iam prius diuinauerat, nunc palimpsesto Ueronensi ad liquidum perductum est; cuius manum etiam multo propius quam Syrus potuerit ad Graecum exemplar accedere, non est, quod hic pluribus demonstrem. Tum quomodo Canones ecclesiastici, qui dicuntur apostolorum, quorum partem praebent laterculi LXV—LXVII, 30, sese excipiant, cum continuatione sententiarum, tum codice Uindobonensi hist. Graeco 7 (olim 45) edocemur, cuius uerba post tot uirorum doctorum editiones non sine ullo fructu denuo collata Latinis fragmentis apponenda esse censui. Denique de ordine laterculorum LXVIII, 14 — LXXX, quibus Canonum, quos Aegyptiorum uocant, reliquiae seruatae sunt, ex Copticae interpretationis et Aethiopicae[3]) capitum serie dubitari nequit, licet Latinus forma his multo antiquiore atque probiore excellat et, id quod summi momenti est, precum formulas a Copto omissas fideliter seruet. In hac quoque parte precationi, quae fit, cum episcopus ordinatur, Graecum exemplum adiunxi, nouis codicis Oxoniensis (Barocc. 26 bibl. Bodl.), Monacensis (Gr. 380), Uaticani (Gr. 828) collationibus[4]) usus, quarum primam historiae

1) In libri, cuius index est *Christianity and Mankind, their beginnings and prospects. By Christian Charles Josias* **Bunsen**. Uol. VI (*Philolog. sect.: Analecta Ante-Nicaena* Uol. II), London 1854, p. 225—338 (u. ibid. p. 45—224). — 2) Cf. eius librum 'Die Apostolischen Konstitutionen. Eine litterar.-historische Untersuchung. Rottenburg am Neckar 1891,' p. 41 sq. — 3) Harum interpretationum editiones grauissimas in p. 93 attuli. — 4) Hos codices ad unum archetypum redire patet; Oxon. saepius uerum seruauit quam alteri codices maxime inter se cognati. At Uindobon. codicem, quem Lagarde ad hanc quoque partem laudat, neque *Goeldlin,* custos huius bibliothecae peritissimus et ad iuuandum promptissimus, inuenit neque ego detegere potui; nam in cod.

ecclesiast. lector doctissimus *Uernon Bartlet* Oxoniensis, alteram doctor phil. *Iosephus Sickenberger* Monacensis, tertiam *Ioannes Penzel* meus, doctor phil. Uindobonensis, accurate confecerunt mihique libenter permiserunt. At particulae illi in laterc. LXVII, 31 usque ad LXVIII, 13 seruatae, qua ab apostolorum Canonibus ad Aegyptiorum, qui uocantur, Canones transitus fit, Constitutionum apost. l. VIII caput 3 addere ab animo impetrare non potui, quod haec uerba Graeca, etsi Latinis similia esse et cum iis cohaerere patet, tamen in singulis satis recedunt neque ex Constitutionum libro VIII. antiquam hanc Canonum Aegyptiorum formam pendere crediderim.

Praeterea numeros XXVI capitum, in quae Syriaca Didascalia diuiditur, Latinae interpretationi de industria non addidi, quia sine dubio recentiori aetati debentur et plerumque palimpsesto non probantur (cf. XXIV, 30; XXXIX, 33; XXXXIV, 20; XXXXV, 9). At indices, qui in hac interpretatione exstant (uelut XXI, 11 sq. *De Manasse*), retinui, sed eos ex notis margini ascriptis in textum, qui uocatur, irrepsisse ratus uncinis a genuina Didascaliae oratione separare malui.

Uerba ipsa palimpsesti codicem quantum potui secutus ad singulos eius uersus repraesentaui. Atque primum quidem litteras maiusculas et interualla inter enuntiata et cola conspicua, ubi sine sententiae detrimento seruari potuerunt, in textu imitatus sum; ubicumque uel in his rebus a codice discessi, in apparatu critico indicaui. Item per compendia

---

hist. Graec. 7, fol. 3[u] ex hac precatione praeter prima uerba *Ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως* nihil exstat et reliquis, qui uulgo commemorantur, manu scriptis Uind. Constitutionum libri continentur; in quorum octauo non haec simplex ueraque oratio, sed lata illa atque docte amplificata forma exstat, quae miro quodam modo cum manu interpolatoris ceterorum librorum concinit. Hic in transitu addo patriarcham Antiochenum Syrorum *Ign. Ephr. Rahmani,* qui nuperrime *Testamentum Domini nostri Iesu Christi* (Moguntiae 1899) primum edidit, mihi minime persuasisse breuem Ueronensem precationem manasse ex fusa Testamenti, id quod p. XXII sqq. contendit (u. nunc etiam *Funkii* disputationem in actis litt. 'Katholik' 1900, p. 1—14 et *Ad. Harnackii* sententiam in ephem. 'Deutsche Litteraturzeitung' 1900, p. 99 publicatam).

scriptas formas aut nominum *dominus* (pro quo partim *dom.*, partim *dns.* legitur), *Deus, Christus, Iesus, spiritus, sanctus* aut syllabarum *-que* et *-bus* dissoluere eas quidem, sed ita reddere haud dubitaui, ut fidelior codicis imago legentibus praeberetur neue apparatus ambitus iusto plus augeretur. Simili modo uirgulas pro *m* aut *n* litteris in uersuum fine positas significaui, ut has consonantes lunulis includerem, uelut *eu(m), no(n)* edidi pro codicis *eu*⁼, *no*⁼. Deinde orthographicas et grammaticas formas, quas ab interprete ipso profectas esse existimo, retinui omnes; ubi uero librariorum manu uel prima uel altera aliquid nouatum esse suspicatus sum, inclinatis litteris usus aliam lectionem in codice exstare notaui eamque in apparatu attuli. Hic illic, ut alios uulgarium scriptorum editores fecisse uideo, perspicuitati sententiae formas quasdam fortasse ab interpretationis scriptore ipso confusas sacrificandas esse putaui; quare *labor* et *lauor, auet* et *habet, decimabit* et *decimauit*, alia h. g. discreui atque aequalitatis et indicis causa formas *[h]onerati*, *⟨h⟩ebdomadas* imprimendas curaui. Sed in his quoque rebus nisi monito lectore nihil umquam mutaui. Tum in uerbis s. scripturae ut in reliquis solos fere apertos librarii errores emendaui neque me ad immodicam corrigendi licentiam abripi passus meas saepe dubitationes de locis obscuris uel ab interprete ipso non satis exercitato male intellectis aut consulto oppressi aut in apparatu attigi aut in Epilegomenis prolaturus sum. His ceterisque locis, qui aut formis nouis uulgaribusue aut alia denique causa memorabiles sunt, stellulam (*) adiunxi. Qui omnes in altera editionis parte inprimis respicientur. Iam in *apparatu critico* scripturas manus primae (*m.*¹) diligenter ab correcturis manus alterius (*m.*²), quae aetate non multo posterior est, secernere studui, quamquam locis quibusdam distingui uix possunt; uelut in *o* et *u* uocalibus specie inter se simillimis saepe dubitare licet, utrum *m.*¹ hanc aut illam scripserit an *m.*² siue leui ductu siue rasura uocalem alteram in alteram mutauerit. Manum primam, cum aliquotiens ipsa se emendauerit, ubi ab altera manu mihi internoscere non contigit, significaui m. correctricem (*m. corr.*). Litteris non plane quidem certis, sed probabilibus unum punctum, dubiis duo puncta suppo-

nenda curaui, unde cuique apparatum inspicienti singularum lectionum fides manifestior fieret. Ibidem litteras contignatas enumeraui omnes.

In testimoniis adferendis locutiones saepius in s. scriptura obuias, uelut *in odorem suauitatis* (XXVIII, 5; cf. LXIX, 21) omittendas censui. Me ceteris locis laudandis operam quidem dedisse fateor, sed, quod me sine dubio haud pauca fugerunt, uiros earum rerum peritiores ueniam daturos esse spero. Aliis quoque rationibus editionem hanc principem emendari posse non sum ignarus.

Restat, ut omnibus uiris, qui me in fragmentis his publicandis iuuerunt, quam maximas agam gratias. Praeter eos, quos supra commemoraui, professores doctissimi *Gust. Guilelm. Hugo Bickell* et *Eberhard Nestle* cum *Francisco X. Funkio* me de compluribus Didascaliae Syriacae locis, collega *Iacobus Krall* de Coptica interpretatione, professor spectabilis *Alb. Ehrhard* de locis quibusdam ueteris Testamenti beneuolentissime docuerunt et candid. *Stuelcken* per professorem dd. Schubertum Kiliensem coniecturas quasdam mecum communicauit. Neque minorem gratiam me referre profiteor omnibus uiris criticis, qui benigni disputationis meae censores fuerunt; inter quos mihi inprimis nominandi sunt *Io. Achelis, Fr. X. Funk, P. Lejay, A. Spagnolo, C. Weyman, Ed. Woefflin*[1]).

Haec fere praefanda, alia grauiora reseruanda esse putaui. Te autem faustis ominibus prosequor libellum e nidulo euolare cupientem, ut cum uiris doctis communices non uno nomine pretiosa fragmenta Ueronensia, quae diu oblitterata et obliuione sepulta iam renascantur atque reuiuiscant ad studia theologica et philologa iuuanda.

Scr. Uindobonae,
exeunte mense Decembri a. MDCCCIC.

Edmundus Hauler.

1) Quae censurae insertae sunt his actis litterariis: Theolog. Literaturzeitung 1896, p. 546 sqq.; Deutsche Litteraturzeitung 1897, p. 245 sqq.; Revue critique 1896, p. 477 sq.; Rivista bibliogr. Italiana I, p. 272; Wochenschr. f. klass. Phil. 1896, p. 1145 sq. (Byzant. Zeitschr. 1897, p. 192); Archiv f. lat. Lex. IX, 522. X, 309 sq.

SIGLA.

* stellula uocabulo textus addita significatur id in apparatu siue in altera editionis parte tractari aut commemorari; in apparatu unius litterae lacunam indicat.
[ ] hoc signo abicienda inclusi, hoc
⟨ ⟩ contra palimpsesti fidem addita.
( ) lunulis ad compendia dissoluenda usus sum (cf. p. XI),
† cruce ad corrupta denotanda.
noṃen — m litteram probabilem,
nom̤en — m litteram dubiam,
no*m*en — m coniectura restitutam significat.
AA. = Analecta Ante-Nicaena, ed. Bunsen-Lagarde, cf. p. IX.
CA. = Constitutiones apostolorum, ed. Lagarde, cf. p. IX.
Did. = Didascalia apostolorum.
Gr. = Graecus (textus Didascaliae, qui ex Did. Syriacae consensu cum CA. diuinatur).
Lag. = Lagarde.
Syr. = Syrus, Didascalia Syriaca.
lac. = lacuna.
om. = omisi, omissum tal.
s. l. = supra lineam (supra uersum).
s. s. = supra scriptum.

CORRIGENDA.

Laterc. I, 35 Post ⟨*e*⟩*am* dele uirgulam.
XXXX, 2 *cinus* et
XXXXII, 18 *demones* formae retinendae.

DIDASCALIAE APOSTOLORUM

FRAGMENTA UERONENSIA.

DIDASCALIAE APOSTOLORUM FRAGMENTA VERONENSIA.

I et II.

A(nalecta) A(nte-Nicaena, ed. Lag.) p. 45, 5—48, 1 (Didasc. purior p. 225,1—227, 13); C(onstitutiones) A(postolorum, ed. Lag.) I, c. 1, p. 1, 5—c. 2, p. 3, 23.

I D(e)i plantatio uineae cat⟨h⟩olica ecclesia eius et electi sunt, qui crediderunt in eam, quae sine errore est uera religio, qui aeternum regnum fructuantur* et per fidem regni eius uirtutem acceperunt et participationem s(an)c(t)i eius sp(iritu)s, armati per ipsum et succincti timorem eius, asparsionis participes honorificandi et innocentis sanguinis Chr(ist)i, qui fiduciam acceperunt omnipotentem D(eu)m patrem uocare, coheredes et conparticipes dilecti pueri eius. Audite doctrinam sacram, qui promissionem eius desideratis ex iussione saluatoris, consentienter gloriosis sonitiis* eius. Custodite, D(e)i fili, omnia ad oboedientiam D(e)i agere et estote beneplacentes in

I (Fol. 94r, *u. imaginem*; Quat. I, p. 3) 7 ssq. *Cf.* Petr. I 1, 2, 17, 19 10 sq. *Cf.* Ephes. 3, 6

Tituli ('Doctrina Apostolorum' *ut uid., cf.* I, 11 *et* XXXXVII, 31) *olim miniati nullum uestigium certum* **I** 1 *uersus item miniatus perdifficilis lectu:* D̅ị̅ plantatio uịṇẹae catoḷica (*cf.* XXV, 1, 9 *al.*) ecçlesịạ. *Syr., CA., Epiph. Haer.* 45, 4: et uinea 2 eị(*siue* eṭ)us eṭ eḷẹçṭị; *Syr.* et *atque* sunt *om.* crediderụnt in eaṃ 6 succinçti 7 ṃorem 8 *Syr.:* Dei magni Iesu Christi *interpolans* 9 ḍm̅ pạ 10 ụocare 13 ṣoni (ṣ *littera siue* f̣; *cf.* III, 12; *CA.:* φϑογγαῖς) 14 tịịṣ (*siue* tụṣ) eiuṣ (*Spat. duar. litter. uacat*) Cusṭoḍite aḍ ọboedi

I omnibus d(omi)no D(e)o nostro. Si quis enim iniquitatem sectetur et ea, quae contraria sunt n*u*mini d(omi)ni D(e)i nostri, agat, ut gens iniqua aput D(eu)m qui eiusmodi est aestimabitur. Abstinete igitur ab omni auaritia et malitia et nihil concupiscitis; nam et in lege scriptum est: Non concupisc*e*s uxorem proximi tui aut puerum aut puellam eius; quoniam omne, quod tale est, desiderium de maligno est. Qui enim desiderauerit uxorem proximi aut puerum aut puellam eius, iam adulter et fur est et ut corruptor iudicatus a d(omi)no et doctore nostro Ie(s)u Chr(ist)o, cui est gloria in saecula; amen. Dicit enim in euangelio recapitulans et co(n)firmans et conplens decalogum legis, quoniam in lege scribtum est: 'Non moechaberis;' ego autem dico uobis (id est: in lege per Moysen locutus sum, nunc autem ipse uobis dico): 'Omnis, quicumq(ue) intenderit in mulierem proximi sui ad concupiscendum ⟨e⟩am, in cor-
II de suo, iste iudicatus est moechus, quoniam desiderauit. Qui autem bouem aut asinum concupiscit proximi sui, nonne furare et abducere cogitat ea? Aut hic iterum, qui agrum desiderat, non id malignatur, ut terminos eius

---

22 sq. Exod. 20, 17 30 ssq. *Cf.* Matth. 5, 27 *sq. et CA. l. l.*
II (Fol. 94[u]; Quat. I, p. 4)

---

17 sunt (nt *contign.*) 18 nomini domini . . nostri *om. Syr. et CA.* gens iniqua·aput (ut *contign.*) 22 concupiscis (p *in ras.*); *Gr.*: *ἐπιθυμήσεις* 23 erum aut omne 24 enim de 25 puerum aut 26 et fur cor 27 ruptor iudicatus 29 **D**icit (**D** *procurrit, quasi noua sententia uel sectio incip.*) euangelio (ge *mutil.*) et co˜ 30 quoni 31 scribtum 32 ego autem dico uobis id est 33 locutus dico 35 ∗ am (eam *aut* iam). *Excidit fort. post* πρὸς τὸ *ἐπιθυμῆσαι αὐτήν* (ad concupiscendum eam) *membrum simil. cadens* *ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν* (iam moechatus est eam), *quod (nescio an redundanter) exstat apud Syr. et in CA.*

II 5 id terminos eius (us *contign.*)

II

inuadens cogitat* eum pro nihilo ei distrahere rem suam? Propter haec igitur homicidia, mortes, condemnationes ad eos, qui tales sunt, subsecuntur. Eis autem hominib(us), qui oboediunt D(e)o, una lex est sinplex, uera, sine quaestione Christianis constituta: Itaq(ue) quod tibi fieri ab alio non uis, tu alio* ne feceris. Non uis uxorem tuam ut quis attendat in malo ad corrumpendum eam; nec tu proximi tui mulierem adtendas in malo. Non uis palleum* tuum ab alio tolli; nec tu alio tuleris. Non uis uulnerari aut iniuriam pati aut detractari* de te; nec tu alio ita facies. Sed maledicat te quis; tu benedic illum, quoniam scribtum est in libro Numerum: Qui benedicit, benedicetur, et qui maledicit, maledictus erit. Propterea similiter et in euangelio scribtum est: Benedicite maledicentes uos. Eos, qui uos nocent*, nolite renocere, sed sustinete, quoniam dicit scribtura: Ne dicas: 'Noceam inimicum meum, quoniam me nocuit', sed sustine, ut d(omi)n(u)s tibi adiu*u*et* et uindictam faciat super eum, qui te nocuit. Nam

---

12 sq. *Διδ(αχὴ τῶν δώδεκα ἀποστ.)* 1, 2: *Πάντα δὲ ὅσα ἐὰν θελήσῃς μὴ γίνεσθαί σοι, καὶ σὺ ἄλλῳ μὴ ποίει*; *cf.* Tobias 4, 15, Clem. Alex. Strom. II 23, 139, Recogn. Clement. VIII, 58 *et praeter alia* Isocrat. Nicocl. 61, Lamprid. in uita Alex. Seueri 51, 7 (quod a quibusdam siue Iudaeis siue Christianis audierat —: 'Quod tibi fieri non uis, alteri ne feceris'). *Adfirmatiua sententiae forma apud* Matth. 7, 12 *et* Luc. 6, 31 (*cf.* Funkii Doctr. duod. Apost. p. 4 sq.) 20 ssq. *Cf.* Num. 24, 9 *et CA.* 23 Luc. 6, 28 (Matth. 5, 44; Rom. 12, 14; *cf. Διδαχ.* 1, 3) 25 ssq. *Cf.* Prouerb. 20, 12 (22) *et CA.*

---

6 cogiṭaṭ (*intens. esse possit pro* cogat, *Gr.*: *ἀναγκάσῃ*; *cf.* Roenschii Italae[2] p. 352 sq.); *an* cog[it]at *scrib.?* 7 homicidịa 9 sụḅsecunṭur 10 d̄ọ eṣṭ sinpḷẹx ụẹra 11 constitutạ 13 aṭṭendat 14 ṭụ pṛọ 15 mulierẹm adtẹndạṣ 19 maledicạṭ (*siue* ịṭ) illụṃ 22 tuṣ 23 malediçenṭes 24 noliṭe renoçere 26 inimịçum ṃeum quonịam 27 d̄ṇṣ adiubeṭ

II iterum in euangelio dicit: D i l i g i t e o d i e n t e s u o s e t o r a t e p r o m a l e d i c e n t i b u s u o s e t i n i m i c u m n u l l u m h a b e b i t i s. Intenti igitur simus mandatis istis, dilectissimi, ut fili lucis inueniamur, cum ea agimus. Portate ergo sicuti serui et filii D(e)i inuicem, ita ut uir mulierem suam, non ut superbus aut elatus

III—VI.

AA. p. 50, 12—53, 13 (p. 229, 5—231, 21); CA. I, c. 5, p. 6, 12—c. 7, p. 9, 13.

III et euangelium, plenitudinem eorum omniu(m). Gentiles autem libros penitus ne tetigeris. Quid enim tibi est cum alienis uerbis uel legibus aut pseudoprofetis? Quae facile leuiorib(us) hominib(us) errorem praestant. Nam quid tibi deest in uerbo D(e)i, ut ad illas gentiles fabulas aspergas*? Si uis storias* legere, discurre et habes Regnorum; si autem sofistica et poetica, habes Profetas, in quibus totius poetiae et sofistiae maiorem [maiorem] narrationem inuenies, quoniam d(omi)ni, qui solus est, sapientia et sonitus sunt. Si ue-

---

29 ssq. *Διδαχή* 1, 3: *Ὑμεῖς δὲ ἀγαπᾶτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς καὶ οὐχ ἕξετε ἐχθρόν*; *cf.* Luc. 6, 27 sq. *et* Matth. 5, 44.

III (Fol. 72ᵘ; Quat. I, p. 7)

---

29 ịtẹṛum ḍicit (ḍ *mutil.*) 30 eṭ oraṭe 31 micuṃ nuḷḷuṃ 32 dilẹctissịmi ụt fili ḷuçis 33 ea (*Spat. duar. litt. uacat*) Agimus portate 34 inuicem (*Spat. duar. litt. uac.*) Ita

III 1 *CA.*: (*ἀναγίνωσκε . . . . τοὺς προφήτας, . . . διέρχου ἐπιμελῶς*) *τὸ εὐαγγέλιον*; *Syr. om. διέρχου ἐπιμ.*; *praecessisse igitur uid.* ⟨lege . . Profetas⟩ et euangelium *et quae seq.* 2 te(*m.*[1] *corr.* e *ex* i)tigeris 5 erṛorem 7 aspergas *compos. pergendi*; *Gr.*: *ὁρμήσῃς* *CA.*: *εἴτε γὰρ ἱστορικὰ θέλεις διέρχεσθαι, ἔχεις τὰς βασιλείους*; *at uix* legere ⟨et⟩ discurre⟨re⟩, [et] h. *scribendum, ut* et *particula in archetypo s. l. addita falso loco sit inserta*; *etiam minus probabiliter* legere *ut interpretationem delebis* 8 sị autem sofis*tica (*litterula, fort.* i, *eras.*) 9 ịn quịbus 10 *Gr.*: *ποιήσεως καὶ σοφιστείας* maiorem *repetit. m.*[1] *del.*

III ro canticorum desideras*, habes Psalmos; si autem initium generationis mundi, habes Genesim; aut si leges et praecepta, habes gloriosam d(omi)ni legem. Ab omnibus igitur his tam alienis et diabolicis scribturis fortiter te abstine. Tamen et cum legem legis, ab omnibus praeceptis eius et creaturis longe te abstine, ut non te ueteribus et, qui non possunt solui, laqueis conliges et [h]oneres. Nam etsi aliquando legis, [bis] tantum ad hoc lege, ut scias et magnifices D(eu)m, quia de tantis et talibus nos ligaturis eripuit. Hoc autem tibi sit ante oculos, ut cognoscas, quid est lex et quae post legem secunda legatio* his, qui per legem et per repetitam alligationem [eoru(m), qui]* in deserto tanta peccauerunt, et quanta eis inposuit onera. Lex autem est, quae locutus est d(omi)n(u)s D(eu)s, antequam populus uitulum faceret et ad idolatriam conuerteretur, id est decalogus et iudicia.

Et ea autem, quae post idolatriam eis ma(n)dauit et digne ut legationes* inposuit,

IV tu autem tibi uincula noli adtrahere. Nam saluator noster propter nihil aliud uenit, nisi ut legem inpleat et uincula secundationis legis infirmaret. Unde eos, qui de ple-

---

IV (Fol. 72r; Quat. I, p. 8) 2 ssq. *Cf.* Matth. 5, 17

---

13 *Gr.*: *εἴτε ᾀσματικῶν ὀρέγῃ* 15 *Inter* genesim *et* aut *spat. duar. fere litt. uac.* 16 ḍn̄i; *Syr., CA.*: domini Dei 17 dịabolicis 19 *Syr.*: legis, simpliciter in ea lege et caue deuterosin praeceptis, *Syr.*: mandatis 20 creaturis, *Syr.*: praeceptis non ṭe 21 ḅus possunṭ 22 aliquando, *Syr.*: deuterosiṇ 23 bis *om. Syr., CA.* 25 aụtem 26 ọculos ut cọgnọscas 27 legatio (*i. e.* ligatio, *Gr.*: *τὰ δεσμὰ τῆς δευτερώσεως*; *cf. u.* 35); *forma propter antecedens* legem *fort. consulto posita* 30 quae (ae *contign.*) 31 pọpulus 32 faceṛet

IV 1 Tu (u *ex* o *m.*[1] *corr.*) 4 infịrṃaret ụnde ẹos qụi

IV be ei crediderunt, soluens ab ipsis uinculis ita eos uocauit dicens: Uenite ad me omnes, qui laboratis et [h]onerati estis. Tu ergo, qui sine [h]onere es et legis sinplicem et euuangelio consonantem legem et ipsud* euuangelium et Prophetas nec non et Regnorum, scire debes ex ipsis, quia quanticu(m)que* iusti fuerunt reges, a d(omi)no multiplicati sunt in hoc saeculo, et repromissio perpetu⟨a⟩e uit⟨a⟩e eis in regno D(e)i permanet, quanticu(m)que autem reges idololatr[e]ae * et praeuaricatores fuerunt, a D(e)o pessime in celeritate perierunt et a regno D(e)i alienati sunt et pro refrigerio poenam exceperunt.

Ergo haec cum leges, ualde poteris in fide crescere et aedificari. Et iterum, cum in foro ambulas, balneas uiriles utere*, ut no(n), cum ostendis corpus tuum reuelatum in confusione, et tu in laq(ue)o* incidas et facile facias mulierem in te laqueari. Obserua ergo, ne talia agas, et uiuis D(e)o. Discamus uero, in Sapientia quid dicat s(an)c(tu)m uerbum: [1]Fili, custodi mea uerba et mea ma(n)data absconde aput te ipsum; fili, honora D(eu)m et ualebis plus, et absq(ue)* illo alium ne timeas. [2]Custodi mea mandata et bene poteris uiuere, mea autem uerba sicut pupillam oculi: [3]inpone digitis tuis et scribe

6 sq. Matth. 11, 28 27 ssq. Prouerb. 7, 1—27.

5 soluẹns ạb ipsịs 6 Ita diçẹns ṃẹ ọṃ 8 siṇe 9 euuaṇgelio cọnsonantem 10 ṇon 11 ịpsịs quạnṭịçu ͞ 12 quẹ fuerụnt mụlṭiplicati 13 sunṭ perpẹtu 15 idololaṭṛẹạͤ (e *add. m.*[1] *s. l.*) 16 pessimẹ (*siue*-ṃọ) in celẹṛita 17 alienaṭi sunṭ 18 refrigerio 19 Ergo (*ut nouae sectionis initium*) 21 balṇeas utẹrẹ 22 tuụm 23 eṭ (*alter.*) 24 façịas 25 nẹ ṭạḷịạ ạgas et uiụis; *fort.* uiues *scrib.* (*Syr.*: ut D. uiuas) 26 sapịentia $\overline{\text{sçm}}$ 28 họnọ 30 custọdi mandaṭa p̣ọ 31 uiụere sicụṭ p̣u 32 oculis (s *expuncta uid. esse*) ṭuiṣ

ea in* latitudine cordis tui. [4]Dic sapientiam sororem tuam esse, notam autem prudentiam fac tibi, [5]ut te custodiat a muliere aliena et maligna, si te uerbis gratio- IV
V
sis coeperit abalienare [et maligna, si te uerbis gratiosis coeperit abalienare]. [6]De fenestra enim domus suae in* plateis prospiciens, [7]quemcumque uiderit iuuenem insipientem [8]transeuntem per angulum itinere domus eius et loquentem [9]in tenebris uespertinis, cum nocturna quies est, [10]mulier autem ei occurrit speciem habens meretricis, quae facit iuuenum euolare corda; [11]luxuriosa est autem et effrenata, in domo autem non quiescunt pedes eius: [12]tempore enim aliquo foris uagatur, tempus autem in plateis per omnes angulos obsedet*. [13]Et post haec adpraehendens osculata est eum, inruborato* aute(m) uultu dicit ad eum: [14]'Sacrificium pacificu(m) mihi est, hodie reddo uota mea. [15]Propter hoc exii in* occursu tuo, desiderans faciem tuam, inueni te. [16]Institis extendi lectum meum, tapetis autem straui ab Aegypto; [17]asparsi lectum meum de croco,

---

V (Fol. 73[u]; Quat. I, p. 9)

---

34 nontam (n *alt. del. uid. m.*[1]; *fort. m.*[2] *etiam* no *induxit et* a** *add.*: *an uoluit scribere* amicam?) 35 ṭibi

V 2 sq. et maligna si te | uerbis gratiosis coeperit abalienare *del. m.*[1] (*ut uid.*) 4 neṣtra in plateis *uix mut.* (*Gr.*: εἰς τὰς πλατείας), *cf. u. 19, 28, 35* 6 sipienṭẹm ṭranseuntem *Post* angulum *nihil praeterea script. fuit* (*Gr.*: ἐν διόδοις) 7 loqueṇṭem 11 ọorda eṭ eḟṛẹ 12 qụiescụṇṭ pẹ 15 haẹc adpraehẹṇ 16 ẹụṃ inrụbọrato (*pro* -rụbọr *legi potest* -rọbụr) 17 ḍiçit aḍ eụm sacrificiụm pacifiçụ⁼ 18 hodiẹ ṛeddo ụọta mea propṭer 19 exii-in (i *sec. et tert. ex* n *m.*[1] *corr. uid.*) 20 insṭịtis (*pro* sṭị *minus probab.* sụ) 21 auṭem 22 gyptọ asparsị ḷectum croçọ

V domum autem meam de cinnamomo. [18]Ueni et fruamur* amicitias usq(ue) ad lucem, ueni, inuoluamur in amore. [19]Non enim est maritus meus in domo, abiit iter longum [20]ligaturam pecuniae accipiens in* manu sua; post dies multos ueniet in* domo sua'. [21]Seduxit autem illum per multam loquellam, laqueis autem labiorum adtraxit eum. [22]Quique secutus eam est percussus, sicut bos ad occisionem ducitur et ut canis ad ligaturam [23]et sicut ceruus sagitta percussus in ⟨h⟩epar; festinat autem sicut auis in* laqueo nesciens, quoniam
VI de anima est ei certamen. [24]Nunc igitur, fili, audi me et intende uerbis ori⟨s⟩mei: [25]Ne declinet in itinere cor tuum; [26]multos enim plagans occidit et sine numero sunt, quos interfecit; [27]in itinere inferorum domus eius deducens in inferiora mortis. [V, 1]Fili, meae sapientiae intende et meo intellectu* offer[t]* aurem tuam, [2]ut custodias cogitationem bonam; sensus autem labiorum meorum mando tibi. [3]Noli intendere fallaci mulieri; mel enim destillat de la*b*iis mulieris meletricis*, q(uae) ad tempus quidem inpinguat fauces tuas; [4]postea uero amariorem* felle inuenies

---

VI (Fol. 73[r]; Quat. I, p. 10) 6 ssq. Prouerb. 5, 1—14.

---

23 meam (ea *in ras. m.*[1]) dẹ cinnạmoṃo 24 fruamur amicitias (*Gr.*: *ἀπολαύσωμεν φιλίας*) 25 eṣt 26 ḍomo abiịṭ iṭer ḷọngum 27 *Cf. LXX*: *λαβὼν ἐν χειρὶ αὐτοῦ* 28 posṭ dies ṃultọs ueniet ịn 31 seçụtuṣ 32 siçut ọccisionem ducitụṛ et ụṭ çạ 33 ḷịgaturam 34 percussụs 35 neṣçienṣ

VI 2 ori (i *m.*[1] *corr. ex* e) 3 plagans (ns *contign.*) 5 iṭinẹre domụs (*siue* -ọs) 6 inferiọra morṭịs (*LXX*: *τὰ ταμεῖα τοῦ θανάτου*; *Ambros.* De Cain et Abel I 5, 15, p. 352, 8 *Sch.*: secessum mortis; *Vulg.*: interiora m., *sed cod. Amiat.*: inferiora m.) 7 aurẹm 10 intenderẹ ẹnim 11 deṣṭillat de laụiiṣ (*minus probab.* laḅiiṣ) 12 tẹmpụṣ fạuçes

VI

illud et acutiorem magis quam gladius bis acutus. [5]Insipientiae enim pedes deducent eos, qui utuntur eam, cum morte in infernum; uestigia autem eius non uidentur; [6]itinera enim uitae non sequitur; fallaces autem uiae eius et non bene cognit⟨a⟩e.

[7]Nunc igitur, fili, audi me et noli infirmos facere meos sermones. [8]Longe fac ab illa tuum iter, noli adcedere ad portas domus eius, [9]ut non prodas aliis uitam tuam et tuam conuersationem* his, qui sine misericordia sunt, [10]ut non repleantur alieni tuis uiribus et tui labores ueniant in domos alienorum [11]et penitearis* in ultimis, cum deterentur carnes corporis tui; [12]et tunc dicis: 'Quomodo [h]odio habui disciplinam et increpationes declinauit cor meum, [13]non audiebam uocem obiurgantis me nec opponebam aurem meam? [14]P⟨a⟩ene factus sum in omni malo.' Et ut non per multa extendamus correptionem, si qua praetermisimus, sicut sapientes q(uae)

VII—X.

AA. p. 55, 23—59, 23 (p. 233, 17—237, 1); CA. I, c. 8, p. 11, 22—II, c. 2, p. 15, 18.

VII

siderare t⟨e⟩. Si autem pe⟨c⟩caueris, et tu pe⟨r-⟩d⟨idi⟩sti ⟨u⟩itam tuam et conoxia* facta es a-

---

VII (Fol. 99[r] [*prius* 98[r]] *perforatum*, *u. imaginem*; Quat. I, p. 13)

---

14 acutiorem gladius (*aut* os) 15 acutus insipientiae (si *ex* sa *corr. uid. m.*[1]) 16 (dedu)cent (*LXX*: *κατάγουσιν*; *Lucif. Cal.* p. 14, 16 *Hart.*: deducunt) 17 sq. uidentur (*εἴδεται pro ἐρείδεται in Gr. exempl. uid. fuisse*) 26 labores domos (*aut* us) 27 alienorum ultimis 28 corporis tui et tunc 29 dicis, *fort.* dices *scr.* (*Gr.*: *ἐρεῖς*) hodio (h *m.*[1] *uid. del.*) 31 me (*minus probab.* dic) 32 opponebam

VII 1 siderare (d, a, e *perfor.*). t * (*CA.*: *εἰς τὸ ἐπιθυμῆσαί σου*; *fuisse uid.*: ad de|siderare te; *cf.* Roenschii Ital.[2] p. 430.) pe*c(*aut* e) au(cau *partim perfor.*) tu pe* 2 d** (*hastae reliquiae* d *litterae*

VII nimae illius. Et postea, si peccauerit in uno, despiciens se iterum ad aliud transiet* † cu(m) uenerit in profundum malorum, contempnit, et ueniet ei infamia et inproperium. Q(uae) ta⟨l⟩is autem est, iam uulnerat et laq(ue)at animas insipientium. Discamus igitur et eas, quae tales sunt, quomodo triumphat per ipsam Sapientiam s(an)c(tu)m uerbum. Dicit autem ita: Sicut inaures in nare porc⟨i⟩, ita mulieri maliuolae species. Et iterum: Sicut lignum uermis exterminat, sic per[di]dit uirum mulier malefica. Et iterum: [13]Mulier stulta et saeua indigens panem efficitur, quae nescit ruborem; [14]in ianuis dom⟨us su-⟩ae sedet super sellam adparens in plateis, [15]aduocans eos praetereuntes, dirigentes iter in uiis suis, et dixit: [16]Quisque ex uobis insipiens est, declinet ad me; et eis, qui sine sapientia sunt, praecipio dicens: [17]'Panes absconsos in pru[i]na suauiter edetis et aquam furtiuam dulcem bibetis.' [18]Et nesciens est, quia terrigin(a)e aput eam pereunt, et in p[l]et-

4 ssq. Prouerb. 18, 3   7 *Cf.* Eccl. 7, 27   11 sq. Prouerb. 11, 22   13 sq. *Cf.* Prouerb. 12, 4   14 ssq. Prouerb. 9, 13—18[a]

conueniunt)∗ṣ(*perfor.*)ṭị∗ịtam (am *litt. part. exesae*); *CA.*: *ἐπλημμέλησας* eṭ c̣ọ(*part. perfor.*)nọ(*dextra* ọ *pars exesa*)xia   es ạ   3 ṇịmae   4 dispiciens (d *litt. pallida, sed certa*)   ad aliud (*ἐφ' ἑτέρου Vat. 1 Pitrae in CA.*) transi^t^et (t *s. l. add. m. corr.*; *sed ex* AA. p. 56, 2 *ἐκτραπήσῃ ἀπηλγηκυῖα, καθά φησιν ἐν σοφίᾳ· ὅταν ἔλθῃ ἀσεβὴς εἰς βάθος κακῶν lacuna sic fere expl.* transiet ⟨cum sensu nullo, sicut dicit in Sapientia: Inpius⟩, cum   5 contemp   6 q · (*siue* qụæ̣)   7 ta∗is   8 ṃ(*perfor.*)as   -tium (*Spat. trium litt. uac.*) Diṣ(*super. pars exesa*) ca(a *perfor.*)mus   8—14 *om. Syr.*   10 ipsum (*m.*[1]; *m. corr.* a *s. s.*)   *Post* uerbum *eras. uid.* aute˜   11 ita s *in ras.* (*fuisse uid.* sicut)   porc̣∗   13 perdị   14 ḍit (*Gr.*: *ἀπόλλυσιν*)   uiṛum   iterum mụ   16 dom∗∗∗∗   20 sipiẹns (ẹ *perfor.*)   21 pientiạ (ạ *perfor.*)   22 pruina (*m.*[1]; -s *add. s. l. m. corr.*)   23 nescienṣ(*ex* ṭ *corr.*)esṭ (*LXX*: *ὁ δὲ οὐκ οἶδεν*; *Syr.*: ignorat)   24 sq. in plet¦aurum (*fort.* l *iam del. m. corr.*; *LXX*: *ἐπὶ πέταυρον uel ἐπὶ πέτευρον*)

aurum inferorum occurrit. [18a]Sed fuge citius et nol⟨i⟩ *r*emorari loco eius. Et iterum: Melius est habitare in angulo obscuro quam cum muliere linguosa et rixiosa*. Nolite igitur eas, quae tales sunt, mulieres ⟨i⟩mitari, uos Christeanae! [Quae fidelis e⟨sse] Qu⟩ae ergo fidelis uis esse uiro tuo, adten⟨de, ut plac⟩eas illi soli, et, cum in ⟨p⟩latea amb⟨ulaueris, e⟩t ca⟨p⟩ut tuum ⟨uel⟩a ⟨ueste, ut per⟩ uel⟨ationem magna ob⟩scuretur | pul⟨chritudo tua⟩. Et noli d⟨e⟩ping⟨ere uultum ⟨tuum a D(e)o p⟩er nat⟨uram tibi factu⟩m. **VII**

---

27 ssq. Prouerb. 21, 9 _et_ 19.

---

25 fuge (e _ex_ i _correct. uid._) 26 nol∗ memorari (e _perfor._) _Post_ eius _spat. uac._ 27 iṭẹrum (ṭẹ _exes._) 28 eṭ(ṭ _perfor._)rị 29 xịosa (ị _potius quam_ ụ) eas (s _corr. m._[1] _ex_ n _aut_ m) 30 mụliereṣ (ṣ _perfor., apex restat_) ∗mị (_part. perfor._) chrịṣteanae (ịṣ _exes._) quaẹ (u _minus perfor. quam_ ẹ) 31 ẹ∗∗∗ (quae fidelis e⟨sse⟩ _del. m. corr._) ∗ (_reliquiae lineae uncae_)∗aẹ(ẹ _exes._) ergọ(ọ _dimidiat._) fid (_perfor._) uiṛọ ṭ(ṭ _summa pars exstat_)uo 32 aḍṭeṇ(ḍṭ _lacer._; _uix_ aḍụeṇ _leg._) ∗∗∗∗∗∗∗∗ẹas (_Gr._: _πρόσεχε ἐπὶ τῷ ἀρέσκειν_) ịn ∗ḷ(_margines conspic._)ateạ (_non_ ịṣ, _quamquam in CA._: _ἐν ταῖς πλατείαις leg._) 33 amḅ(_sup. pars exstat_)∗∗∗∗∗∗∗∗∗(_spat. trium fere centim._)ṭ ca∗utṭụụ (utṭụụ _ex corr. ut uid._: _pro_ ṭụ _script. fuisse uid._m)ṃ(_mutil._; _prima hasta et alterius pes rest._); _seq._ ḍ (_del. uid._) ụ (_ex_ e _siue_ o _corr._)∗∗ạ (_in seq. lacuna VII—X litt. perierunt_; ⟨ueste ut per⟩ _dubiis summis apicibus maxime respondere uid._) 34 _Signum_ (∂, a?) _in marg. scriptum non ad Did. uerba pertinere uid. Ab uersus initio s. l. m. corr. add._ ụel (_tum_ ạ _litterae particula_; _post quattuor cent._) ṣcuṛetur. _In textu ipso seq._ puḷ (_tum lac. XXXXV fere mm._) et noli d∗pịṇg (_perfor._; g̣ _litt. pars supr. superest_); _restant in parua lacinia, quae adhaeret, sex fere litt. pallidarum uestigia, quarum alterius pes_ r, _tert. pars_ e, _quartae_ u _litt. uid. respondere_ 35 tuṃ (ṃ _dimid._; _seq. lac. XXXXV fere mm._) ẹ(_non_ ọ)rnat (_in lacinia adhaer. post XXXXV fere mm. uestigium_ ṃ _litt._). _Cf. AA._: _σκέπουσα τὴν κεφαλήν σου (τῷ ἱματίῳ). Διὰ γὰρ τῆς ἐπικαλύψεως ἀποκλεισθήσεται τὸ πολὺ κάλλος σου. Μὴ καταζωγράφει σου τὸ ὑπὸ θεοῦ πεποιημένον πρόσωπον_; _Syr._: caput tuum tege uestimento tuo, ut uelamine tuo tegatur magna pulchritudo tua. Neque orna faciem oculorum tuorum.

VIII ⟨De⟩orsum adten⟨d⟩ens iter tu⟨u⟩m con⟨f⟩i⟨ce⟩ und⟨i⟩q(ue) ista te[cum] cooper⟨i⟩ens. Decl⟨i⟩na a⟨u⟩te⟨m⟩ e⟨t⟩ balneum, ubi uiri la*u*antur, quod superfluum est mulieri; nam etsi non fuerit in ciuitate uel in regione balneum, in eo balneo, ubi uiri la*u*antur, mulier fidelis non la*u*etur. Si enim uultum tuum uelas, ut a⟨b⟩ alienis uiris non uidearis, quomodo nuda cum alienis uiris in balneo* ingrederis? Si autem [non] est balneum muliebre, quod utaris, et uis contra naturam cum uiris lauari, cum disciplina et cum reuerentia, cu(m) mensura la*u*are. In talibus enim *b*alneis non frequenter lauetur nec diu lauetur nec in meridie, sed [et]*, si potest fieri, nec per ⟨sin⟩gulos dies. ⟨H⟩ora autem sit tibi superflue illius *b*alnei decima; oportet enim te constitutam fidelem ab omni parte oculoru(m) aspectum et conuentionem, quae in tali

---

VIII (Fol. 99^u [*prius* 98^u]; Quat. I, p. 14)

VIII 1 **ọṛ(*partes infer. seruatae*)sum ạ(*lacer.*)dṭẹṇ(ẹṇ *perfor.*)*ẹns iter tu(*in ras., m.*^{1} tu *corr. ex* uu)ṃ (*prima hasta rest.*) ç̣ọṇ(*parua uestigia supersunt*)*ị**ụ(*aut* ḅ *dimid. aut* ị)n (*siue* N̄); *cf. Gr.*: *κάτω βλέπουσα τὴν ὁδοιπορίαν σου ποιοῦ* 2 ḍ(*infer. pars reliq.*; *fuisse potest* ụ)*q · (*m.*^{2} *supra* d*q · *scrips. uid.* ịṣṭạ *siue* ẹṣṭạ) ṭ(*m.*^{1} *fort. ex* ạ *corr.*)e cum' (*uncino' m.*^{2} cum *del. uid.*) coopẹṛ*ẹns (ẹṛ *et* ẹ *part. exes.*); *supra hoc uerbum cursiue m.*^{2} *siue man. paulo recentior* Suscipiant & *fort. de suo add.* (*an uoluit scribere:* Suspice ant⟨e⟩ et?) decl*(*hastae pes rest.*)na ạ*(*fuisse potest* ụ *siue* ḍ) ṭ (*aut* ç̣ *aut* ị *aut* ụ *litt. pars*) ẹ (*siue* ç̣) * ẹ(*aut* ç̣, *pars uncini rel.*) *(*praeterea nihil script. fuisse uid.*); *AA.*: *περικαλύπτουσα ἑαυτήν. Περιίστασο καὶ τὴν ἐν βαλανείῳ μετὰ ἀνδρῶν γενομένην λοῦσιν*; *Syr.*: Et attende, ne laueris in balneis cum uiris 3 labantur 4 mulịeri 6 labantur labẹ (*m.*^{2} b *in* u *corr. uid.*) 7 ụṭ (*exes.*) a* 8 nụda 10 [non]; *cf. Gr.*: *γυναικείου δὲ ὄντος βαλανείου* 12 ụ(*lacer.*, u *magis quam* b)ari 13 labare ualneis 14 diu lauetụṛ 15 [et]; *CA.*: *ἀλλ', εἰ δυνατόν, μηδὲ καθ' ἡμέραν* 16 ***gulos ˘ora (*signum s. l. add. m.*^{2}) 17 il(*m.*^{1}; *in ras., ut uid.*)lius ualnei 18 ab (b *ex* u *m.*^{1}) parte oculorụ¯

balneo fit, fugire*. Ne autem sis litigios⟨a⟩ ad omnes, praeterea aduersus uirum tuum, excide hoc malum a te, quoniam fidelis es, ut uir tuus, si est fidelis aut gentilis, propter te non cogatur blasfemare in D(eu)m, et tu uae hereditaris* aput D(eu)m: Uae, inquid, per quem nomen D(e)i blasphematur inter gentes; si aute(m) fidelis est uir tuus, cogatur dicere, ut s⟨c⟩iens scribturas, quod scriptum est in Sapientia: Melius est habitare in deserto quam cum muliere linguosa et litigios⟨a⟩. Mulieres igitur per confusio⟨ne⟩m et m⟨a⟩ns⟨uet⟩udinem reli⟨gi⟩onem ostendite ad c⟨onuer⟩sionem ⟨et fid⟩e⟨i⟩ auctum de eth⟨nicis quanti⟩cunq(ue) ⟨si⟩u⟨e uir⟩i ⟨sun⟩t siue mulieres. ⟨Et si pau⟩cis ⟨ipsi admonuimu⟩s et co⟨rreximus uo⟩s, soro- VIII

---

25 sq. *Cf.* Esai. 52, 5 (*u.* Ignat. Trall. 8, 2; Polyc. Phil. 10, 3; Clem. Cor. II 13, 2) 29 sq. Prouerb. 21, 19.

---

20 ḟit (f *potius quam* s) litigios∗ ad ọṃ 21 ẹx̣c̣ị (*non* reci) 23 propteṛ ṭe nọn 24 ḥẹṛẹ 25 nọ 26 autẹ¯ 27 s∗ịeṇs 28 sapienṭịạ 29 cuṃ 30 ṃụliere linguụ(*exes.*)osa et litigios∗ (*Spat. duarum litt. uac.*) Ṃulịẹṛẹṣ ịg̣ị 31 ṭụ(ụ *lacer.*)ṛ p̣(*exes.*)er confusio∗∗m ẹt ṃ∗ṇs∗∗∗ụdineṃ (*litt. pallidae, sed certae*) 32 ṛẹḷẹ(ẹ *in* ị *corr. m.*^{2})∗(*superest tigillum capiti* g *litt. aptum*)∗ọ(*dextra pars rel.*)ṇ (*perfor.*)em ọṣṭẹ(*exes.*)ṇḍị(ḍị *exes.*)te ad c(*lac. XXII mm.*)ṣịọṇẹṃ (ọṇẹṃ *exes. et lacer.*); *cf. Gr.*: *αἱ οὖν γυναῖκες διὰ τῆς αἰδοῦς καὶ πραότητος τὴν θεοσέβειαν ἐνδείκνυσθε εἰς ἐπιστροφήν* 33 ∗∗(*summi* et *litter. apices*)∗(*fort.* ḥ *aut* f̣ị, *tum lac. nouem fere mm.*)ẹ(*aut* c̣)∗ạ(*siue* ḍ *siue* q̣) ụ(*aut* ọ, *exes.*)c̣(*siue* ẹ *siue* ſ)tuṃ(*aut* ṇ) dẹ ∗ẹ(*mutil.*)ṭḥ(*aut* ḍ; [a]eth⟨nicis⟩ *uid. script. fuisse*; *post* ḥ *lac. XXXV mm.*) c̣ụnq̣· (*pro* c̣ *legi potest* ṣ, *pro* ụ *etiam* ạ, *pro* q̣ · *uel* ṭ); *cf.* IV, 11 34 ∗∗ụ∗∗∗∗ị∗∗∗ṭ(*siue* ị *siue* ṛ)ṣ(*aut* ṛ *exes.*)ịụẹ(*lacer.*) mulierẹṣ(s *potius quam* m; *seq. lac. quattuor cent.*)cis 35 ∗∗(*uestig.* p *litt., ut uid.*)∗(*apex* ſ *litt.*; *seq. lac. XXXXV fere mm.*) ṣ(*siue* f̣ *sup. pars*)eṭ(ṭ *exes.*) co(*seq. uid.* ṛ *litt.*; *tum lac. XXXXV fere mm.*, co⟨rripuimus uo⟩s *aut* co⟨ndocuimus uo⟩s *spatio minus respondent*)ṣ(*super. pars rel.*) soṛọ; *CA.*: *καὶ (εἰς) προτροπὴν πίστεως καὶ τοῖς ἐκτὸς πᾶσιν εἴτε γυναιξὶν εἴτε ἀνδράσιν. Καὶ εἰ δι' ὀλίγων νουθετήσαντες ἐπαιδεύσαμεν ὑμᾶς, ἀδελφαί*; *Syr.*: decet ostendere pietatem erga Deum, ut fides extraneorum conuertatur et augeatur, uirorum ac mulierum.

IX res et filiae et membra nostra, tamen sicut sapientes et uos quae bona sunt et sine repraehensione quaerite uitae istius documenta, ut sciatis, per quae possitis regno D(e)i nostri propinquare et bene placentes repausare. Pastor, qui constituitur in uisitatione praesbyterii et in ecclesiis omnib(us) et parrociis, oportet eu(m) sine qu[a]erella esse, inreprehensibilem, alienum ab omni iniquitate, uirum non minus annorum cinquaginta*, quoniam per quandam rationem iuuenilis luxurias et diabolica uitia aufugisse iam uidetur et ab eis, quae a falsis fratribus in multos iactantur, blasfemiis, qui ignorant uerbum D(e)i, quod in euuangelio est: Quoniam, inquid, qui dixerit uerbum otiosum, reddet rationem pro eo d(omi)no in die iudicii. De uerbis enim tuis, ait, iustifica*b*eris et de uerbis tuis condemna*b*eris. Sit igitur, si possibile est, ad omnia eruditus; et si sine litteris est, sed notitiam habens uerbi diuini et stabilis aetate. Si autem in parocia modica ordinandus est episcopus et non inuenitur, qui tempora aetatis iam transisse uideatur et testimonium habere et sapiens, est autem iuuenis et testimonium habet ab his*, qui cum eodem sunt, quia dignus est ad episcopatum, et per iuuenilem aetatem per mansuetudinem et bonam conuersationem senec-

---

IX (Fol. 88r [*prius* 87r]; Quat. I, p. 15) 8 ssq. *Cf.* Tim. I 3, 2 ssq. 16 ssq. Matth. 12, 36 *et* 37.

IX 8 parrociis (*cf.* XXIX, 3, 9) 11 c(*m.*[1] *primo* q *scrib. uoluit*)inquaginta 12 iuueniḷịṣ (*νεωτερικάς*; *cf. u. 30*) ḷuxu 15 tọs (*aut* tụs) 17 ụerbụm 19 iustificaueris 20 condemnaueris 22 haḅens 24 *Inter* est *et* episcopus *foramen antiquum*

tutem ostendit, probetur et, si ab omnib(us) **IX** tale testimonium habet, constituatur episcopus in pace. Nam et Sa⟨lomon⟩ duodecim annorum constit⟨utus regnauit⟩ in Istrahel* et Iosias in iustitia octo annoru(m) **X** constitutus regnauit, similiter et Io[si]as, cum esset septem annorum, regnauit. Unde, etiamsi iuuenis est, tamen ut mansuetus sit, timidus et quietus, quoniam dicit per Eseia(m) d(omi)n(u)s D(eu)s: Super quem respiciam, nisi super mansuetum et quietum et trementem uerba mea semper? Similiter et in euangelio dicit ita: Beati mansueti, quia ipsi hereditabunt terram. Sit autem et misericors, quoniam dicit: Beati misericordes, quia ipsis miserebitur D(eu)s. Similiter et pacificus, quoniam iterum dicit: Beati pacifici, quoniam fili D(e)i uocabuntur. Sit autem et sine malitia et iniquitate et malignitate, quoniam dicit iterum: Beati mundo corde, quia ipsi uidebunt D(eu)m. Sit ergo sobrius, castus, ornatus, non turbulentus, non uino multo deditus, non percussor, sed innocens, non litigiosus, non auarus; non neofitus, ut non infletur et in iudicium incidat, quoniam: Omnis, qui se exaltat, hu-

---

X (Fol. 88ᵘ [*prius* 87ᵘ]; Quat. I, p. 16) 6 ssq. Esai. 66, 2 9 sq. Matth. 5, 5 11 sq. Matth. 5, 7 13 sq. Matth. 5, 9 16 sq. Matth. 5, 8 17 ssq. *Cf.* Tim. I 3, 2 ssq. 21 *Cf.* Tim. I 3, 6 22 sq. Luc. 14, 11.

---

32 p̣robetur 34 Nam et sa***** 35 constit(t *alterius caput exst.*; *seq. lac. duodecim fere litt.*; *CA.*: *Καὶ γὰρ Σολομὼν δωδεκαετὴς τοῦ Ἰσραὴλ ἐβασίλευσεν*)

X 2 constitutụṣ ṛegnauiṭ ṣịṃịḷịṭer 6 quẹm ṛespịçịam nisị sụper 8 similịter 9 ita·beati· (*punctis m.*[1] *deleu. uid.*) beati ipsị ḥẹ (*coni. primus Woelfflin*) 10 ṛediṭ(*ex* ç *corr. uid. m.*[1])abunt 12 ipsịṣ ṃiseṛẹbitur d̃ṣ· (*Spat. duarum litt. uac.*) simịḷịter 13 cificos 15 malignitạ 16 diciṭ ịṭẹṛụṃ mundọ (o *magis quam* i) 17 qụịa ipsị ụịdẹḅụnṭ sobrị 18 orṇatus 21 iṇfletur 22 cedat qụi

X miliabitur. Talem decet esse episcopu(m), unius uxoris uirum, curam domus suae bene agentem. Ita ergo probetur, cum manus inpositionis accepit, et sic ordinetur in episcopatum, si est castus, si uxorem castam aut fidelem habuit aut *hab*et, si filios caste ed*u*cauit ⟨et⟩ erudiens produxit, si [h]ii, qui intra domum eius sunt, reuerentur eum et hon*o*rant eum et omnes [et omnes] subditi illi sunt. Si enim, qui secundum carnem illius proprii sunt, s⟨editio⟩nem faciunt aduersum eum et ⟨non pare⟩nt ei, quomodo [h]ii, qui foris domu(m)

XI et XII.

AA. p. 64, 11—67, 8 (p. 239, 24—241, 9); CA. II, 6, p. 20, 8—II, 12, p. 23, 9.

XI das heresis cito deuenerunt, de quib(us) continuo dicetur. Non enim credimus, fratres, lotum quemquam adhuc agere gentilium execrandas iniquitates, quoniam notum est omnibus, quod, si quis peccauerit iniquum aliquid post baptismum, hic in gehenna condemnatur. Suspicamur autem et blasfemari nos a gentilibus eo, quod iam non eis miscemur nec c*o*mpopulamur* cum eis. Et per falsitatem gentilium ueritatem fratres nostri adsecuti sunt, de qui-

---

XI (Fol. 75r; Quat. II, p. 5)

---

23 miliaḅịtuṛ 24 *Inter* uxo *et* ris *hiat foramen antiq.* 29 auet edocauit ⟨et⟩; *cf. AA.: εἰ τέκνα θεοσεβῶς ἀναθρέψας καὶ παιδεύσας προήγαγεν* 31 reụerentur honurant 32 quị 33 sunṭ 34 ṣ(*super. pars seruata*)******nem 35 *******ṇt (*AA.: πρὸς αὐτὸν στασιάζουσι καὶ ἀπειθοῦσι, πῶς οἱ ἔξω τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἴδιοι γενόμενοι αὐτῷ ὑποταγήσονται;*)

XI 1 das (*Gr.: δεινάς; fuit fort.:* ⟨timen⟩das *siue* ⟨horren⟩das *siue* ⟨exsecran⟩das, *ut in u. 4*) conṭị 4 quonịam 5 omniḅus 7 condemnạtur 9 cumpopulamur 10 cụṃ

XI bus dictum est in euuangelio: Beati eritis, cum inproperauerint uobis et dixerint omne malum contra uos mentientes. Gaudete et laetamini, quoniam merces uestra magna est in caelis; sic enim persecuti sunt profetas. Si quis ergo blasf*e*matur per mendacium, beatus est, quoniam temptatur. Dicit enim scriptura: Uir, qui non est temptatus, non est probatus a D(e)o. Si qui autem conuictus fuerit, quia egit aliquit iniquum, qui talis est, non est Chr(ist)ianus, magis autem per hypocrisim d(omi)no mentitus est. Unde ab his, qui tales sunt, cum conuicti fuerint, uerius cum fiducia se abstineat episcopus, qui sine offensione est et non accipiat personam. Si autem et ipse non est bonae conscientiae et personam acceperit propter quoddam turpe lucrum et pepercerit ei, qui inique peccat, et permittit eum in ecclesia manere, hic conquinauit* ecclesiam suam ad D(eu)m et ad homines et multos neofitos et cat*e*cuminos et iuuenes et iuniores puellas perdet cum eo*. Per intemperantiam | suam

XII sine sensu effecti, uidentes enim, qui talis

12 ssq. Matth. 5, 11 *et* 12 19 sq. *apocryphum uid.* (*cf.* Iacob. 1, 12; Iob 5, 17).

XII (Fol. 75[u]; Quat. II, p. 6)

12 ḍictum 13 inproperaueṛiṇt uobiṣ 15 G (*procurrens in marg.*)aud[ete]·et (ete *s. l. add. m.*[1])l(*m.*[1] *corr. ex* e)aetamini meṛces 17 cuṭi blasfima 18 mendaciụṃ 19 ẹṇim 20 temptatus [non est] probatus (non est *s. l. m.*[1]) a ḍo 22 ịniquum χpị 23 auṭem hypocrisiṃ 24 aḅ his quị 25 cụm uẹrius ọụm fiduçia 28 ḅọnạẹ 29 propteṛ (*Spat. trium litt. uac.*) quoddam 30 *uix* turpilucrum *scrib. ut* XXXIII, 16 (*cf.* *αἰσχροκερδῆ δωροληψίαν*) pepercerịṭ ei qụị ịnique 31 permitṭịt ecclẹsia 32 nẹrẹ cọnquinauit (*Gr.*: *ἐβεβήλωσε*) 33 hoṃines 34 caticuminos (*cf.* LXXV, 1 sq., 5 *al.*) 35 elḷas çum sụam *add. infra* (intemperan)tiam *m.*[1]

XII 1 enim; *an* eum *scrib.?* (*CA.*: *βλέποντες τὸν τοιοῦτον*) ṭalis

XII est, inter se incipient discernere aput se et imitari eum, et ipsi scandalizab*i*tur, et participes esse et* infirmitatis eius peribunt cum eo. Si autem uiderit hic, qui peccat, episcopum et diaconos innocentes et alienos a crimine et gregem mundu(m) constitutum, primum quidem non usurpat contemnere et ingredi in synagogam per conscientiam suam semet ipsum repraehendens; ⟨si⟩ autem inuentus fuerit inerubidus* et non confundatur et ingressus fuerit ecclesiam, arguitur et corripitur ab episcopo; circumspiciens singulos et in nullo offendiculum inueniens tam episcopum quam eos, qui cum eo sunt, confusus cum grandi reuerentia et fletu egredietur pacifice stupens, et manet mundatus grex et ille egrediens fle*b*it ad D(eu)m et pen*i*tebitur de his, quae egit, et habebit spem et tota grex*, cum uiderit lacrimas illius, correptionem aput se sentit, quoniam qui peccat perit. Propterea igitur, o episcope, festina, ut mundus sis ex operibus, et agnoscere locum tuum, quoniam in omnipotentis uirtute positus es, obseruans similitudinem D(e)i omnipotentis. Et ita in ecclesia sede uerbum faciens quasi

---

3 eụm ṣcaṇḍalizabạ(*siue* ụ)tur 4 participeṣ 5 bunṭ c̣um 6 diaconọs (*probabil. quam* -ẹs); *Gr.*: διακόνους 7 gregẹṃ 9 contemṇẹre 10 cọnscientiam 11 inuentụṣ 12 eṭ non cọnfụndatur 13 f̣ueṛit · ecclesiaṃ 15 nullọ offenḍiculum 16 ẹọs quị 17 gṛaṇḍị 18 flẹṭu egṛẹdiẹṭụṛ pacificẹ 19 mạneṭ ṃundatus 20 greḍiẹnṣ fḷeuit ad ḍṃ et penetebiṭụr 21 egiṭ 22 ịḷlius correpṭio 23 sẹ (ẹ *aut* ṭ) senṭiṭ (*aut* -iẹ, *non* -iẹt; *cf. AA.*: φοβηθήσεται εἰδὸς καὶ συνιόν) quoniạṃ qui peccaṭ 24 Propterẹạ igitur (*Spat. duarum litt. uac.*) O· episc̣opẹ feṣ 26 quoniạṃ in omṇipo 27 uirṭute posiṭụs es obṣeruans sị 28 militụḍinẹṃ ḍi omnịpoṭẹnṭis 29 *Inter* se *et* de *spat. duarum litt. propter ṃembranam laesam uac.* ụerḅụm

potestatem habens iudicare pro D(e)o XII eos, qui peccauerunt, quoniam uobis episcopis dictum est per euuangelium: Quodcumque l*i*gaueritis super terra(m), erit l*i*gatum et in caelo. Iudica, episcope, cum fiducia ut D(eu)s, sed paenitentes

XIII—XVI.

AA. p. 69, 20—72,16 (p. 242, 22—244, 7); CA. II, c. 14, p. 26, 5—II, c. 15, p. 29, 10.

XIII licto. Neq(ue) enim Iudas nos nocuit*, cum nobiscum oraret, sed solus periit. Nam et in arca Noe duo filii eius saluati et benedicti sunt, Cham autem, filius eius, non, sed semen eius maledictum est; bestiae etiam, quae ingress⟨a⟩e sunt, exierunt. Non ergo oportet his, qui parati sunt ad mortem et odiunt* fratres et diligunt crimina et cum occansionibus* mortem quaerunt, uos adtendere; ali*us* eni(m) pro alio non morietur. Sed uos iuuate* infirmis et periclitantibus et errantibus et liberate eos de morte, non secundum duritiam cordis et uoluntatem hominum, sed secundum d(omi)ni D(e)i nostri uoluntatem et praeceptum. Non enim oportet te, o episcope, cum sis caput, caud⟨a⟩e adtendere, id est laico uel seditioso homini, qui facile ducitur ad alterius perditionem, sed solum intendere uerbo d(omi)ni D(e)i de his. Quod enim

---

33 sq. Matth. 18, 18.
XIII (Fol. 33r; Quat. II, p. 9)

---

32 eụuangeliụm 33 lẹgạụeritis super terrạ ̅ 34 legatum
XIII 1 ⟨pro suo de⟩|licto; *cf. AA.*: *ἕκαστος γὰρ περὶ ἑαυτοῦ ἀπολογήσεται* 3 *AA.*: *Νῶε καὶ οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ*; *fort.* N. ⟨et⟩ d. 6 opọ(*aut* ụ)rṭet 9 alios 11 eṭ errantibus 15 te (*post spat. duarum fere litt.*) O epis 17 hominị 19 uerbo (bo *in ras. m.*[1]) ẹṇịm

XIII non potest quis perire pro alterius peccatis aut coinquinari manifestum est. Ut extollatur et abscidatur haec suspicio et malignorum hominum mens, per Ezechiel sic dicit d(omi)n(u)s D(eu)s noster: [1]Et factum est uerbum d(omi)ni ad me dicens: [2]‘Quare dicitis uos parabolam hanc in terra Istrahel: Patres manducauerunt uuam acer*b*am et dentes filiorum indurati sunt? [3]Uiuo ego, dicit Adonai d(omi)n(u)s, si amplius dicetur parabola haec in Istrahel: [4]Quoniam omnes anim⟨a⟩e meae sunt; quemadmodum anima patris, ita et anima fili meae sunt; et anima, quae peccat, ipsa morietur. [5]Homo autem, qui erit iustus, qui facit iudicium et iustitiam, [6]in montibus non manduca*b*it et oculos

XIV suos non extoll*et* ad desideria domus Istrahel et uxorem proximi sui non contamina*b*it et ad mulierem menstruatam no(n) accedet [7]et hominem inopem non deprimet et pignus debentis reddet et rapina(m) non rapiet et panem suum esurienti dabit et nudum operiet tunicam* [8]et pecuniam suam in usuram non dabit et superabundantiam non accipiet et ab iniustitia auertet manum suam, iudicium iustu(m) faciet inter uirum et inter proximum eius [9]et in praeceptis meis ambulauit, iusti-

---

24 ssq. Ezech. 18, 1—32.
XIV (Fol. 33^{u}; Quat. II, p. 10)

---

20 nọṇ 21 ċoinquinari 22 haẹċ 25 quare 26 ịsṭ(*siue* ḷ)raḥẹḷ 27 u·uam aceruam 29 dicerėtur (re *punctis m.*[2] *uid. del.*; *cf. LXX*: *ἐὰν γένηται ἔτι λεγομένη*; *AA.*: *εἰ ἔτι ἔσται .. λεγομένη*) 32 -a f(*in ras. m.*[1])ili 35 manducauit (*LXX*: *φάγεται*); *cf. Iulian.* (ap. August.) imp. opus III, 38 (X, 1067; Migne XXXXV, 1264): manducabit

XIV 1 extollit 2 ċọntami 3 nauit 6 esuṛịenti 7 tunicam (*LXX*: *ἱμάτιον cod. Alex. et March.*) 9 nọn acċịpiet 11 proximụm 12 ambulaụịt

ficationes meas custodiuit, ut faceret eas: XIV
iustus est hic, uita uiu*et* [ut faceret eas: iustus est hic, uita uiuit], dicit Adonai d(omi)n(u)s. [10]Et si genuerit filium pestem*, effundentem sanguinem et facientem peccata: [11]in uia patris sui iusti non ambulauit, sed in montibus manducauit et uxorem proximi sui contaminauit [12]et mendicum et paupere(m) depressit et rapinam rap[i]uit* et pignus non reddidit et in simulacra adposuit oculos suos, iniquitatem fecit, [13]cum usura dedit et superabundantiam accepit: hic uita non uiuet, omnes has iniquitatẹs fecit, morte moriatur*, sanguis eius super ipsum erit. [14]Si autem genuerit filium et uiderit omnia peccata patris sui, quae fecit, et timuerit et non fecerit secundum ista: [15]in montibus non manducauit et oculos suos non posuit ad desideria domus Istrahel et uxorem proximi sui non contaminauit [16]et hominem inopem non depressit et pignus non pignerauit et rapinam non rapuit, panem suum esurienti dedit et nudum operuit uesti- XV
mento [17]et ab iniquitate auertit manum suam, usuram et superabundantiam non accepit, iustitiam fecit et in praeceptis

---

XV (Fol. 70^r; Quat. II, p. 11)

---

13 ficatịoneṣ   14 uiuit (*Iulian.* -et; *Gr.*: *ζήσεται*)   ut faceret *usque ad* (15) uita uiuit *del. m.*[1]   16 pestem (*Gr.*: *λοιμόν*)   17 eṭ ḟacieṇtem peccatạ in uiạ   20 conṭaminauit et mendiçum et paupere ?   21 rapiuit (*prius* i *m.*[1] *uid. del.*; *cf. u. 35 al.*)   23 oçụlos ṣụọs iniquiṭạtem feçịṭ çum   25 ụịta nọn   26 feçịt mọrte   sanguịs   27 genụeriṭ   29 feçịt
30 cunḍum ịṣṭa   31 deṣị   33 contaṃịṇạụit ẹṭ ḥọminem
34 pignẹrạ

XV 2 menṭọ (ọ *ex* ị *m.*[1] *corr. uid.*)   4 iusṭịṭịam fẹcit eṭ ịn praeçepṭịṣ

XV meis ambulauit: non morietur in patris sui iniquitatibus, uita uiuet. [18]Pater autem eius, si tribulationem tribulauerit et rapuerit rapinam, contraria fecit in medio populo meo, et morietur in sua iniquitate. [19]Et dicitis: 'Quid est, quod ⟨non⟩ recepit iniquitatem patris filius?' Quia filius iustitiam et misericordiam fecit, omnia legitima mea conserua*u*it et fecit ea, uita uiuet. [20]Anima autem, qu⟨a⟩e peccat, ipsa morietur; filius uero non accipiet ⟨in⟩iustitiam patris sui neq(ue) pater accipiet iniustitiam fili sui; iustitia iusti super ipsum erit et iniquitas iniqui ⟨super ipsum erit. [21]Et iniquus,⟩ si conuertat se ab omnibus iniustitiis suis, quas fecit, et custodiat omnia mandata mea et faciat iustitiam et misericordiam, uita uiuet et non morietur. [22]Omnia delicta eius, quaecumq(ue) fecit, non erunt in memoriam: in sua iustitia, quam fecit, uita uiuet. [23]Numquid uoluntate uolo mortem iniusti, dicit d(omi)n(u)s D(eu)s, quam ut auertat se a uia sua mala et uiu*a*t? [24]Cum se autem auerterit iustus a sua iustitia et

---

5 ambulaụịṭ nọn ṃorịẹṭụr 6 sụị iniquiṭatibus uita ụịụeṭ 7 sị ṭribulationem trịbulauerit 8 rapiṇam meḍịọ 9 populọ meọ et mọrịẹṭụr in sụa 10 ṭẹ dicitis (*AA.*, *LXX*: *ἐρεῖτε*; *Iulian.* dixistis) quoḍ rẹc̣epit iniqui (*AA.*, *LXX*: *οὐκ ἔλαβεν*; *Iulian.*: non accepit) 11 patriṣ 13 c(*ex* t *m.*[1] *corr.*)onseruabit uiueṭ 14 ṃorieṭur 15 uṣ uerọ ac̣c̣ịpiet ịusṭịṭịam; *cf. AA.*, *LXX*: *ἀδικίαν et Iulian.* sụị 16 accipiẹṭ f̣ili 17 sụper erịṭ ẹṭ ịṇiquitas 18 ⟨super ipsum erit. Et iniquus⟩ *Iulian.*; *cf. LXX*: *ἐπ' αὐτὸν ἔσται. Καὶ ὁ ἄνομος* coṇuerṭạt(ạ *ex corr.*; *fuit fort.* ṇ) se aḅ 19 ṣuis quạṣ f̣ẹṣịt (ṣ *aut* ṛ *lineola obliq. m.*[1] *del. et* c̣ *s. s. uid.*; *minus probab.* x̣ *non corr.*) cuṣtodiaṭ omnịa 20 meạ eṭ f̣ac̣iaṭ ịuṣtịṭịaṃ 21 uịṭa uịuet et noṇ ṃọrieṭụṛ 22 ọṃṇịạ q̣ụạecumq· 23 *Fort.* memoria[m] *scrib. ut in u. 31* ịṇ sua iụstitia 24 fec̣ịṭ ụịṭa ụịuẹṭ ṇumquịd uoḷụntate uọ 25 lọ dịc̣ịṭ d̄n̄s̄ d̄ṣ̄ 26 aueṛṭạṭ ṣe malạ et uiụet 27 ạutem auerteṛit ịustụs iustịtia

fecerit iniquitatem secundum omnes XV
iniquitates, quas fecit iniquus, omnes
iustitiae eius, quas fecit, non erunt in me-
moria; in delicto suo, quo exc*i*dit, et in pec-
catis suis, quibus peccauit, in ipsis morie-
tur. [25]Et dixistis: 'Non dirigit* uia D(omi)ni'.
Audite nunc omnes, domus Istrahel: Num-
quid uia mea non dirigit? [26]Cum conuertet
se iustus a sua iustitia et faciet delictu(m) XVI
et morietur in delicto, quo* fecit: in ipso
morietur. [27]Et in conuertendo se iniqus
ab iniquitate sua, quam fecit, et faciet
iudicium et iustitiam: hic animam suam
custodiuit. [28]Et odit* et auert*i*t se ab omni-
bus iniquitatib(us) suis, quas fecit: uita uiuet
et non morietur. [29]Et dicent domus Istra-
hel: 'Non corrigit uia[m] d(omi)ni'. Numquid ui-
a mea non corrigit, domus Istrahel? No(n)-
ne uia uestra non corrigit? [30]Ideoq(ue) unu(m)-
quemq(ue) secundum uiam ipsius iudica-
bo, domus Istrahel, dicit Adonai d(omi)n(u)s:
Conuertimini et auertite uos ab omnib(us)
inpietatib(us) uestris et non erunt uobis in

XVI (Fol. 70[u]; Quat. II, p. 12)

---

28 feçẹrit iniquitạṭem ṣecundum omneṣ 29 quạṣ ḟẹcit ịniquụs omnẹs 30 ịụstitiae eiụs quạs feçiṭ nọn ẹrụnt 31 mọriạ in delictọ suọ quo eẋcedit (*Iulian.*: excidit; *LXX*: *παρέπεσεν*) 32 ipsis (i *alt. m.*[1] *ex* o *corr. uid.*) 34 *Fort.* omn*i*s d. I. *scrib.* (*LXX cod. Alex.*: *πᾶς οἶκος 'I.*) 35 *Post* dirigiṭ *in LXX*: *Οὐχὶ ἡ ὁδὸς ὑμῶν οὐ κατευθύνει;* *Iulian.*: Nunc uia uestra non est aequa? *Excid. uid.* (*cf. XVI, 10*): ⟨Nonne uia uestra non dirigit?⟩

XVI 2 morietụṛ quo (*cf. LXX*: *ἐν τῷ παραπτώματι ᾧ ἐποίησεν*) ipsọ (*siue* ẹ) 3 conụertendo se ịniqus 4 ạb qụạm 5 iudiciuṃ ẹṭ ịusṭịṭiam 6 custodiuịt ẹṭ odit (*Iulian.*: et uidit [uiuit]; *LXX Alex. et March.* [*sub* ※]: *καὶ ἴδεν*) auertet (*sed Gr.*: *ἀπέστρεψεν*) 7 feç(*aut* ṣ *aut* ṛ)it uiụeṭ 8 dicent (*LXX*: *λέγουσιν*) ḍomus Ịstra 9 çọrrigịt ụịam (*Iulian.*: uia; *LXX*: *ὁδός*) ṇumquiḍ 10 ṇon ṇọ̄ 11 ṇon 13 domụs (*aut* ọs); *Iulian.*: uos, domus; *LXX*: *ὑμᾶς, οἶκος* 14 Çonụerṭịminị 15 ịnpieṭatib·ụestrịṣ eṭ

XVI poenam ⟨iniquitatis. [31]Proicite a uobis⟩ omnes inpietates uestras, quas inpie fecistis in me, et facite uobis cor nouum et sp(iritu)m nouum: et ut quid* moriemini, domus Istrahel? [32]Quoniam nolo mortem morientis, dicit Adonai d(o)m(inu)s, sed conuertimini, ut uiuatis'. Uidete, filioli, dilectionem nostram et quomodo misericors est d(omi)n(u)s D(eu)s noster et in nos bonus et amabilis et consolatur peccatores, ut conuertantur, et quotiens de ipsis repetens dicit, non reliquens locu(m) suspicionis his, qui duro corde et sine misericordia uolunt iudicare et aperte expellere eos, qui peccauerunt; uocans ad paenitentiam bonam spem habere fecit, et qui non peccauerunt non eos suspicari, tamquam non relinquatur illis penitentia, sed D(eu)s non sic, sed et eos, qui peccauerunt, tamquam participes portare alioru(m) peccata gratanter [autem] paenitentes suscipi et gratulari iubet. Similiter autem per eundem profetam de paeni-

---

16 poenam omnes (*LXX*: *εἰς κόλασιν ἀδικίας. Ἀποῤῥίψατε ἀπὸ ἑαυτῶν πάσας*; *August*. X, 733 [Migne XXXXIV, 899]: Proicite a uobis omnes) 19 ḍomus 20 ṃorteṃ ṃọrientis ḍicit 21 cọ(*aut* cụ)nuertiminị ụṭ (*cf. August. l. l.*: et; *LXX Alex*., *March*.: *καί*) uiụatis (*Spat. duar. litt.*) Uideṭe 22 dịlectionem nostram (*CA*.: *τέκνα ἡμῶν ἠγαπημένα*) eṭ qụọmodo 24 ạṃabiḷis et cọnsụ(*minus probab*. ọ)latụ(*siue* ọ)r p̣eccato 25 ụt cọnuertantụr eṭ qụọṭieṇs 26 ṇon lọcu· 27 ṣine 28 aperṭe 30 paeniteṇtiaṃ bọnaṃ speṃ 32 *Post* (suspica)ri *inserendum, quod m. corr. in marg. infer. adnotauit*: tamquam — eṭ eọṣ | qui peccauerunt 34 gratularị ịubet

XVII et XVIII.

AA. p. 77, 17—78, 13 (p. 247, 18—248, 6); CA. II, c. 18, p. 35, 9—II, c. 20, p. 36, 12.

[12]‘et congregabo illas ab omni loco, in quo XVII
dispers⟨a⟩e erant illic in die nubis et globi.
[13]Et educam illos de nationibus et congre-
gabo e*o*s de regionibus omnibus et in-
ducam illos in terram ipsorum et pas-
scam illos in montibus Istrahel et in con-
uallibus et in omni habitatione terrae.
[14]In pascua bona pascam ill*o*s, in monte
alto Istrahel; et erunt cubilia eorum il-
lic et dormient et illic *re*quiescent in
d*e*liciis optimis, in pascua pinguia* pascen-
tur in montibus Istrahel. [15]Ego pascam oues
meas et ego reficiam eas et scient, quod
ego sum d(omi)n(u)s’. Haec dicit d(omi)n(u)s:
[16]‘Quod periit, requiram et,
quod errat, conuertam et adtritum al-
ligabo et, quod defecit, confortabo et,
quod est forte, custodiam et pascam il-
las cum iudicio. [17]Et uos, oues’, haec dicit
d(omi)n(u)s D(eu)s: ‘Ecce ego discernam inter ouem
et ouem, arietem et hircum. [18]Et non est*
uobis, quod bona pascua pascebatis et re-
sidua pascua pedibus uestris conculca-
batis et decolatam aquam bibebatis et

XVII (Fol. 77r; Quat. III, p. 3) 1 ssq. Ezech. 34, 12—31.

XVII 1 loc̣o 2 dịsperse 3 edụcam illọs (*LXX*: *αὐτούς*) ẹṭ c̣ongrẹ 4 eas (*LXX*: *αὐτούς*) omnịbus 5 ipsọrum 6 ịllọṣ eṭ in c̣on 7 habitaṭịone 8 pascạṃ illạs (*correct. uid. ex* -ọs; *LXX*: *αὐτούς*) in ṃọnte 9 erunṭ c̣ubilia eorụm 10 dọrmient et illic̣ et quiẹscenṭ (*LXX*: *ἐκεῖ ἀναπαύσονται*) 11 diliciis pasc̣en 12 pasc̣ạṃ oụes 13 scienṭ 14 sum d̅n̅s̅ d̅ṣ̅ quod (*primum scr. m.*¹, *tum* d̅ṣ̅ *in* hæ *corr. et* c̣ dicit d̅ṇ̅ṣ̅ *s. l. add.*) 15 quọd (*fort.* ọ *deleto* i *s. s.*) erraṭ 17 custodiaṃ ịḷ 18 iụdic̣io 19 ec̣ce egọ disc̣ẹrnaṃ 20 hiṛc̣ụm et nọn ẹst (*LXX: οὐχ ἱκανὸν ὑμῖν*; *Vulg.:* Nonne satis u. erat) 21 ṛẹ 23 aquạm

XVII residuam pedibus uestris turbabatis? [19]Et oues meae conculcationem pedum uestrorum pascebantur et aquam turbata(m) pedibus uestris bibebant?' [20]Propterea haec dicit d(omi)n(u)s D(eu)s: 'Ecce discerno inter medium ouis firmae et inter medium ouis infirmae. [21]Lateribus et umeris uestris inpellebatis et omne, quod deficiebat, uexabatis. [22]Et liberabo oues meas et amplius non erint* in direptionem et iudicabo inter medium arietis et arietem. [23]Et suscitabo illis pastorem unum et reget eos

XVIII seruus meus Dauid et erit eorum pastor; [24]et ego d(omi)n(u)s ero illis in D(eu)m et Dauid in medio eorum princeps': ego d(omi)n(u)s locutus sum. [25]'Et disponam cum Dauid testamentum pacis et exterminabo bestias malas de terra et habitabunt in deserto et dormient in saltibus. [26]Et dabo eis percircuitum* montis mei et dabo uobis pluuiam benedictionis. [27]Et ligna, quae in campo sunt, dabunt fructum suum et terra dabit uires suas et habitabunt in terra sua in spe pacis et scient, quod ego sum d(omi)n(u)s, dum contero iugum ipsorum; et eripiam eos de manu ipsorum, qui illọs in seruitutem redi-

---

XVIII (Fol. 77[u]; Quat. III, p. 4)

---

24 uesṭris turbaḅ(*magis quam* ụ)aṭiṣ eṭ 25 conculcationeṃ peḍuṃ 26 troruṃ pasceḅanṭur et aquaṃ 27 pedịbus uesṭris ḅiḅẹbant 28 disceṛno 29 oụiṣ 31 *Post* inpellebatis *in LXX exst.: καὶ τοῖς κέρασιν ὑμῶν ἐκερατίζετε* omnẹ quod defiçiebat 32 oụes mẹas 33 direptiọnem eṭ iudicabọ 34 ṣuṣcị(ị *siue* ẹ) 35 t(*m.*[1] *ex* c)abo regeṭ

XVIII 1 eṭ 4 dispọnam 6 habitabunṭ ḍormienṭ 7 salṭibus ct ḍạbo eịs (*siue* eạs) perçircuitum ṃon 8 ṭis uoḅis 9 quạe 10 teṛra dabit ụireṣ 11 tẹrra spẹ 12 quod ego sụm conṭero (*hasta sequens* i *simil. deleta uid.*) 14 ịpsorum seruiṭutem reḍi

XVIII

gerunt*, [28]et amplius non erunt in direptionem nationibus et beste*ae** terrae amplius non manducabunt eos; et habitabunt in spe nec erit, qui exterreat eos. [29]Et suscitabo eis plantationem pacis et ultra non [non] erunt fame pereuntes super terra(m) et non fient amplius obprobrium nationum. [30]Et scient, quod ego sum d(omi)n(u)s D(eu)s ipsorum et ipsi populus meus. Domus Istrahel', dicit d(omi)n(u)s, [31]'et uos gregis mei estis et ego d(omi)n(u)s D(eu)s uester', dicit d(omi)n(u)s D(eu)s. Audite, episcopi, et audite, laici, quomodo dicit d(omi)n(u)s: 'Et iudicabo arietem contra arietem et ouem contra ouem', id est episcopum contra episcopum et laicum contra laicum et laicum contra episcopum. Diligite ergo et honorate episcopum et timete sicut patre(m) et dom(inum) et secundum D(eu)m. Episcopis ergo dictum est per apostolos: Qui uos audit, me audit, et qui uos spernit, me spernit et eum, qui me misit. Similiter episcopus

---

33 ssq. Luc. 10, 16.

---

15 direp̣ṭi 16 onem (*LXX*: *ἐν προνομῇ*) natiọnibụs eṭ besteis ṭerrae (*LXX*: *τὰ θηρία*; *cf.* XIX, 31) 17 uṣ non ṃanḍucabunt habịtabunt 18 exteṛṛeaṭ eoṣ· et suscị 19 plantaṭionem paciṣ eṭ ụlṭra ṇon 20 faṃe pereuṇtes super teṛ(ṛ *ex* g *m.*[1] *uid. corr.*)ra˜ 21 fịent obpṛobrịuṃ 23 ḍomus 24 dịcit ḍns · et ụọ(*m.*[1] *corr. uid.*)s gregiṣ meị estịs; *cf. LXX* (*Alex., March.*: *καὶ ὑμεῖς*) *πρόβατά μου καὶ πρόβατα ποιμνίου μού ἐστε* (*Vulg.*: greges mei) ẹgọ dns dṣ 25 ụeṣter dicịt dṇṣ · ḍṣ · (*Spat. duarum litt. uac.*) Ạụdite 26 ạụdite 27 ḅọ arietẹm ̣cọntra aṛịetem eṭ ọụem 28 ọueṃ (*Spat. trium litt. uac.*) Ịḍ ẹṣṭ epịsc̣ọpum c̣ọṇtra ẹpịṣ 29 copụṃ eṭ ḷạịc̣uṃ contra laicum (*Spat. duarum litt.*) Et 30 episc̣opuṃ 32 secunduṃ ergọ 33 pẹr 34 qụị 35 mịsiṭ sịmiliter *Cf. Gr.*: *Ὁμοίως ὁ ἐπίσκοπος ὡς τέκνα τοὺς λαϊκοὺς ἀγαπάτω*

XIX—XXII.

AA. p. 80, 9—85, 2 (p. 249, 24—253, 11); CA. II, c. 20, p. 38, 18—II, c. 22, p. 44, 22.

XIX dimittere in remissione, quod quassatum est Chr(ist)i uultum portans. Per te saluator dicit his, qui peccauerunt: *Remittuntur tibi peccata tua. Fides tua saluum te fecit, uade in pace!* Pax uero est tranquilla ecclesia, in qua* soluens eos, qui peccauerunt, restitue sanos, inmaculatos, bonam spem gerentes, efficaces, in opere dolentes, sicut peritus et condolens medicus omnes sanans, qui per peccata plagati sunt. *Non enim opus* habent [h]ii, qui sani sunt, medicum, sed qui male habent.* Ut medicus ergo super ecclesiam constitutus noli cessare offerendo medicinam his, qui in peccatis ⟨a⟩egrotant; sed omni modo cura eos et sana et integros redde ecclesiae, ut no(n) incurras in hunc uerbum, quem* dicit d(omi)n(u)s: *Et in potentia erudiebatis illa cum inlusione.* Non potens nec austerus nec durus nec abscisus nec sine misericordia, noli inludere populo, qui sub te ligatus est, abs-

---

XIX (Fol. 95[r]; Quat. III, p. 7) 1 *Cf.* Luc. 4, 19 (18) 3 sq. Matth. 9, 2 4 sq. Marc. 5, 34 (*de muliere*) 10 ssq. Matth. 9, 12 18 sq. *et* 23 sq. *apocryphum uid.* (*cf.* Ezech. 13, 19; 34, 4).

XIX 3 his *add. s. l. m. corr.* qụi peccạuerunt 4 fidis fecịṭ 6 in qua (*Gr.*: εἰς ἥν) peccauerụnt (*siue* -ọnt) 7 iṇmaculatos 8 dọlentes ṣịcut 12 hạbent uṭ 13 nọli 15 egrotạnt 16 iṇtegros reddẹ eçclesịaẹ 17 in hunc (n *m.*[2] *del. uid.*; *nescio an etiam* u *in* o *mut.*) uerbum, quem (d *supra* m *pos. m.*[2]; *fort.* e *in* o *corr.*) 19 sionẹ pọṭens 20 rụs (ụ *dimid.*) abscisuṣ nec sịṇe mịṣeriçọrdia 21 indere (lu *supra*) (indere *m.*[1]; lu *s. l. add. m. corr. et* de *in* di *uid. mut.*) subṭẹ(*siue* ṛe)lị(ị *siue* ẹ)gatuṣ (*m. corr. em. ex* sulịçuṛatuṣ, *quod uid. scr. m.*[1]) esṭ

condens ab eo paenitentiae locum. Hoc XIX
enim est, quod dicit: 'Et in potentia erudi-
ebatis ea cum inlusione.' Si ergo duri-
us agas cum laicis et fortiter corripias
eos ita, ut abicias eos et proicias et non
suscipias, qui peccauerunt, sed absque
miseratione abscondas ab eis paeniten-
tiam et conuersionem, et cum non fue-
ris cooperans eis, disseminas oues ad es-
cam b*e*stearum* agri, id est maligni sae-
culi huius hominibus, magis autem non
hominibus, sed besteis, hoc est gentilib(us)
et hereticis. Etenim, qui expulsus est
de ecclesia, mox se adiungunt et sicut
agnum besteae, ita eum illi com*e*dere XX
existimant et per tuam abscisionem is,
qui expulsus est, ad gentiles reuer*te*tur
et omni modo ab ecclesia et ea, quae in
D(e)o est spes, alienabitur et perditionis eius
tu eris reus. Et cum paratissimus es eos,
qui peccant, expellere et iam non reuer-
san*tes** suscipis eos, incurras in uerbu(m)
d(omi)ni, ubi dicit: Pedes illorum currunt ad
malignitatem, ueloces ad effundendum
sanguinem; contrifitio* et infelicitas in
uiis eorum et uiam pacis non cognoue-

XX (Fol. 95^{u}; Quat. III, p. 8) 9 ssq. Esaï. 59, 7 *et* 8

---

22 cond$\overset{n}{e}$s (n *s. l. add. uid. m. corr.*) paenitenṭiae 23 ẹnim esṭ eṭ in poṭenṭia 24 ịnlụsione 27 pẹçcauerunt sed absqụe 28 miseṛatione absçọndaṣ aḅ ẹịṣ 29 fụẹ 31 bistearum (*cf. u.* 33 *et* XX, 1) 32 çuli huius hominịbus magiṣ 33 họminịbụs sed ḅesṭeis hoç 34 *An* cui *scrib.?* 35 sicuṭ

XX 1 bes·teae·i·ta comidere 2 exiṣtimant 3 ex-pulṣ(*siue* ṛ)us reuertitụr (*CA.*: ἀποπλανηθήσεται) 6 para(a *alt. ex* s *corr. m.*[1])tissimus 7 quị reueṛ 8 ṣ(*aut* ç)anseṭ 9 ụbi

11 con(n *m.*[1] *ex* ns *corr. uid.*)triḟ(*fuisse uid.* l)iṭ(ṭ *aut* ṣ)io; *fort.* contritio (σύντριμμα) *scrib.* infeliçiṭas 12 eorụm ẹṭ uiam ṗacis

XX runt. Uia autem pacis est saluator noster, qui et dicit nobis: Dimittite et dimittetur uobis, hoc est: Date remissionem peccatorum et recipietis. Nam et docuit nos incessanter orantes dicere: Remitte nobis debita nostra sicut et nos remisimus debitoribus nostris. Si ergo non remiseris his, qui peccauerunt, quomodo recipies? Nonne econtra* per tuum ipsius os te con*li*gas dicens remisisse et non remisisti, sed interfecisti? Qui enim de ecclesia pellit eum, qui conuertitur, interficit eum pessim[a]e et sanguinem eius effundit sine misericordia. Si aute(m) iustus iniuste a quoquam gladio interfectus fuerit, aput D(eu)m in requie est in refrigerium; qui autem pellit de ecclesia et iam non suscipit, in aeternum pessime et amare interficit eum et perpetuo et pessimo igni in escam tradit eum, qui expulsus est, non adtendens ad misericordiam d(omi)ni et reminiscens eam, quae super paenitentes est, boni-

XXI tatem eius nec ob*i*ect⟨a⟩ns eos, qui tales sunt et in multitudine peccatorum in

---

14 sq. Luc. 6, 37 (*cf.* Matth. 6, 14) 17 ssq. Matth. 6, 12 26 ssq. *Cf.* Sap. 4, 7.

XXI (Fol. 98r [*prius* 97r]; Quat. III, p. 9)

---

13 Uia 14 d(*m.*[1] *ex* e *corr. uid.*)icit dimitti(tur); *cf. Gr.*: ἀφεθήσεται ὑ. (ἀπολυθήσεσθε) *et in u.* 16 recipietis 15 remiṣsionem 16 catorụm Nạm 18 nọbis nọs(ọ *in ras.*) 19 ṣị ẹrgo ṇọṇ 20 ṛemiseris peccạụẹrunt qụọmo 21 dọ ṛecipies ṇonnecontra (e *s. s. m. corr.*) 22 si(*siue* ẹ)us ọonlegas 23 remiṣisti 24 ḍe ẹcclesia pelliṭ 25 ịnterficit eụm 26 effụndit 27 iuṣtus ịnteṛ 28 fectụṣ fụeriṭ apụṭ dm̄ iṇ ṛequiẹ ẹṣ(ṣ *aut* ṛ)ṭ 29 refṛigerium qui 30 siạ eṭ ịam 32 eṭ pẹssimo ịgnị ịn ẹṣcam 33 ẹuṃ qụị (ị *siue* ẹ) expulṣuṣ eṣt ṇọn adtenḍens 34 misericọrḍiam

XXI 1 oblect*ns; *cf. Gr.*: λαμβάνων σκοποὺς τῶν τοιούτων

XXI

penitentia acciperunt* remissionem a D(e)o. **O**portet autem te, o episcope, ante oculos habere et ea, quae praecesserunt, simul ad scientiam sanitatis ad⟨hibere ad⟩ eos, qui corripiendi sunt et obtrectandi*. Adhuc et ad iudicandu⟨m⟩, ad conparationem causae, per multam doctrinam exquirere D(e)i uoluntatem, sicut ipse fecit, ita et nos oportet facere in iudiciis. [De Manasse.]* Audite, o episcopi, adhuc haec, quae talia sunt, iuuamentum* similitudinis. Scriptum est in quarto libro Regnorum et in secundo Paralipomenum, quod est praetermissarum, sic: [1]In dieb(us) filius erat duodecim annorum Manasses, cum regnasset, et inperauit quinquaginta annos in Hierusalem; et nomen matris eius Epsiba. [2]Et fecit malignum coram d(omi)no abominationibus gentilium, quos disperdidit d(omi)n(u)s a facie filiorum Istrahel. [3]Et conuersus est et aedificauit excelsa, quae distruxit* Ezecias, pater ipsius, et constituit sculptilia Bahalim et eregit* altarem Bahal et fecit condensa sicut fecit Achab, rex Istrahel,

---

16 ssq. Reg. IV 21, 1—14 (Paral. II 33, 1—10).

---

4 *Inter* te *et* O·episcope *spat. unius litt. uac.* 6 ad scientiam (ἐμπείρως) sanitatis (ἰάματα) ad⟨hibere ad⟩ *coni.*; ad ⟨admonendum⟩ *Funk*; *Syr.*: ab eisque (praeteritis) exemplum sumere et discere curationem animarum et disciplinam ac correptionem et quaerere eos, qui paenitentiam agunt et quaeri necesse habent; *CA.*: *ἐμπείρως αὐτοῖς κεχρῆσθαι πρὸς νουθεσίαν τῶν στυπτικῶν ἢ παρακλητικῶν δεομένων λόγων* 7 obtrectandi (*CA.*: *παρακλητικῶν δεόμενοι λόγων*); oblectandi *Funk* 8 iudicandu∗ 12 hæc 13 similitụ 15 paralipomenum (e *ex* i *corr. m.*[1]) 20 epsiba (*CA.*: Ἐψιβά; *Lucifer* p. 56, 5 *H.*: Ebsibas; *LXX*: Ὀψειβά, Ὀφσιβά, Ἀψειβά) 21 ạbominationibus 22 dispẹrḍidit 23 ṛum 24 f̣icauit ezecias (*LXX, CA.*: Ἐζεκίας) 27 coṇdensa

XXI et fecit altaria omni militiae caeli et
adorauit omnem uirtutem caeli. [4]Et
aedificauit altarem in domo d(omi)ni, in qua
dixit d(omi)n(u)s: 'In domo Hierusalem ponam
nom⟨e⟩n meum'. Et seruiit altaribus Ma-
nasses et dixit: 'Sit nomen meum in ae-
ternum'. [5]⟨E⟩t aedificauit altaria omni
militiae caeli in utrisque atriis domus
XXII domini. [6]Et ipse t⟨r⟩ansponebat filios suos
per ignem in Gae-*B*anaemon* et auguria-
batur* et maleficia faciebat et fecit sibi pi-
tones et procantatores* et praescios et mul-
tiplicauit facere malignum in oculis d(omi)ni,
ut inritaret eum. [7]Et posuit sculptilem et
fusilem condensi imaginem, quam fecit
in domo d(omi)ni, ⟨in⟩ qu*a** dixit d(omi)n(u)s ad
Dauid et ad
Solomonem, filium eius: 'In domo hac in
Hierusalem elegi ex omnib(us) trib⟨ub⟩(us)Istrahel
et ponam nomen meum in aeternum [8]et
non adponam mouere pedem meum a
terra Istrahel, quam dedi patribus ipso-

XXII (Fol. 98[u] [*prius* 97[u]]; Quat. III, p. 10)

---

28 ọmni militiae caeli 30 ạ(*infra exes.*)ltarem dọ(*supra exes.*)-mo 32 nom*n Et seruiit (altaribus) *apud LXX in exitu § 3 scriptum legitur* (*καὶ ἐδούλευσεν αὐτοῖς*), *om. hic* Manasses — aeternum 34 nụ(*exes.*)m*t 35 i(*exes.*)n

XXII 1 t*ansponebat 2 gaeụ(*infra exes., non fuit* b)ạ(*sup. pars restat*)naemon et (et *del. m.*[2]); *Syr.*: in ualle Benennom (*LXX in Paral.*: *ἐν γὲ βανὲ Ἑννόμ*; *cod. Al.*: *γῇ Βεεννόμ'*); *CA.*: *ἐν Γεβανὲ ἐν ὀνόματι* 3 pị (*minus probab.* pụ) 8 dni quibus dixit · (dns · s. l.) ad dauid et*ad (dns *s. l. m.*[1]; ad *alt. in ras.*; *fuerat* dauid etiam); *Syr.*: sicut dixit; *AA.*: *ἐν οἴκῳ κυρίου, ἐν ᾧ εἶπε*; *LXX Reg.*: *ἐν τῷ οἴκῳ, ᾧ εἶπεν*, *Paral.*: *ἐν οἴκῳ θεοῦ* (*κυρίου Al.*), *οὗ εἶπεν*; ⟨in⟩ qu*a scripsi ut XXI, 30* (dni i˜| qua (ubi s. l.) *in* quib · *corrupt. uid.*) 10 *LXX Reg.*: *ἐν Ἰερουσαλὴμ ἐξελεξάμην* (*ἣν ἐξελ. Al.*); *AA. et Paral.*: *Ἰ., ἣν ἐξ.*; *fort. cum Lucif.* p. 56, 17 *H.*: ⟨quam⟩ elegi trib·

XXII rum, ita tamen, si custodierint omnia, quaecumq(ue) mandaui eis secundum omne praeceptum, quod mandauit eis seruus meus Moyses'. [9]Et non audierunt eum et seduxit eos Manasses, ut facerent malignum in oculis d(omi)ni super gentes, quas abstulit d(omi)n(u)s a facie filiorum Istrahel. [10]Et locutus est d(omi)n(u)s super Manassem et super populum eius in manus seruorum suorum profetarum dicens: [11]Propter abominationes iniquas, quas fecit Manasses, rex Iuda, ex omnibus, quibus fecit Amorr⟨a⟩eus coram ipso, et peccare fecit Iudam in simulacris eius, [12]haec dicit d(omi)n(u)s D(eu)s Istrahel: 'Ecce ego induca(m) mala super locum istum ita, ut omnium audientium resonent utr⟨a⟩eque aures; [13]et extendam mala super Hierusale(m), mensuram Samariae et ponderatione(m) domus Achab, et deleam Hierusalem sicut deletur alabastrus* unguentis; euertitur et euertitur* in faciem ⟨s⟩uam [14]et retribuam reliquias hereditatis meae

XXIII et XXIV.

AA. p. 86, 20—89, 10 (p. 255, 5—256, 24); CA. II, c. 22, p. 46, 18—II, c. 24, p. 49, 21.

XXIII 'indignum me saluum facies secundum misericordiam tuam, et glorificabo te

---

XXIII (Fol. 84r; Quat. III, p. 13) 1 ssq. Orat. Manassis 14 *et* 15

---

19 super gentes quas abstulit d̅n̅s̅ *s. l. m.*[1] *uid. add.* 21 *An* in manu[s] *scrib.?* (*cf. Lucif. l. l.*; *CA. et LXX*: ἐν χειρί) 25 amorreus 26 hæc 27 indụ(ụ *lacer.*)ca⁼ 32 Hieruṣ(ṣ *exes. praeter apic. et pedem*)alem 33 unguentis (is *infra exes.*) 34 euertitur in faciem *uam; *Syr.*: cadit in faciem suam; *LXX Reg.*: ἀπαλειφόμενος καὶ καταστρέφεται ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ re *fort. ex* ræ *corr.*

XXIII 2 miseriçordiạm tụam et glorifịcabo

XXIII semper in omni uita mea; quoniam te laudant omnes uirtutes caelorum et glorificant in aeternum. Amen.'

Et exaudiuit uocem eius d(omi)n(u)s et miseritus est eum; et facta est circa eum flamma ignis et liquauit omne, quod circa eum erat, ferrum; et sanauit Manassem de tribulatione eius et reuertit illum in Hierusalem super regnum suum. Et cognouit Manasses dom(inum) dicens: ʻIpse solus est d(omi)n(u)s' et seruiit d(omi)no D(e)o soli in toto corde suo et in tota anima sua omnes dies uitae suae et inputatus est iustus. Et dormiit in pace cum patribus suis; et regnauit Amos, filius eius, pro ipso. Audistis, filioli dilectissimi nobis, quomodo d(omi)n(u)s pessime ei qui idolatra fuit et innocentes interfecit et penituit, remisit, id est Manasseti, praesertim cum peiore* peccatum non sit aliụt idolatriae*; sed locus paenitentiae concessus est. Si quis autem ex apparatione peccat, remissionem non habet, sicut scriptum est: Si autem dixeris in corde tuo: Sancta mihi erunt, quia ambulabo in reuersione cordis mei. ʻEt extendam ma-

---

6 ssq. *Cf.* Paral. II 33, 12, 13, 16, 20 26 ssq. Deuter. 29, 19 28 ssq. *Cf.* Ezech. 14, 9

---

3 ṭe 6 exaụdiuiṭ uọceṃ ẹius d̄ṇs· ẹṭ miṣeṛitus 7 c̣ịrca euṃ f̣ḷamma 9 f̣ẹrruṃ ẹṭ; *intell.:* sanauit (d̄ns) manaṣṣem 10 tribụlaṭịọnẹ ẹius ẹṭ illuṃ 11 sụper regṇuṃ suum eṭ c̣og 12 nouiṭ 14 sụo ẹt animạ sụạ omneṣ ḍịes 15 uitạe inpụtatus est iụstus et ḍọṛ 17 amor 18 f̣ịḷioli diḷectissimi nọḅiṣ qụomọdọ 19 fụit 23 aẹ (*Spat. duar. litt. uac.*) sed lọc̣us paenitenṭiaẹ cọṇcessus 24 ṣị apparaṭione peccạṭ 25 remissiọnem 26 tuṃ ẹṣt dixẹṛis ṭuọ 27 sạṇcta erụnt quiạ ạmbuḷabo ịṇ 28 ṛẹuẹṛsione ṃei *Fort. scrib.:* Ei ʻExtendam

num meam super ipsum et disperdam **XXIII**
eum in signum et in similitudinem' dicit
d(omi)n(u)s. Nam et Amos cogitauit cogitatio-
nem praeuaricationis malam et dixit:
'Pater meus in iuuentute multas iniqui-
tates fecit et in senectute penituit, et
ego nunc ambulabo sicut desiderat ani|ma mea
et in nouissimo conuertar ad dom(inum)'. Et fe- **XXIV**
cit malignum coram d(omi)no et regnauit an-
nos duodecem* solus* et exterminauit
illum d(omi)n(u)s D(eu)s in celeritate de terra bona
sua. Adtendite igitur, laici, ne quis ex uo-
bis cogitationem Amos in cor suum con-
firmet et uelociter pereat. Similiter,
o episcope, conserua, quantum potes, eos,
qui non peccauerunt, ut sine peccato
maneant, et eos, qui a peccatis conuertu(n)-
tur, sanans suscipe. Si autem penitentem,
cum sis sine misericordia, non suscipe-
ris*, peccabis in dom(inum) D(eu)m, quoniam non es[t]
persuasus* nec credidisti saluatori D(e)o nos-
tro, ut faceres, sicut ille fecit in ea muliere,
quae peccauerat, quam statuerunt praes-
byteri ante eum, et in eo ponentes iudici-
um exierunt. Scrutator autem cor-
dis interrogabat eam, si condemnas-
sent illam praesbyteri. Cum autem

---

33 ssq. *apocryphum* (*cf.* Reg. IV 21, 19 sq.; Paral. II 33, 21 sq.).
XXIV (Fol. 84[u]; Quat. III, p. 14) 16 ssq. *Cf.* Ioh. 8, 3 *et* 9—11.

---

31 d̄ṇṣ· ạmọṛ (ṛ *probab. quam* ṣ) cọgitatio 34 senẹctute eṭ 35 ani|ma mea (ma mea *infra* -rat ani *m.*[1] *add.*)

XXIV 1 d̄ọm· 2 malịgnum ạṇ 3 duodeçeṃ ṣolus (*i. e.* solos, *ut Syr.:* duos solos) 5 igitụr 6 cogiṭạtionem·amoṛ ịṇ çoṛ sụụm 7 firṃẹṭ pereat 8 O·e·piscope 9 peccauerunṭ 10 manẹạṇṭ peccatịs çọṇụẹrtu⁼ 11 susçipe 13 peccaụis 14 persụ(*siue* ọ)asụṣ credidisṭị salụatọri 15 ṭro ut façẹres feçịt ṃụḷiere 18 ạutem 19 inṭẹrrọgabat ẹam

XXIV dixisset ⟨: 'Non', dixit⟩ ad eam: 'Uade nec ego te condemno'. Hunc saluatorem, regem et dom(inum) nostrum, o episcope, prospectorem uobis habere oportet et eius imitatores esse, mansuetos, quietos, uiscera habentes, misericordes, pacificos, sine ira, docibiles, exhortatores, susceptores, obsecratores*, non iracundos, non percussores, non contumeliosos, non elatos, non superbos, non uino multo deditos, non ebriosos, non in uano* expendentes, non ut alienis, sed sicut propriis his, quae a D(e)o dantur, utentes, moderatores sicut bonos d*i*spensatores D(e)i, qui incipiet rationem ab ea, q(uae) in uobis est, dispensatione exigere.

XXV et XXVI.

AA. p. 92, 12—95, 12 (p. 259, 17—261, 13); CA. II, c. 25, p. 53, 14—II, c. 28, p. 57, 9.

XXV tholica sacrosancta ecclesia, regale sacerdotium, multitudo sancta, plebs adoptata, ecclesia magna, sponsa exornata d(omi)no D(e)o. Quae primum dicta sunt, tu nunc audi: delibationes et decumae primitiua sunt principi sacerdotum Chr(ist)o et ministri⟨s⟩ eius. Decumae salutaris initium † omnis decuma*. Audite, sacra et ca-

---

XXV (Fol. 67[r]; Quat. IV, p. 5)   1 ssq. Petr. I 2, 9

---

21 *Cf. AA.*: *καὶ εἰπούσης ὅτι Οὔ, ἔφη πρὸς αὐτήν*   23 trum (*Spat. duar. litt. uac.*) O episcope   27 ex̣hoṛtaṭọres   28 peṛcussọres   29 contumelịosos   elatọs   30 perbọṣ   31 ụanọ ex̣penḍenteṣ   32 proṗriis hịs   d̄ọo ḍan   34 despensatores   35 eaq·

XXV 1 ⟨uos estis ca⟩tholica   5 delibaṭịones   *Syr.*: dec. et pr.   6 principia (a *fort. m¹. del.*) saçerdotum; *Gr.*: *ἀρχιερεῖ Χριστῷ καὶ τοῖς λειτουργοῦσιν αὐτῷ*   8 *CA.*: *Δεκάται σωτηρίου ἀρχὴ ὀνόματος Ἰησοῦ*; *Syr.*: Dec. sal., cuius initium nominis est decuma; *solum corr. uid:* ⟨n⟩om⟨i⟩nis   Audite; *an* Audi *tu scrib.?* (*CA* : *Ἄκουε, ἱερὰ καθ. ἐκκλ.*)

tholica ecclesia, quae decem plagas au- XXV
fugisti et decem uerba accepisti et legem didicisti et fidem tenuisti, quae decimam cognouisti et in *id* io[i]ta credidisti in initio nominis et in finem* in gloriam eius confirmata es. Quae tunc erant sacrificia modo sunt orationes et praecationes et gratiarum actiones; quae tunc fuerunt primitiuae et decumae et delibationes et dona nunc sunt prosforae*, q(uae) per episcopos offeruntur d(omi)no D(e)o in remissione* peccatorum. Isti enim primi sacerdotes uestri; qui tunc erant Leuitae modo sunt diacones, praesbyteri, uiduae et orfani. Primus uero sacerdos uobis e[s]t Leuita episcopus: hic est, qui uerbum uobis ministrat et mediator uester est; hic est rex uester potens; hic est magister et post D(eu)m per aquam regenerans pater uester. Hic locum D(e)i sequens sicuti D(eu)s honoretur a uobis, quoniam episcopus in typum D(e)i praesedet* uobis. Diaconus autem in typum Chr(ist)i adstat; ergo diligatur a uobis. Diaconissa uero in typum s(an)c(t)i sp(iritu)s honoretur a uobis. Praesbyteri etiam in typum apostolorum spec*t*entur a uobis; uiduae et orfani in ty-
pum altaris putentur autem a uobis. Sicu- XXVI

20 sq. *Cf.* *Διδ.* 13, 3. *De ordine eccles. simil. agit* Clem. Rom. Cor. I 40, 5 29 ssq. *Cf.* Ignat. Magn. 6, 1; Trall. 3, 1; Smyrn. 8, 1.
XXVI (Fol. 67[u]; Quat. IV, p. 6) 1 *Cf.* Polyc. Phil. 4, 3 1 ssq. *Cf.* Ignat. Magn. 7, 1; Trall. 2, 2; Smyrn. 8, 1.

9 thọlica 12 cognọuisti·et initio·ita (*Gr.*: *ἐπὶ τῷ ἰῶτα*) 13 *Uix cum CA.*: nominis ⟨ihu·⟩; *om. Syr.* in finem (*Gr.*: *ἐπὶ τῇ τελειώσει*) 22 diaçọneṣ 26 *Inter* potens *et* hic *spat. duar. litt. uac.* 27 pọst 34 byte(*foramen antiq. in membrana*)ri apọstolorum 35 sperentur (*m.*[1]; r *in* c *mut. et* t *minusc. ante* e *interpos. uid. m.*[2]) *Gr.*: *νενομίσθωσαν*

XXVI ti ergo non licebat eum, qui non erat Leuita, offerre aliquid aut accedere ad altarem* sine sacerdote, ita et uos sine episcopo nolite aliquid facere. Si quis autem sine episcopo facit aliquid, in uano* illud facit; non enim illi inputabitur in opus, quia non decet absque sacerdotem* aliquid facere. Prosforas ergo uestras sacerdoti offerite* siue per uos ipsos siue per diacones; quiq(ue) suscipiet et, ut decet, diuidet unicuiq(ue). Episcopus enim optime nouit eos, qui tribulantur, et unicuiq(ue) dat secundum dispensationem, ut non unus aut frequenter et in ipso die aut in ipsa ⟨h⟩ebdomada accipiat, alius autem nec semel. Horum aliquem tribulari cognoscit sacerdos magis; sicut dispensatur*, D(eu)s facit et cum ipso, sicut decet. His iterum, qui agapam desiderant facere et petunt aniculas, hanc, qua(m) scit tribulari, frequenter etiam mittat. Et haec pars, quae ex consuetudine sacerdoti debetur, separetur, etiamsi non est praesens in agapis et erogationibus*, in honorem omnipotentis D(e)i. Sicut ergo unicuique praesbyter*arum** datur, duplum dabitur singulis diaconibus in sacerdotio Chr(ist)i; quadruplum autem ei, qui

---

XXVI 2 eṛat 4 episcọpọ 5 aliquịḍ ḟacere ạutem 6 facịṭ aḷiquịd ịṇ ụanọ 7 ẹnim ịḷḷi 9 offẹri 10 sịụe peṛ ḍịạ- çọnẹs 11suṣçipieṭ eṭ uṭ deçet dịụidet 12 Episcopus 14 *CA.*: δὶς ἢ πλειστάκις; *at Syr.* δὶς *om.* frequẹṇṭer 15 ẹḅ(*aut* ụ)ḍọṃada aççipi 16 *Post* at·*spat. duar. litt.* autẹṃ ṇẹç ṣemẹl (*Spat. duar. litt.*) Ḥọrụṃ 17 qụem ṭṛibulari cọgnoscit sacerḍọṣ 18 gịs sịçụt dis- pensatụr (ụr *magis quam* ọr) $\overline{\text{ds}}$ ṣi 19 qụị 20 dẹṛaɴ (t *m.*[1] n *litterae superpos. uid.*) facerẹ 21 triḅularị fṛẹqụẹṇṭẹṛ ẹṭịạṃ 22 ẹx̣ çọnṣụẹṭudine 23 debetụṛ sepạṛetur etịạm 24 praeṣens ẹ(*ex* ṣ *corr. uid.*)ṛọgationibuṣ 25 ṣicut 26 praesbyterorum (o *fort. del. m.*[2] *et* a *s. s.*)daṭụr; *AA.*: χηρῶν, *CA.*: πρεσβυτίδων 27 diacọniḅụṣ 28 cerdotiọ $\overline{\text{xpi}}$ qụạdṛụplum; *an* in sacerdotium *intell. aut scrib.?*

praeest, tamquam in omnipotentis gloria*. Si quis autem et praesbyteros uoluerit honorare, duplum sicuti diaconibus dabit illis; nam et ipsi tamquam apostoli et consiliarii honorentur episcopi et corona ecclesiae. Sunt enim consilium et curia ecclesia⟨e⟩. Si autem **XXVI**

XXVII et XXVIII.

AA. p. 99, 3—100, 5 (p. 264, 9—264, 27); CA. II, c. 34, p. 61, 14—II, c. 35, p. 62, 12.

[12]uasa bellica eius et facere uasa in currib(us) eius; [13]et filias uestras accipiet in unguentarias et frarias* et pensarias*; [14]et agros uestros et uineas uestras et oliueta uestra bona sumet et dabit seruis suis; [15]et semina uestra et uineas uestras decumabit et dabit eunuchis suis et seruis suis; [16]et seruos uestros et ancillas uestras et armenta bona uestra et asinos uestros sumet et decima*b*it in operibus* suis [17]et greges uestras decima*b*it et uos eritis serui illius. **XXVII**

Ipsam rationem optinet et episcopus; si enim ibi, cum tant⟨a⟩e multitudini regnaret, sicuti et in Osee scriptum est: Et erat multitudo filiorum Istrahel sicut harena, quae est secus* mare, quae non potest

---

XXVII (Fol. 62[r]; Quat. IV, p. 11) 1 ssq. Reg. I 8, 12—17
14 ssq. Os. 1, 10.

---

30 praesbyteṛos 31 duplum̩ sicụti dịaçọ 32 nam̩ et ịpsị (*minus probab.* ịṣṭị) tamquam̩ 33 apostọli et consiliarịị honọrẹntur 34 sunt *ab* enim *ob membranae uitium spatio trium litt. seiunct.*

XXVII 3 frarias (*LXX*: *μαγειρίσσας*; *Vulg.*: focarias, *et sic fort. scrib.*) 4 uestṛas et oliuẹṭa uẹstra 5 dabịṭ sụis et seminạ ụes 6 eṭ uineạs dabịṭ 8 ẹt aṛmenta 9 uẹṣṭṛạ ẹṭ aṣịnọṣ 10 maụịṭ in ọperibụṣ suis (*LXX*: *ἀποδεκατώσει εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ*) gregẹs uesṭras 11 decimauit 14 sc̣riptum esṭ 15 mụlṭịtudo istrạhel 16 ṇa

XXVII numerari nec mensurari, secundum ergo ratam et multitudinem plebis suae et ministeria accipiebat: et modo episcopus de populo accipie⟨n⟩s ibi quoscumq(ue) loci dignos esse existimauerit praesbyteros constituet et consiliarios sibi et contractatores*, diaconos et subdiaconos intra domum ministrare eis.

Nam quid plus est dicere? Ille quidem, qui diademam* portat, rex, corporis solius regnat super terram solum soluens aut ligans. Episcopus autem et animae et corporis regnat ligans et soluens super terram caelesti potestate; magna enim et caelestis et deifica data est ei potestas. Episcopum ergo diligite ut patrem, timete sicuti regem, honorate ut D(eu)m, fructum et operam manuum uestrarum ad benedictionem ues|tram **XXVIII** offerte decimas uestras et primitiuas et ḍe*lib*ationes et dona dantes ei; et ipse utetur ea et eis, qui indigent, dabit omnibus, unicuique sicuti dignus est. Et erit oblatio tua suscepta d(omi)no D(e)o tuo in od*o*rem suauitatis, in latitudinem caelorum, in conspectu d(omi)ni D(e)i tui et benedictus eris et multiplicabit super bona promissionis suae, quoniam scriptum est in Sa-

---

XXVIII (Fol. 62^{u}; Quat. IV, p. 12) 4 ssq. *Cf.* Philipp. 4, 18

---

18 rạtam 19 accipiebat (*Spat. unius litt.*) Et 20 populọ accipies ịḅị 21 lọ(*aut* ụ)ci 22 c̣ọnsiliarios 25 Nam quiḍ (*non* N*u*mquid *scrib.*) illẹ quideṃ 26 cọrporis 29 soḷ 30 caelesṭi poṭesṭaṭe 31 magṇa c̣aelẹstis 32 esṭ 35 tram *m.*[1] *subiunxit syllabae* ues

XXVIII 1 O·fferte 2 diliuationes 4 ụnic̣ụique sic̣uti ọḅla 5 oderem 8 Et multiplicaḅit 9 *Inter* suae *et* Quoniam *spat. duar. litt.*

XXVIII

pientia: Anima benedicta omnis sinplex. Benedictio autem super caput porrige(n)tis. Incumbe in labore*, adsiduus esto in operandum et offer, quoniam d(omi)n(u)s adleuauit uos de uinculis et sustulit a uobis collarem* constructionis et euacuauit a uobis iugum graue tollens a uobis secund*a*m dationem legis secundum bonitatem suam, sicuti scribtum est in Esaia: Dicente eis, qui in uinculis erant: Exite. Et iterum: Educere de uinculis l*i*gatos. Et in Dauid dicit: Et in conpedibus conligatos eius non spreuit. Similiter et in euangelio dicit: [28]Uenite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego repausabo* uos. [29]Tollite iugum meum super uos et discite a me, quoniam mansuetus sum et humilis corde, et inuenietis requiem animabus* uestris; [30]iugum enim meum suaue est et onus meum leue est. Si ergo secundu(m) donationem gratiae soluens repausauit uos et eduxit in refrigerium, iam non ligans sacrificiis et orationib(us) et pro peccatis et purificationibus et donis et oblationibus et ⟨h⟩olocaustis [et conbustionibus] et en-

10 ssq. Prouerb. 11, 25 sq. 19 sq. Esai. 49, 9 20 sq. Esai. 42, 7 21 ssq. Psalm. 68 (69), 34 23 ssq. Matth. 11, 28—30.

15 construc̣ṭionis et eụa (*an* constr*i*ctionis?) 17 secundum dationem; *an* secundationem *scrib.?* 19 *Fort.* Dicente⟨m⟩ (*LXX*: *λέγοντα*) 20 culịs ẹranṭ Et educ̣ẹ(*siue* x̣ị)ṛ(*uel* p)e 21 legatọs (*siue* ụs) daụid dic̣ịṭ 25 ṛepausạbọ 31 repaụsạ 32 uos (u *ex* n *corr. uid.*) 33 *Cf. AA.*: *μηκέτι ἐάσας ὑμᾶς θύειν ἄλογα ζῶα περὶ ἁμαρτιῶν καὶ καθαρισμοῦ καὶ ἀποπομπαίων καὶ λουτρῶν συνεχῶν καὶ περιρραντηρίων* 35 et conbustionibus *supra* et olocaustis *add. m. corr. explicandi causa ut uid.*; *Syr.*: ne rursus ligati sitis hostiis et oblationibus et peccatis et purificationibus et uotis et donis et sacrificiis et holocaustis et feriis *Fort.* et en⟨caeniis⟩

XXIX et XXX.

AA. p. 122, 19—125, 26 (p. 280, 7—282, 1); CA. II, c. 57, p. 86, 25—II, c. 59, p. 90, 14.

XXIX cum disciplina et sobrietate uigilare et intentam aurem habere ad uerbum d(omi)ni. Si quis autem de parrocia frater aut soror uenerit, diaconus requirat ab ea, si adhuc uirum habet, si uidua est aut fidelis et si de ecclesia est et non de heresi. Et sic iam perducens eam faciat in decreto loco sedere. Si autem praesbyter de ecclesia parrociae uenerit, suscipite eum, praesbyteri, communiter in loco uestro. Et si episcopus aduenerit, cum episcopo sedeat eundem honorem ab eo recipiens. Et petes eum tu, episcope, ut adloquatur plebem tuam, quoniam peregrinus, cum adloquium dat, deiu*u*at* populum; scriptum est enim: N u l l u s p r o f e t a s u s c e p t u s e s t i n p a t r i a s u a. Et in gratia agenda ipse dicat. Si autem, cum sit prudens et honorem tibi reseruans, non uelit, super calicem dicat. Si autem, cum sed*es*, alius quis aut alia superuenerit honorabilior saecundum saeculum aut ⟨peregrinus aut⟩* de ipso loco tuo, episcope, cum dicis uerbum

---

XXIX (Fol. 82r [*prius* Fol. 81r]; Quat. VI, p. 3) 16 sq. Luc. 4, 24.

XXIX 1 ⟨Oportet enim in ecclesia⟩ cum uig̣ilare 3 quiṣ ạụṭẹṃ de pạṛṛọc̣ịạ (*Gr.*: *ἀπὸ παροικίας*; *Syr. hic et in u. 8 sq.*: e congregatione alia) sorọṛ 4 reqụịrat 6 dẹ (*pro* ẹ *minus prob.* ṭ) ṣịc 7 eaṃ dec̣ṛẹṭo 8 Ṣi ạụtem pạṛ 11 episcopụs aduẹnerit cụm ẹpisc̣ọpo 14 quoniam peregrinụṣ c̣um 15 ḍẹịubat 16 eniṃ nullụṣ profetạ ṣuscep 17 iṇ gratia 18 siṭ 19 honorẹṃ ṭịbị reseruaṇṣ noṇ ụelit 20 calịcem auṭem c̣um ṣedịṣ (*aut* ẹṣ); *uix cum Syro* sed⟨et⟩is *scrib.* (*cf. Gr.*: *ἐν τῷ καθέζεσθαι*) 22 saec̣undum saec̣ulum *Cf. Gr.*: *ἢ ξένος ἢ ἐγχώριος et XXX, 7* 23 locọ ṭụọ episc̣ọpẹ cum ḍicịṣ uerḅụm

D(e)i aut audis aut legis, noli propter per- **XXIX**
sonarum acceptionem relinq(ue)re ministerium uerbi tui et disponere eis sessoria, sed permane inquietus* et noli mediare uerbum. Fratres autem eos suscipient. Sin uero locus non fuerit, qui dilectionem fraternam habet et caritatem et honorabilis* est, surgens concedet ei<s> locum et ipse stabit. Si autem iuueniorib(us) sedentibus senior aut anicula surgens concesserint locum, tu, diaconus, circuminspice, de iuuenioribus
XXX qui magis iunior est aut iuuencula, et exsurgere facies eam et sedere eam, quae locum concessit; eam uero, quae non cessit exsurgens, facies posteriorem omnibus stare, ut discant et ceteri concedere maioribus aetate. Si autem egenus aut egena siue de loco siue peregrinus superuenerit et praeterea senior aetate et locus no(n) fuerit, tu, episcope, talibus locum ex toto corde fac, etiamsi tu ipse super humu(m) sederis, ut non fiat aput homines a te personarum acceptio, sed aput D(eu)m ministerium tuum placeat. [Quoniam expedit numquam deesse ab ecclesia.] Docens autem iube et hortare populum in ecclesia* frequentare et penitus numquam deesse, sed conuenire semper et ecclesiam

---

XXX (Fol. 82^{u} [*prius* 81^{u}]; Quat. VI, p. 4)

---

24 auṭ ạudis aụṭ ḷegis noḷị pṛopṭẹr 26 seṣ 27 ṣ (*ex* f̣ *corr. uid.*)oria sed permạṇẹ eṭ 28 uerbuṃ fratreṣ auteṃ eoṣ susçị 29 pienṭ 31 sụrgens çonce 32 ipṣẹ ṣtaḅịṭ ịu 33 ueniọ (*potius quam* ụ)rib· ṣenior 34 *Inter* locum *et* Tu *spat. duar. litt. uac.* 35 circuminspiçẹ

XXX 9 *Inter* fuerit *et* Tu *duar. litt. spat. uac.* 15 in ẹçclesia (*Gr.*: εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐνδελεχίζειν)

XXX non angustare, cum se subtrahunt, et minus membrum facere corpus Chr(ist)i. Unusquisq(ue) autem non de alio hoc cogitet, sed de se ipso, quoniam dictum est: Qui non colligit mecum, spargit. Nolite ergo ⟨uos⟩met ipsos, cum sitis membra Chr(ist)i, spargere ab ecclesia, cum non coadunamini; Chr(istu)m enim caput habentes secundum promissionem ipsius praesentem et conmunicantem uobis, nolite ipsi uos neclegere nec alienare saluatorem a membris suis nec scindere nec spargere corpus eius nec praeponere *D(e)i** uerbo necessitates temporari⟨a⟩e uitae uestrae. Sed die dominica omnia seponentes concurrite ad ecclesiam. Nam qualem excusationem daturus est D(e)o, qui non conuenit in eodem die audire salutare uerbum et nutriri ab

XXXI—XXXIV.

AA. p. 136, 10—139, 13 (288, 19—291, 9); CA. III, c. 6, p. 101, 17—III, c. 8, p. 104, 22.

XXXI tatrices, litium commissatrices*, inpudoratae, inpudicae; quaeque si tales fuerint, non iudicabuntur dignae eius, qui eas uocauit. Non enim ad commune[m] synagogae refrigerium in dominica die conueniunt, ut uigilent, quae tales sunt aut qui tales sunt, sed aut dormitant

21 sq. Matth. 12, 30.
XXXI (Fol. 79r; Quat. VI, p. 13)

19 corpus xpi 20 hoc 22 ergo·met (*cf. AA.*: μὴ οὖν ἑαυτοὺς . . . . σκορπίζετε) 24 xpm 30 praeponere a uerbo (*cf. Gr.*: μηδὲ προκρίνετε τοῦ θείου λόγου τὰς βιωτικὰς χρείας) 32 eccle 35 ab

XXXI 1 *Fort.* ⟨detrac⟩tatrices (*Gr.*: καταλάλους; *cf.* detractator *eadem ui apud* Roensch. *in* Ital. p. 56)

aut uerbosantur suauia quaedam, ut et **XXXI** alii captiui ducantur per ipsos ab aduersario maligno, qui non permittit sobrios esse in d(omi)no; qui tale[n]s sunt et ingrediuntur eiusmodi uacui in ecclesia* et euacuatores* iterum egrediuntur, quoniam non audiunt uerbum ab eis, qui docent uel legent*, et suscipere illud in auribus cordis sui non possunt. Similes ergo inueniuntur qui eiusmodi sunt his, qui ab Esaia significantur, sicuti dicit: Auditu audietis et non intellig*e*tis et uidentes uidebitis et non uidebitis; inpinguatum est enim cor populi huius et aurib(us) grauiter audierunt et oculos suos cur*u*auerunt, ut non uideant oculis et [et] auribus audiant. Simili ratione et earum uiduarum, qu⟨a⟩e tales sunt, clusi sunt oculi cordis, ut non sedentes intus in domos suas* adloquantur dom(inum), sed discurrunt ad exinuentionem* lucri et per uerbositates quae aduersarii sunt desideria agunt. Quae talis ergo est uidua non est conl*i*gata altario Chr(ist)i, quoniam scriptum est in euangelio: Duo si conuenerint in unum et dixerint monti huic: 'Tolle et mitte te in mari*', fiet. Uidemus ergo aliquantas* uidu|as non conuenire, quia non inpetrant, cum **XXXII**

---

9 ssq. *Cf.* Tim. II 2, 26 19 ssq. Esai. 6, 9 *et* 10 33 ssq. *Cf.* Matth. 18, 19 sq. *et* 21, 21.

XXXII (Fol. 79[u]; Quat. VI, p. 14)

---

10 sọbri(ọ *magis quam* ụ) 12 eiusmodicui (ua *s. s. m. corr.*) 16 ergọ 19 aụdietis intelligitis (*Gr.*: οὐ μὴ συνῆτε) 20 ụidẹbitis et nọn ụidebitis 22 grauịter 23 curḅauerunt 25 sụnt 26 cordiṣ 27 adḷoquantur 31 conlegata 33 ụnum 35 Uidemus (de *lacer.*) as *infra* (ui)du *scr. m.*[1]

XXXII petant. Quae tales itaq(ue) fuerint tamqua(m) operationem rem ipsam existimant et ex eo, quod *au*are accipiunt, et pro, ut deberent, fructuare* sibi aut dare episcopo ad susceptionem peregrinorum aut tribulantium repausationem* ad amarissimas usuras commodant et de solo mammona* cogitant; quorum D(eu)s est sacculus: ubi est thensaurus eorum, ibi et mens eorum est. Illa enim, quae ad circumeundum iam instituta est, ad opus spiritale non recte sentit, seruit autem mammonae, id est lucro, D(e)o uero placere non potest nec ministeriis eius adbunde* obaudire poterit, quoniam uoluntas eius circum multa occupatur et ad lucrum magis festinat. Tamen etsi adstat interpellare et rememorata* fuerit, ubi* debeat ire propter accipiendum lucru(m) aut quia amic⟨a⟩e suae oblita est uerbum aliquod dicere, et, cum stat, iam non orationi intendit, sed ei, quae circumuenit eam, cogitationi. Quae talis ergo fuerit nec exauditur citius, quia dereliquid praecem et mens eius uentilatur et non ex toto corde offeret* D(e)o praecem et pergit magis ad inspirationes maligni, quae non possunt saluare eam, et amic⟨a⟩e suae exponit eas, quoniam nescit, qui ei locus

9 sq. *Cf.* Phil. 3, 19   10 sq. *Cf.* Matth. 6, 21 (Luc. 12, 34)

XXXII 3 opẹrationem   4 aḅ(*siue* ḷị)are   6 pẹregrinọrum   8 commodant (*Spat. duar. litt.*) Et   13 sẹnṭiṭ (*Spat. duar. litt.*) seruit   14 lucṛo ḍ̄o ụero plạce   15 ṃịṇisteriis eius ạ(*siue* ṛ)ḍ(*aut* ṭḷ)ḅụn   16 *Inter* poterit *et* quoniạm *spat. duar. litt. uac.*   17 tạs   20 dẹbeaṭ ịre accipiendụm   23 eị quae ẹịṛcumuẹnịṭ   24 ẹam Qụae ṭalis ẹrgọ ḟụẹriṭ   25 ẹị(*siue* ọḷ)tius præ   26 ex̣ ṭọ   28 inṣpiraṭịọnes   29 salụare   30 quọniam nesẹit

XXXII creditus est uel cuius gradus digna effecta est. Quae autem D(e)o placere uult uidua sedens intra tectum suum quae d(omi)ni sunt sapit, noctu et die incessabili ore sincer[t]am praecem offerens, et inpetrat pro **XXXIII** his, quibus petit, cum sinceram praecem fundit, quoniam mens eius ad hoc solum uacat. Nec enim uoluntas eius a*u*ara est ad accipiendum nec desiderium eius est, ut multum expendat ad expensa sua. Nec oculis aliquid potest desiderare, quia nec uidit aliquid tale nec insedit menti eius, nec, q(uae) *cu*(m) audit, in uerb*a* malorum adcommodauit aurem suam aut ipsa ministrauit, quoniam nec curam habuit. De his ergo nihil poterit inpediri* orationi eius.

Sic igitur castitas eius et inturbulentia cum sit D(e)o manifesta, mox, cum c⟨o⟩eperit petere aliquit a D(e)o, praeueniet praecem eius, quoniam quae talis est uidua non diligens pecuniam neque turpilucrum* amans nec a*u*ara nec gluterix*, sed magis mansueta, sine turbulentia agens omnia, religiosa et uerecunda et sedens in domo sua et lanam deforis* accipit, ut magis praebeat tribulantibus

---

34 sq. *Cf.* Tim. I 5, 5.

XXXIII (Fol. 93^{r}; Quat. VI, p. 15)

---

31 credịtus 32 ṭa aụṭem $\overline{\text{do}}$ placẹrẹ ụụḷṭ ụidu 33 quạ^{e} (e *m.*^{1} *s. s. uid.*) $\overline{\text{dnị}}$ suṇt 34 diẹ orẹ 35 iṇ(ṇ *lacer.*)petrat

XXXIII 3 uacạt uọluntas eius abara 4 desideriuṃ ẹịus est ụt 5 sụa nec oçụ 6 uidịt 7 inṣedit q·ụ̄ (ç *siue* ạ *minusc. post* q· *inser. uid. m.*^{2}; *pro* ụ *et* ḷị *et* ịṛ *legi potest*) 8 uerborum (r *alt. delet. uid. et fort.* a *minusc. s. s.*; *num* o *et* um *deleta sint, dici nequit*) malorụṃ 9 auṭ ipsa ṃinistraụit 13 mọx cum çẹpe 14 pṛae *alt.* 17 crụm amạṇs neç aḅ(*siue* ụ)ara nec glụ(*fort. ex* ạ *corr.*)terix 18 ṃagịṣ mansuetạ ṣịne turbụlenṭịa 19 agens 20 iṇ 21 çị(ị *aut* ạ)pịt ṭribulantibus

XXXIII quam ipsa alicui sit molesta, ut accipiat ab eis, rememorans eius uiduae, cui in euangelio testimonium fertur a d(omi)no, quae ueniens misit in gazofylacio* denarios minutos duos, quod est quadrantes. Quam cum uidisset magister et d(omi)n(u)s noster cordis scientiam habens, dixit nobis: ‘O discipuli mei, ista uidua pauperrima ab* omnibus plus misit elemosynam: quoniam omne populum* de abundantia sua misit, haec autem omnem uitam suam uel substantiam, quam habebat, in caelo sibi thensaurizauit’. Sinceras ergo oportet esse uiduas, subditas

XXXIV episcopis et diaconibus et metuentes sicut D(eu)m et reuerentes et trementes episcopum, non habentes potestatem in aliquo nec absq(ue) dispositionem* aliquid facientes et citra* consilium aut imperium episcopi, et ne ue[l]lint ad aliquem pergere ad manducandum aut bibendum aut ieiunari cum aliquo aut accipere ab aliquo quicquam aut manus alicui inponere et orare, ut superius diximus, absq(ue) consilio episcopi uel diaconis. Si quid autem non iussa *fe*cerit, corripiatur illa, q(uae) sine disciplina est. Quid enim scis, o mulier, a quo accipias aut de cuius diaconia

---

23 ssq. *Cf.* Marc. 12, 42—44.
XXXIV (Fol. 93[u]; Quat. VI, p. 16)

---

22 ipsa alicui sit molesta u(*aut* si)t accipiat 23 cui in 25 misit 26 minutos duos quod est quadrantes 27 **Q**uam uidisset magister et dns 28 habens (*Spat. trium litt.*) dixit 30 plus elemosynam 31 popu(*siue* o)lum 32 tia misit (*Spat. trium litt.*) **Haec** ui

XXXIV 3 p(*ex* n *corr. m.*[1])otestatem 6 uellint (*prius* l *del. uid. m.*[1]) 12 fuerit (*Gr.: ποιήσῃ*) 14 de cuius (*m.*[1] *in ras.*)

XXXIV

edes aut pro quo ieiunaris aut cui manu(m) commodasti? Nescis, quia rationem reddere habes d(omi)no pro unoquoq(ue) eorum in die iudicii, quoniam communicas operib(us) eorum. Tu quidem, o uidua indisciplinata, uides conuiduas* tuas aut fratres in infirmitatib(us) positos: ad membra tua non festinas, ut facias super eos ieiunium et orationem adhuc et manus inpositionem? Dicis autem non uacare tibi et fingis te male ualere. Aput aliquantos* uero, qui sunt in peccatis aut extra synagogam, quoniam multa donant, paratissime celeritatem tuam praestas illis. Confundemini, quae tales estis, quia non solum amplius a uiris, set et a praesbyteris et ab episcopis uultis sapere. Scitote igitur, o sorores, quod, pastores uestri si quid uobis disposuerunt una cum diaconibus suis et audieritis eos, D(e)o uos obaudisse; et secundum iussionem episcopi si cuiquam communi

XXXV—XXXVIII.

AA. p. 144, 24—150, 20 (p. 294, 19—298, 4); CA. III, c. 15, p. 110, 4—IV, c. 5, p. 116, 12.

XXXV

et Maria Iacobi et Ioseph mater et mater filiorum Zebedei. Tu ergo in aliis rebus diaconissam necessariam habebis, et ut eas gentilium domos ingredia[n]tur, ubi uos accedere non potestis propter fide-

---

XXXV (Fol. 76[r]; Quat. VII, p. 7)

---

15 *Fort.* edis *scrib.* (*CA.*: *παραβάλλει τὴν τροφήν*) 16 ra̩tionem 17 (p)ro u̩n̩o̩quo̩(*m.*[1] *in ras.*)q̩ · e̩orum 18 i̩u̩d̩icii 19 O · uidua 22 f̩acias s̩uper eo̩s i̩ei̩(*siue* l̩) u̩niu̩m 31 igitu̩r̩ O · sorores 32 uobi̩s̩ dis̩posu 35 *Fort.* communi⟨caueritis⟩
XXXV 2 tu̩ e̩rgo in ali̩i̩s 3 necessa̩riam 4 genti̩li̩um

XXXV les mulieres, et ut eis, quae infirmantur, ministret, quae necessantur*. Et in balneis iterum eas, quae meliorant*, ut la*ue*[n]t. [Qualis debet esse diaconus.] **D**iacones sint in actib(us) similes episcopis suis, sed exercitatiores et non malum adpetentes lucrum, ut bene ministrent; secundum multitudinem ecclesiae sufficientes erunt*, ut et senioribus mulieribus, quae iam non possunt, fratrib(us) et sororib(us), quae in infirmitate detinentur, possint placere in celeritate ministeria sua conplentes. Et mulier circa mulieres festinabit, diaconus uero, quoniam uir est, et circa uiros et ad peregrinationem et ministerium et seruitium ad iussionem episcopi paratissimus et mobilis sit. Ita ergo unusquisq(ue) proprium agnoscat locum, in festinatione inpleto et unum sentiendo, unu(m) spirantes et d(omi)no corpora in una anima portantes cognoscite, quantum sit ministerium diaconiae, sicuti dicit d(omi)n(u)s D(eu)s in euangelio: [26]Q u i u u l t e s s e i n t e r u o s m a i o r*, s i t u e s t e r d i a c o n u s, [27]e t q u i u u l t e s s e i n t e r u o s p r i m u s, s i t u e s t e r

---

29 ssq. Matth. 20, 26—28.

---

6 ụṭ eis quaẹ ịnfịrmantur(ur *contign.*) 7 **Et** 8 **neiṣ** **lạ** 9 bent 10 **D**iaconẹs similẹṣ 11 ẹxẹrcitatiọrẹs et non mạlụ(*siue* ọ)m 12 mịnisṭrent(nt *contign.*) 14 erụ(*siue* ọ)nt senioribụs 15 bụs 16 qụạẹ ịṇ (*aut* ịd) infịrmitaṭẹ ḍịṭ(ṭ *aut* g)inenṭur 17 pọssint celeritạṭẹ ṃịniste 18 Et mụlieṛ 19 *Post* festinabit *spat. trium litt. uac.* ụẹ 20 eṣt uirọṣ eṭ 21 perẹgrinatiọnem et mịnịsṭerium 22 uịtium ad ịussịọnem 23 mobilịṣ 25 inpletọ et unuṃ ṣentiendo (*CA.*: ἐκτελείτω αὐτὸν σπουδαίως, ὁμοφρόνως, ὁμοψύχως γινώσκοντες); *Funk fort.*: inple*ndo* 26 spiranṭes eṭ d̄no ̣corpoṛạ anị 27 pọrtanṭẹs quanṭuṃ 28 ministerị(*siue* ẹ)um diaconiaẹ sicuṭi 29 ·e·uangeliọ (*Spat. trium litt.*) Quị ụult esse ịṇ 30 diaconuṣ 31 ụụlt ẹssẹ primụs sit ueṣṭẹr

seruus, [28]sicut filius hominis non uenit **XXXV** ministrari, sed ministrare et dare animam suam redemptionem pro multis. Ita ergo et uos diaconos oportet facere, ut, si necessitas uos exegerit et animam pro **XXXVI** fratre ponere, per ministerium uestrum ponatis nolite* dubitare. Nec enim d(omi)n(u)s et saluator noster haesitabat seruiens nobis, sicuti et per Eseiam mandatum est: Iustificare iustum bene seruientem multis. Si ergo d(omi)n(u)s caeli et terrae nobis seruiit et omnia passus est propter nos et sustinuit, quomodo non magis nos oportet hoc facere pro fratribus, quia discipuli eius sumus et locum Chr(ist)i sortiti? Nam et in euangelio inuenietis scriptum, quomodo d(omi)n(u)s noster succingens se linteum et accipiens in pelue aquam recumbentibus omnibus nobis ueniens lauit pedes nostros et detersit de* linteo. Hoc autem faciens ostendebat fraternam caritatem, ut et nos inuicem hoc faciamus*. Si ergo d(omi)n(u)s hoc fecit, uos, diacones, nolite dubitare, ut superinponentes et infirmis hoc faciatis, quia operarii ueritatis estis, Chr(ist)i exemplo succincti. Ministrate igitur cum dilectione, non murmurantes nec dubitantes; nam si ita agitis, secundum hominem facitis ea et non secundum D(eu)m ėt mercedem ues-

XXXVI (Fol. 76^{u}; Quat. VII, p. 8) 6 Esai. 53, 11.

32 seruus (*Spat. trium litt.*) sicut fiḷịụs hoṃinis non ụenit 33 ministrarị **XXXVI** 3 *Inter* ponatis *et* Nolite *spat. duar. litt.* 6 Iustiḟicare iusṭụm bene seruieṇtem mụltis 9 hoç 11 iṇ ẹụan 12 geliọ iṇ-uenietis quoṃ (*m.*[1] *corr.* m *ex* d) odo 14 oṃni 15 bụṣ 16 teṛsit de linteọ (*Spat. duar. litt.*) Hoç 18 sic (c *et puncto s. l. posito et linea obliqua del.*) 20 facit^{a}iṣ (a *s. s. m.*[1]) operạ 21 ueritaṭiṣ 22 dileçtione noṇ 23 *Inter* dubitantes *et* nam *spat. duar. litt.* 25 ṣeçundum merçẹdem

XXXVI tram similem diaconiae uestrae accipie[n]tis in die uisitationis. **O**portet ergo uos, diacones, uisitare omnes, qui egent. Et de his, qui tribulantur, renuntiate episcopo. Et debes anima eius esse et eritis* ad omnia excussior et obaudiens ei.

Si quis autem orfanus fuerit de Chr(ist)ianis puer uel uirgo, bonum quidem est, si quis fratrum non habens filium puerum habuerit in locum filii, uirginem uero XXXVII accipiat, qui habet puerum, id est filium, qui tempore nuptiarum possit eam accipere; et sic opera eius consummata est ad ministerium D(e)i. Si quis* autem non sunt tales, sed ambulant, ut hominibus placeant, confusionem habentes propter diuitias suas et contemnunt membra orfanitatis, ipsi in talibus* incident, qui abundantiam eorum consumant: Q u a e e n i m n o n m a n d u c a r u n t s a n c t i, m a n d u c a r u n t A s s y r i i; et: R e g i o n e m u e s t r a m i n c o n s p e c t u u e s t r o a l i e n i g i n ⟨a⟩ e c o n s u m m a b u n t e a m*.

Uos ergo, episcopi, solliciti estote de educatione eorum, ut nihil eis desit. Et uirginem, quamdiu uel[l]it nubi, date fratri; puerum* autem accipiens substantiam

---

XXXVII (Fol. 69r; Quat. VII, p. 9) 9 ssq. *apocryphum* 11 sq. Esai. 1, 7

---

26 tram similem diaconiae uestrae accipi 27 entis 30 *Fort.* eri[ti]s *scrib.* (*sed AA.*: Ψυχὴ γὰρ αὐτοῦ καὶ αἴσθησις εἶναι ὀφείλετε, εὔσκυλτοι καὶ εὐήκοοι εἰς πάντα ὄντες αὐτῷ) 31 excussior et obaudiens ei (*Reliquum spat. uac.*; *fort. scr. fuit:* De educatione orfanorum) 32 s(*litt. ceteris non maior*)i 35 filii (*Spat. trium litt.*) Uirginem

XXXVII 3 co(*siue* u)nsummata est ad 5 tales 6 confusionem propter diuiti 7 orfanita 8 qui abundanti 9 *Ante* quae *spat. duar. litt.* 10 manducarunt sancti 11 conspectu 12 alienigine consummabunt 15 quamdiu·uellit nu(*siue* o)bi(*aut* e) 16 *Uix* puer[um] *scrib.* accipiens

XXXVII

artem discat, ut mercedem dignam accipiat per artem, ut possit construere sibi et ea, quae ad artem necessaria sunt, instrumenta, etiam non grauet eam, quae fratribus* in eum facta est sine dolo caritas. Nam uere beatus est, qui potest iu*u*are se, ut non tribulet locum orfani, peregrini et uiduae; haec autem gratia a D(e)o est. Uae autem his, qui habent et cum dolo accipiunt aut qui possunt sibi* iu*u*are et accipiunt. Unusquisque uero de accipientibus dabit rationem d(omi)no D(e)o in die iudicii, quare acceperit. Si enim in orfanitate constitutus est aut in paupertate aut per senectutis defectionem aut propter ⟨a⟩egritudinis infirmitatem aut propter filiorum, quia multi sunt, nutrimenta accipit, qui talis, inquit, est et laudabitur; altar is enim D(e)i deputatus est a D(e)o et honorabitur, quoniam sine

XXXVIII

dubitatione pro his, qui dant illi, frequenter orat et non otiose accipiebat, sed pro id*, quod dabatur illi mercis*, quantum uirtus illius admittebat. Hii* igitur in aeterna uita a D(e)o beatificabuntur. Qui habent autem et in hypocrisi accipiunt

---

25 ssq. *Cf. Διδ.* 1, 5 (*u. Funk. ad h. l.*) *et* Herm. Past. Mand. II, 5 *u.* Clem. Alex. fragm. IV, 69 *sq.* Klotz, III, 492 Dind.; Anast. Sinait. quaest. 14, LXXXIX, 467 Migne).

XXXVIII (Fol. 69[u]; Quat. VII, p. 10) 6 ssq. *Cf. Διδ.* 1, 5

---

17 mẹrcedem 18 cipiạt possiṭ constrụ(*siue* ạ)ere sị 19 ḅi 20 ṣṭrumenta quaẹ (*non sequente alia litt.*) 21 fratriḅuṣ faċtạ doḷo ça 22 Nam uerẹ 23 *et* 27 iubare 31 ịn 34 inquit (t *ex* d *corr. uid. m.*[1])

XXXVIII 1 eṣṭ 2 dubiṭatione illị 3 ọraṭ 4 *Cf. AA.*: *ἀλλὰ τῆς δόσεως τὸν μισθὸν διδοὺς διὰ τῆς προσευχῆς αὐτοῦ ἥτις δύναμίς ἐστιν*; *fort.* illi, mercis⟨tantum reddebat per orationem⟩, qu. *scr.* 5 aẹ 6 beaṭifiçaḅuntur 7 habeṇṭ aụtem et ḥypocrisi (*m.*[1] *s. s.* in) accịpiunṭ

XXXVIIII aut iterum, cum sunt pigri et cum debeant operari et iuuare sibi et aliis, ipsi accipientes praestabunt rationem, quoniam pauperorum* fidelium grauarent* locum. Qui enim habet pecunias et non erogat eas aliis neq(ue) ipse utitur, sed thensaurizat thensaurum sibi, qui perit, consimilabitur serpenti super thensaurum dormienti et periclitatur per momenta, ut cum thensauro suo deputetur. Qui autem habet in hypocrisim, non credidit D(e)o, sed iniquo mammonae. Lucri causa uerbum in hypocrisi porta[n]t et est repletus incredulitate. Qui talis ergo fuerit, periclitabitur et deputabitur cum infidelibus in condemnatione. Qui ergo dat simpliciter omnibus, bene dat, sicut est illi, et est innocens. Qui autem propter tribulationem accipit, se pascet scitus et bene accipit et a D(e)o in uita aeterna constitutus glorificabitur.

Episcopi ergo et diacones, obseruate altario Chr(ist)i, id est uiduis et orfanis, cum omni diligentia curam facientes de his, q(uae) accipiuntur cum scrupulositate, qualis est ille, qui dat, aut illa, quae dat, ut adescentur*.

---

8 aụṭ·ị·terum 9 ạnt 10 rationem (*Spat. duar. litt.*) quo 11 paụperọrum fidelịuṃ grauarẹnt(nt *contign.*) 12 Qụị ẹnim ḥạbeṭ pecụnias 15 consimịbitur (la *supra* mị) (*m.*[1] *corr. uid.* ṃ *et* la *s. s.*) 16 dụ(*magis quam* ọ)rmienti eṭ 17 uṭ (ṭ *siue* ḷ) c̣uṃ (*aut* ṭịṃị) thensaurọ (*aut* ụ) depụ(*siue* ọ)te 18 ṭụr qui ạụtem 19 mammone· (na *supra* e) (ṇạ *s. s. uid. m.*[1] *Post spat. duar. litt.*) Lucrị 20 portạnt eṭ 21 ịncredulitạte 22 fụeriṭ peṛịc̣litạḅitur et depuṭabitur 25 eṣt (*prius*) 26 propṭẹṛ accipiṭ ṣe 27 scitụṣ·(*siue* ọṛ) ẹṭ. *Apud Syr. pro* se pascet scitus et bene *scriptum leg.*: et cum parsimonia eis utitur, quae accipit, bene 28 eṭ ạ d̄ọ (*fort.* ḍ *litterae* e *siue* s *s. s.*) 29 ergọ oḅseruate 30 uiḍuis et oṛfanis 31 ligenṭịa cụraṃ f̣aciẹntes 32 scrụ(*siue* ọ)pulositate 33 ut adeṣcentur; *Syr.*: ad cibos

Iterum adq(ue) iterum dicimus, quoniam altare de laboribus iustitiae accipere debet XXXVIII

XXXIX—XXXXII.

AA. p. 164, 23—171, 2 (p. 307, 5—310, 5); CA. V, c. 7, p. 132, 4—V, c. 8, p. 138, 11.

dicit d(omi)n(u)s: Sed cadent inhabitantes; et resurgent mortui et exurgent, qui in monumentis sunt; ros enim, quod* a te est, sanitas eis est, terra autem impiorum periet*. Multa quidem et alia per Eseiam quam et per alios profetas dicta sunt de resurrectione et uita permanente in gloria iustorum et de impiis similiter et infamia et [a]euacuatione ruinae et de absolutione et condemnatione; id uero, quod dictum est: Terra autem impiorum periet, id est corpus eorum, quod de terra est, cum turpitudine in terra* deputabitur, propter quod non col*u*erunt D(eu)m, et in igne* cum poena incadent*. Nam et in duodecim profetis ita dictum est: Uidete, contemptores, et respicite et uidete mirabilia et auertimini et segregamini, quoniam opus ego operor in diebus uestris, quod non cred*e*tis, si quis enarrauerit uobis. Et haec qui- XXXIX

XXXIX (Fol. 91r; Quat. VIII, p. 7) 1 ssq. Esai. 26, 18 sq. 10 sq. Esai. 26, 19 16 ssq. Habac. 1, 5.

XXXIX 2 gent mortui et exurgent 3 quod (*supra* q *scr. uid.* i *siue* r *siue* s) 4 periet 6 os profetas dicta 7 iustorum 10 dictum 11 impiorum 12 terra est cum turpitudi 14 colo(o *magis quam* u)erunt 15 cadent (*Spat. trium litt.*) Nam duodecim profetis (is *m.*[1] *ex corr.*) 16 uidete contemptores 19 creditis (*Gr.*: οὐ μὴ πιστεύσητε)

XXXIX dem et ab his pluriora* de infidelibus uel his, qui non credunt, de resurrectione dicta sunt et de his, qui abnegant et non coluerunt D(eu)m, et de praeuaricatoribus et de gentilibus, quoniam uidebunt gloriam fidelium et auertentur, ut depereant in igne infideles. Nos uero credere didicimus per d(omi)ni nostri resurrectionem a mortuis et nostram certam esse repromissione †met ipse, qui non fallit D(eu)s. Nam et ipse saluator pignus resurrectionis nostrae fuit, cum primus resurrexerit. Nam uos, qui ex gentibus uocati estis, scitis, quoniam et gentiles de resurrectione futura legent et audi|unt

XXXX a S*i*bylla illis dictum et praedicatum sic: [179]Sed cum iam omnia puluis et cin*i*s fuerint facta [180]et ignem uitauerit* D(eu)s immortalis, qui etiam accendit, [181]ossa et cinerem ipse, D(eu)s iterum est uiuorum, [182]forma*b*it, in mortales autem iterum statu*e*t, ut ante erant. [183]Et tunc iam iudicium erit ipso iudicante D(e)o, [184]iudicans* iterum saeculum; et eos, qui inpie [185]peccauerunt, hos denuo cooperiet terra. [187]Quanti autem pie gesserunt, uiuent

---

XXXX (Fol. 91ᵘ; Quat. VIII, p. 8) 2 ssq. Orac. Sibyll. IV, 179—185, 187, 189—190 (Rzach).

---

25 gentilibus uidebunt 26 fidelium 27 infideles 29 onem et nostram 30 *sq.* repromissionemet ipse qui non fal|lit ds̄ (*fort.* repromissione, ⟨quam fecit nobis⟩met ipse *scrib.*; *cf. Syr.*: didicimus et per domini nostri ipsius resurrectionem a mortuis nobis confirmata est resurrectio, quam promisit nobis dominus non fallens) 34 uocati estis (ti *lacer.*) et gentiles 35 unt *infra* (e)t au(di) *scr. m.*[1]

XXXX 1 sybylla 2 puluis et cinus (*cf. u. 30*) 3 uitauerit (*fort. sent.* uita priuandi, exstinguendi; *Gr.*: *κοιμίσ(σ)η*; *an* ⟨e⟩uitauerit *scrib.?*) 5 ·I·terum est uiuorum (*Gr.*: *ἔμπαλιν ἀνδρῶν*; *at uix* ipse Deus iterum [est] uiuorum *neque* e[s]t uirorum *uid. legend.*) formauit (*Gr.*: *μορφώσει*) 6 ·i·terum statuit (*Gr.*: *στήσει . . πάλιν*) 7 Et

iterum in mundo, [189]sp(iritu)m D(e)o dante simul et **XXXX**
gratiam ipsis [190]piis; omnes etenim tunc se uidebunt. Non solum ergo, carissimi, a *Sibylla* dictum est et manifestatu(m) de resurrectione, sed et per sacras scripturas. Nam d(omi)n(u)s Iudaeis et gentilibus simul etiam Chr(ist)ianis in unum praeadnuntiauit praedicans eam, quae a mortuis futura est hominum resurrectio; nam et per mutum animal, id est per foenicem, quod unicum est, manifest[a]*e* nobis d*e* resurrectione ostensionem D(eu)s fecit. Nam si esset par aut multi, ipsi multi uelut fantasma uideri poterant hominibus. Nunc autem uidetur, cum ingrediatur, quia solum est. Post quingentos enim annos ingreditur in Aegyptum ad eum locum, qui uocatur Solis Ara, portans cinnamomum, et orat contra orientem et succenditur a se ipso et conburitur et fit cinis; de cinere autem fit uermis et hic uermis crescens deformatur* et fit iterum foenix perfectus et tunc recedit denuo et pergit ibidem*, unde et uenit. Si ergo et D(eu)s per mutum animal ita i*d* exemplum
resurrectionis nobis ostendit, multo ma- **XXXXI**
gis nos credent*e*s resurrectioni et repromissioni D(e)i, etiamsi martyrium nobis superuenerit, quasi qui talem digni sumus adsequi gloriam, ut coronam portemus

---

XXXXI (Fol. 86ʳ [*prius* 85ʳ]; Quat. VIII, p. 9)

---

11 ṃụndo · $\overline{\text{spm}}$ · (*Gr.*: *πνεῦμα ϑεοῦ δόντος ζωήν ϑ' ἅμα καὶ χάριν αὐτοῖς*; *Syr.* et uitam *tertio loco ponit*) 12 gr(r *in ras.*)atiam etenịm 14 sybilla 16 sị 20 f̣oenicem̤ (m̤ *corr. uid. m.*¹) 21 manifestat nobis di 25 Nunc c̣(*siue* ṭ)ụm ingrediạṭur 26 pọ(*in ras.*)st 29 suc̣cen 35 in (*cf. AA.*: *εἰ τοίνυν διὰ τοῦ ἀλόγου ὀρνέου δείκνυται ἡ ἀνάστασις*)

XXXXI 2 credentis

XXXXI incorruptam in uita aeterna, gaudentes ad tam magnum hoc donum et dignitatem gloriae D(e)i, id est ad martyrium, properemus ac libenter illud cum gaudio suscipiamus, credentes d(omi)no D(e)o, quia per gloriam suam clarificatos resuscita*b*it nos. Sicuti in principio D(eu)s praecipiens uerbo mundum construxit dicens: 'Fiat lumen, dies, nox, caelum, terra, mare, uolatilia, natatilia, repentia et quadrupedia, arbusta' et uniuersa per uerbum eius creata sunt et deformata*, sicuti et scriptura significat, et ipsa creatura per oboedientiam testimonium D(e)o, qui ea fecit, perhibet de eo, quod facta sunt ex non constitutis resurrectionem significantia; sicuti ergo omnia fecit, ita et hominem, qui et plasma* eius propria est, multo magis uiuificans resuscita*b*it.

Si enim ex non constitutis mundum construxit, facilius ex constitutis hominem, cum sit plasma eius, uiuificans resuscita*b*it, sicuti et in semine hominem deformans in utero perfectum redd*i*t.

Si igitur omnes homines resuscitat, ut dicit per Eseiam: Quoniam uidebit omnis caro salutarem* D(e)i, multo magis saluat, uiuificat fideles suos. Et iterum fidelium fideliores constitutos martyres in maiori gloria fortiores suscitans

XXXXII consiliarios adopta*b*it sibi et saluabit eos,

12 ssq. *Cf.* Gen. 1, 3 ssq. 31 sq. Esai. 40, 5 (*cf.* 52, 10).
XXXXII (Fol. 86[u]; Quat. VIII, p. 10)

9 peremuṣ ạç ḷibenter (ṣ ạç ḷ *in ras.*; ạç *probabilius quam* ẹṭ) 10 suscipiamus (*non* accipiamus) 12 uit 22 *Inter* cantia *et* sicuti *spat. duar. litt.* 23 họminem 24 resuscitauit 25 enịm 28 uit 29 reddet (*seq. spat. uac.*) 34 f̣ideliores
XXXXII 1 adoptauit

XXXXII

quoniam eis quidem, qui simpliciter discipuli eius fideles sunt, gloriam stellarum habere eos pollicitus est. Martyribus uero luminarium non deficientium gloriam aeterni luminis fulgentem per omne tempus praestaturum repromisit.

Sicut discipuli ergo fideles Chr(ist)i omnia credamus ab eo nos accepturos quae repromissa nobis sunt bona in uitam aeterna(m)*, si imitati doctrinam eius et patientiam fuerimus. De generatione enim eius, quae per uirginem fuit, et de aduentu eius et uoluntate passionis persuasimur* per diuinas scripturas, quomodo profetae omnia praenuntiabant de aduentu eius, de quibus manifestum est nos persuasos cordibus confortari; sicuti et d⟨a⟩emones trementes nomen eius magnificabant aduentu(m) eius. De his uero, quae iam fluxerunt, de quibus et praediximus, et uos persuasi estis; nos enim abundantius perspeximus et conuersati sumus cum eo et conci*b*auimus* et participes et testes aduentus eius fuimus.

Ea uero, quae futura sunt, de repromissionibus eius magna et inenarrabilia dona accipi sperantes credimus. Omnis eni(m) fid*e*s nostra in hoc est, cum probemus om-

---

3 ssq. *Cf.* Dan. 12, 3 18 sq. *Cf.* Iacob. 2, 19 23 *Cf.* Act 10, 41

---

2 diṣ(iṣ *siue* ụ)cị 3 still(*m. corr.* ll *ex* d *et fort.* i *in* e *mut.*)arum 4 **M**artyribus 5 deficientiụm 6 per 9 damụs 10 n(*magis quam* u)obis bọna 12 quæ 14 lụntate passịonis persuasimuṛ (ṛ *potius quam* ṣ) 15 quomodọ(modọ *in ras. scr. fort. m. corr.*) pṛọfẹṭae ọmni 19 teṣ (*siue* ṛ) aduentụ˜ 20 fluxerụnṭ 21 quibụs 22 perspeximus 23 concịuauimus 24 ẹịus 25 repromịṣsio 26 magna eṭ (ṭ *minusc. addid. m.*[2]) 27 accipi (i *alt. ex* e *corr. m.*[1]) 28 fidịs nostrạ ẹṣt cum prọbemụs

XXXXII nes repromissiones eius et credimus ueras esse eas; nam etsi ad martyrium uocati in confessione nominis eius exierimus de hoc mundo, innocentes inueniemur et purgati ab omni de*li*cto et ab omni peccato, quoniam dicit in Dauid de martyribus ita: Beati, quorum remiss⟨a⟩e sunt

XXXXIII et XXXXIV.

AA. p. 196, 9—200, 15 (p. 325, 11—326, 24); CA. VI, c. 7, p. 163, 9—VI, c. 12, p. 168, 27.

XXXXIII multam optulit nobis cupiens, sicuti Ada(m) per degustationem ligni scientiae a ligno uitae eum* alienauit, ita et nos per dationem paecuniae a datione D(e)i uoluit circu(m)uenire et per pecuniam mentem nostram occupare, ut commutantes detraheremus illi uirtutem s(an)c(t)i sp(iritu)s pro pecunia. Sed cum omnes in hoc moti fuissemus, intendens Petrus ad propinquum Simonis diabolum dixit: Pecunia tua tecum erit in interitum; non enim erit tibi participatio neq(ue) sors in hoc uerbo. Cum autem diuidissemus* inter nos duodecim uncias saeculi et exiuimus ad gentes, ut in omni mundo praedicaremus uerbum, tunc inspirauit diabolus et concitauit

---

35 Psalm. 31 (32), 1.

XXXXIII (Fol. 87[r] [*prius* 86[r]]; Quat. X, p. 1) 10 ssq. Act. Apost. 8, 20 sq.

---

29 repromissioneṣ eiụs et credịmus ụẹras 30 mạrtyrium 31 exierị (*propter membranae uitium spat. trium litt. uac.*) ṃụs 32 inueniẹmur 33 delecto pẹc̣ 34 cato (*Spat. duar. litt.*) Quoniam diçiṭ in daụid de mạrṭy 35 Beati sụnṭ (nṭ *contign.*); *sequeb.* ⟨iniquitates⟩ *uel sim.*

XXXXIII 1 ⟨pecuniam⟩ | ṃultam 3 *Inter* alienauit *et* ita *et* 8 *inter* fuissemus *et* Inten *spatia duarum fere litt. uac.* 12 neq· (q· *in ras.*; *fuisse uid.* c) 14 ẹxiuimus 15 ụẹrbum

plebem, ut mitterent post nos pseudoa- **XXXXIII**
postolos ad intaminationem* uerbi. Et
optulerunt de populo Cleo*b*ium quen-
dam et iunxerunt eum Simoni, et poste-
a iterum alios post illos. Simon ergo et
qui cum eo erant post uestigia mea Pe-
tri seq(ue)bantur seducentes populum.
Et cum uenisset Romam, ualde depopu-
latus est ecclesiam multos de⟨e⟩xhortans*
et adoptans sibi et gentiles seducebat
magicis operationibus et uirtutibus.
Sicuti in una die procedens uidi illum
per aera uolantem et ferebatur.
Et subsistens dixi: ‘In uirtute sancti no-
minis Ie(s)u excido uirtutes tuas’; et sic
ruens femur pedis sui fregit. Multi
quidem tunc abscesserunt ab eo; alii au-
tem, qui digni illo fuerunt, manserunt
cum ipso et tunc prima illa fixa est
haeresis illius et per ceteros pseudoa- **XXXXIV**
postolos operatus est diabolus. Et erat
quidem illis omnibus aequaliter lex, de-
creta et ut profetas non utantur et ut
patrem D(eu)m blasfemarent et resurrec-
tionem non credant; *c*etera* autem
diuers[a]e per doctrinas suas insper-
gebant. Alii enim multos docebant

XXXXIV (Fol. 87^{u} [*prius* 86^{u}]; Quat. X, p. 2)

---

19 cleouium 20 ịụnxerunt 21 a · iterum · (e *corr. ex* t) 22 qụi 23 ṭṛị 24 Et depopu 25 mult$\overset{s}{\text{o}}$dexhortans (s *s. l. add. m.*[1]; d *non del.*) 28 ụna dịe 29 ferebatụr (*reliq. spat. uac.*) 30 Et 33 abscesṣerunt ab eọ ạḷii 35 *Inter* pri *et* ma *foramen antiquum exstat*

XXXXIV 2 opẹṛatus est diabolụs 4 utantuṛ 5 resụrrec 6 ụ(*magis quam* c̣)etera (*cf. AA.: ἐν ἄλλοις δὲ διαφόρως διδάσκουσι; in Did. uid. fuisse: ἐν τοῖς ἄλλοις*)

XXXXIV non debere nubere dicentes, quia qui non nubet castitatem studeret; per castitatem sensus suos ad haeresim detulerunt. Alii iterum ex ipsis neq(ue) carnem sumere docebant dicentes ea, qu⟨a⟩e animam habent, non debere manducari. Alii autem dicebant a sola porcina carne debere se abstinere, ea uero, quae in lege sunt munda, debere ma(n-)ducare et secundum legem circumcidi. Alii uero aliter docentes seditiones faciebant et ecclesias depraedabant. Nos autem, qui rectum catholicae ecclesiae uerbum ante praedicaueramus, reuertebamur iterum ad ecclesias et inueniebamus illos ad alias uoluntates fuisse praeuent*os**. Alius quidem castitatem studebat, alius autem a carne et uino se abstinebat, alius iterum a porcina, et quanta ex uinculis secundationis legis erant, obseruabat. Quapropter, cum uniuersa ecclesia periclitaretur et haeresis facta esset, conuenientes nos duodecim apostoli in unum in Hierosolyma tractauimus, quid deberet fieri, et placuit nobis scribere unum sentientibus cat⟨h⟩olica(m)

9 *Cf.* Tim. I 4, 3.

10 ṇubet ç(*siue* ụ)ạṣṭịṭatem ças 11 haeresiṃ deṭu 12 çar 14 debeṛẹ ṃạṇdu 15 cạṛị 19 ḍọcentes ṣeditiones 20 depraeḍạbant(nt *contign.*) 22 ante (e *s. s. m.*[1]) 25 praeuentus (*an* praeuer*sos* *corrig.?*) 27 abstinebạṭ alius iterụṃ 28 quanṭạ ex uiṇculis ṣ(*minus prob.* f̣)ecun|dationis (*rectum primus coni. Funk*; *Syr.*: deuteroseos) 29 *Post* obseruabat *spat. uac.* 32 duọdecim 33 hịẹrọsolyma tractauimus(us *contign.*) 35 *Inter* unum· *et* sentientibus *foramen uetustum* catolica⁼ (*intell.* Doctrinam; *Gr.: Διδασκαλίαν*)

XXXXV—L.

AA. p. 203, 21—212, 23 (p. 330, 3—334, 6); CA. VI, c. 12, p. 172, 15—VI, c. 20, p. 183, 16.

XXXXV

ut abstineatis uos ab idolis immolato* et a sanguine et a suffocatione et a fornicatione; a quibus custodientes uos bene agite. Ualete!' Et epistulam quidem transmisimus ei⟨s⟩ et ipsi aliquantos dies in Hierusolymis remansimus simul et conquirentes de communi utilitate ad emendationem nec non etiam catholicam hanc Doctrina(m) scribentes et tractatum consilii nostri aduersus eos, qui nunc errauerunt, statuimus redire iterum ecclesias*, sicuti in principio fuerunt praedicationis, et secundia⟨re⟩* et confortare fideles, abstinere se a praedictis scandalis et non suscipere eos, qui false sub nomine apostolorum uenient, cognoscentes eos per commutationem uerborum et ab actione operarum suarum, quoniam hii* sunt, de quibus dixit d(omi)n(ū)s: Uenient ad uos in indumentis ouium, ab intus autem sunt lupi rapaces. Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Adtendite uobis. Exsurgent enim pseudochr(ist)i

---

XXXXV (Fol. 65[u]; Quat. X, p. 7) 1 ssq. Acta 15, 29 19 ssq. Matth. 7, 15 sq. 21 sq. *Cf.* Act. 20, 28 (Matth. 24, 4) 22 ssq. Matth. 24, 11 (24)—13.

XXXXV 1 *Cf. CA.*: εἰδωλοθύτου 4 epịsṭụlam quịdem transmị 5 eị et aḷịqụantos h(*ex* u *corr.*)ieruso 6 ṛemạṇṣịmus simụ(*aut* ọ)l et conquirenteṣ 7 dẹ ̣cọmmuni utiḷịtate 9 consilịị nọstrị 10 aduerṣus qụi errạuerunt 11 muṣ redḍ(*ex* g *corr. uid.*)ire; *aliq. excid. uid.* 12 cipịọ fueṛụṇt sẹ̣cundịạ (*aut* -dạ with i above; *nihil aliud seq. uid.*) 13 fideḷes 14 nọṇ ṣuscipere eoṣ quị 15 apọṣṭọlorụṃ ueniẹnṭ 16 cognoscẹntẹṣ (*siue* tịṭ) ẹọṣ (*siue* ẹṃ *siue* ịṭạ) commutationeṃ 17 actiọne 18 hiị sunṭ 19 Ueniẹnt inḍumentis ọ 20 intụs aụṭem sụṇt lupị rapạçes 21 ṭrụçṭịbụṣ ẹọṛum cognoscitis (*Gr.*: ἐπιγνώσεσθε) eọṣ 22 ụoḅis ẹxṣ(ṣ *add. uid. m. corr.*)ụrgent pseudoχp̣i

XXXXV et pseudoprofetae et seducent multos. Et, quoniam abundabit iniquitas, refrigesc*e*t caritas multorum. Qui autem sustenuerit* in finem, hic saluus erit. Qui sustinuerint et non fuerint peruersi et qui a peruersione penituerint, permitti in ecclesia, eos uero, qui iam tenti sunt in peruersione et non penitentur*, eici decreuimus et separari a fidelibus, quoniam heretici facti sunt, et praecipi fidelibus omni modo abstinere ab ipsis et neq(ue) per uerbum neq(ue) per orationem communicare illis. Hii* enim sunt aduersarii

XXXXVI et contrarii ecclesiae. De his nobis fidelib(us) praecipiens d(omi)n(u)s dixit: Adtendite a fermento Farisaeorum et Sadduceorum et in ciuitate⟨s⟩ Samaritanorum nolite ingredi. Haec* enim sunt ciuitates Samaritanoru(m), id est heres*e*s peruerso itinere ambulantes, de quibus in Prouerbiis dixit d(omi)n(u)s: Est uia, quae uidetur aput homines recta esse, per seriora uero eius ueniunt ad intimum inferni. Hii* sunt, de quibus amare et durissime statuit d(omi)n(u)s: Non illis dimitt*e*tur, neq(ue) in hoc saeculo neq(ue) in fu-

---

XXXXVI (Fol. 65^{r}; Quat. X, p. 8) 2 ssq. Matth. **16**, 6 *et* 10, 5 8 ssq. Prouerb. **14**, 12 11 ssq. Matth. **12**, 32

---

24 quọniam iniquitaṣ refṛi 25 gescit (*Gr.*: *ψυγήσεται*) aụṭem 26 sustenueriṭ ịṇ hiç saluuṣ eriṭ qui 28 permiṭ 29 sunt (nt *contign.*) 30 peṇịtenṭụr eịci 31 decṛeụimus 33 ipsiṣ

XXXXVI 2 diẋit adteṇdite 3 ịn çi 4 ụịṭate sạmạṛịtanọṛum nọḷịte ingredị; *cum apud Syr.* (*cf. AA.*: *εἰς πόλεις Σ.*) *plural. exstet, ut in seq.* ciuitate⟨s⟩ *scrib. uid.* 5 **Haeç** sunṭ ciụitaṭẹs samạṛitaṇọru̅ 6 heresis perụerso ịṭinẹre amḅụlan 7 *Post* tes *spat. trium litt. uac.* prouerbiis d̅ṇs̅ 8 ẹst apuṭ ṛec 9 ṭa eṣsẹ pẹr ṣeṛiora ueniụṇt aḍ 10 ịntimum infẹṛni (*Spat. duar. litt.*) **Hiị** 11 duṛiṣṣịme d̅ṇs̅ 12 ḍimitṭitur saeculọ nẹq· ịn fụ

turo; quoniam populus non credens Chr(ist)o est et manus iniciens in filium hominis ingere*bat* eum blasfemans, et dixit d(omi)n(u)s: Dimitt*e*tur illis. Et iterum de illis d(omi)n(u)s dicit: Pater, ne⟨c⟩ quid fecerant ne⟨c⟩ quidquid dicunt sciunt; si possibile est, remittes illis. Similiter et gentes filium hominis et crucem negant, sed et his remissio fluxit. His uero, qui siue de plebe siue de gentibus crediderunt, per [per] baptismum remissio de pessimis operib(us) data est, sicuti dixit d(omi)n(u)s Ie(su)s: Propterea dico uobis: 'Omne peccatum et blasfemia remittetur hominibus. Quicumque autem dixerit uerbum aduersus sp(iritu)m s(an)c(tu)m, non illi remittetur neq(ue) in hoc saeculo neque in futuro'; hii* ergo ⟨sp(iritu)m⟩ sanctum blasfemant, qui omnipotentem D(eu)m apertissime cum hypocrisi blasfemant, id est heretici, qui[a] sacras scripturas eius non suscipiunt, qui male cum subdolositate* in blasfemio suscipiunt ea⟨s⟩, qui catholicam ecclesiam, quae est XXXXVI

16 ssq. *Cf.* Luc. 23, 34 24 ssq. Matth. 12, 31 *et* 32.

13 tụrọ $\overline{\chi po}$ 14 maṇụs ịnịcịenṣ (ṣ *siue* ṭ) 15 ingereṭụṛ(ṭụṛ *ut uid.*) eum bḷaṇ(ṇ *delet.*)sfemans 16 dimittitur ịḷḷis (*siue* ịṣṭis) iteṛụm de ịḷḷịs 17 ne quid ḟeceṛant ne quid 18 s* (t *eras.*, i *s. s. uid. m. corr.*) remiṭ 19 illịṣ (*Spat. duar. litt.*) sịmiliter eṭ 20 ẹṭ (*siue* pị) ẹṛụceṃ (*siue* ẹṭọceṭẹ) ṇ (*siue* ẹ)ẹganṭ hịs 21 ḟḷuxịt ụẹro sịue 22 credịderunt 23 ḍe 24 perịḅ· data ẹst 25 dịco (*supra* c *m. corr.* ct *scrips. uid.*) ụoḅịṣ peẹẹatum 26 remittetụṛ hoṃinibus quicum 27 dịxerit uerḅụm ạduersus 28 remitteṭur hoẹ 29 saeculọ futurọ 30 bḷasfemanṭ qui oṃnipotentem 31 ẹ(*ex* t *corr. m.*[1])um hypọcrịsi 32 quiạ (ạ *eras. uid.*) saẹras ṣcrip 33 cum *s. l. add. m. corr.* 34 b(*ex* u *corr. m.*[1])lasfemio 35 ea; *corr. Funk* ẹẹẹlesiam

XXXXVII susceptorium* s(an)c(t)i sp(iritu)s, in detractationib(us) blasfeṃant; hii* sunt, qui ante iudicium futurum sine excusatione a Chr(ist)o iam nunc condemnati sunt, quod enim dicit: ‘Non talis remittetur sententia condemnationis, quia illis exiit’. Et haec statuentes et unum sentientes egressi sumus unusquisque iterum ad priorem sortem adquaestus* sui confirmantes ecclesias, quoniam ea, quae praedicta sunt, inpleta sunt et occulti lupi adfuerunt et falsi Chr(ist)i et falsi profetae manifesti facti sunt. Procedente autem tempore et fine saeculi adpropinquante pluriores et pessimiores* erunt; ex quibus eripiet uos d(omi)n(u)s D(eu)s. Eos uero, qui intellexerunt in ea*, quae sine D(e)o est peruersio, in multa correptione e⟨t⟩ uerbo doctrinae et obsecratione sanantes i(n)columes in ecclesia dimisimus*. Eos autem, qui mortaliter laesi sunt in* uerbo peruersionis, magis autem sine uerbo, peruersione cum insanabile haberent uulnus, eiecimus, ut neq(ue) inquinent electam sanctam catholicam ecclesiam D(e)i neq(ue) uelut sca*b*ia* transeat aut serpeat* putredo et omnes maculet, sed mu(n)da et sine macula et incolumis ecclesia

---

XXXXVII (Fol. 64ᵘ; Quat. X, p. 9) 4 ssq. *Cf.* Matth. 12, 31 sq. 10 ssq. *Cf.* Matth. 7, 15 *et* 24, 24.

XXXXVII 3 futuṛum ṣine 4 condemnaṭi ṣunt qụod eṇim dicit nọn ṭạ 5 ċondemnationis 6 quia illịṣ 7 nụṃ 8 ịterum 9 eċċleṣịas 10 eạ ọc 11 pṛọ 12 ḟetae 13 ṭe aụṭeṃ ṭempore 14 pessiṃịọres 17 uersiọ in ṃụḷṭa ċorreptione e uerbo (*AA.*: *ἐν πολλῇ νουθεσίᾳ καὶ λόγῳ διδακτικῷ*) 18 dọctrinạẹ ẹt ọbsecraṭịone sanantẹṣ (ṣ *ex* ṃ *m.*[1] *uid. corr.*) 19 dimisimụs (*i. e.* *εἰάσαμεν.* *Spat. duar. litt.*) Eọs 21 peruersioniṣ (*Spat. trium litt.*) **M**agis 22 *Fort.* u. peruersion*is* 23 uu(*siue* uo)lnus eiecimụṣ ụṭ ṇẹq· iṇquinent (nt *contign.*) 24 ċaṭḥolicam eccḷesi 25 scaui∗(t *eras. uid.*)a ṣẹṛ

permaneat dom(ino) D(e)o. Et haec per ciuitates omnes in uniuersam terram fecimus, relinquentes hanc catholicam Doctrinam dign[a]e et iust[a]e ecclesiae catholicae ad commemorationem confirmationis credentibus contestati. XXXXVII

Qui autem conuertentur de populo, ut credant D(e)o et saluatori nostro Ie(s)u Chr(ist)o, iam priorem conuersationem non* tenea⟨n⟩t obseruantes uincula uana et purificationes et segregationes et asparsiones baptismi et escarum d*is*cretiones*, quoniam dicit uobis d(omi)n(u)s: ⟨Ne⟩ mementote antiquorum, et ecce facio noua, quae nunc exorientur, et scietis. Et dabo in deserto uiam. Desertae ante erant ecclesiae, in quabus* modo diuina et sine errore uia religionis Christian⟨a⟩e firmata est. XXXXVIII

Cognoscentes igitur dom(inum) Ie(su)m Chr(istu)m et uniuersam eius dispensationem, quae a principio facta est, scitote, quia dedit legem simplicem quondam, salubrem, sanctam, in qua et saluator proprium nomen infixit. Decalogum enim proferens significauit Ie(su)m; ·I· enim iota signifi-

---

XXXXVIII (Fol. 64^{r}; Quat. X, p. 10) 6 ssq. Esai. 43, 18 *et* 19.

---

28 pẹrmanẹat 29 oṃnes in uniụẹrsam 31 dignae et iustae (*Gr. ut uid.*: ἀξίως καὶ δικαίως) 32 caṭḥolicae 33 credentibụṣ 34 *uacat*; *miniat. fortasse fuit*: ⟨De uinculis secundationis legis⟩.

XXXXVIII 3 at obseruaṇteṣ uinçula ụana 4 tioṇeṣ eṭ segregaṭịoneṣ 5 decretiones (*AA.*: βρωμάτων διορισμοῦ; *cf.* L, 31) 6 dicịṭ mementote antiquọ (*cod. Alex. quoque in LXX* μή *ante* μνημονεύετε *om.*; *at cf.* LIII, 33 sq. *et Syr.*: Ne mementote; *fort. inter* et *atque* ecce *aliquid excidit*) 7 nunç 8 dabọ in ḍẹserto 9 aṇte 10 quabụs 12 $\overline{\text{xpm}}$ 13 dispensatiọṇẹṃ quaẹ 14 scitọte 16 saluạtọṛ ṇo 17 proferẹns 18 signịficauịt ·ɪ· enim·iọta·signifị

XXXXVIII cat, iota autem initium nominis est Ie(s)u. Lex ergo d(omi)ni inrepraehensibilis, conuertens animas. Et alia multa ubiq(ue) sic dictum* est; nam et in conpletione scripturarum profeticarum iam in fine per Malac⟨h⟩iam loquens, qui nunc⟨u⟩*patur* et angelus, d(omi)n(u)s ita dixit: Mementote legis Moysi, pueri mei, quomodo uobis dedit praecepta et iustitias. Et saluator similiter, cum mundaret leprosum, ad legem eum transmisit dicens: Pergens ostende te principi sacerdotu(m) et offer munus purgationis tuae, sicuti praecepit Moyses, in testimonium illorum; quoniam non distruo* legem, sed doceo, quid sit lex et quid secundatio legis dicat: Non uen*i* distruere legem neq(ue)

IL profetas, sed adinplere. Lex ergo est indestructibilis*, secundatio autem legis temporalis. Lex uero est decalogus et iudicia, sicuti testimonium praebet Ie(su)s d(omi)n(u)s dicens: Iota, id est unus apex, non transiet* a lege. Iota quidem est, quod non transiet a lege; iota autem significatur per decalogum nomen Ie(s)u, apex uero signum est extensionis ligni.

---

20 sq. Psalm. 18 (19), 8 25 ssq. Malach. 4, 6 (3, 22) 30 ssq. Matth. 8, 4 (Marc. 1, 44) 33 ssq. *Cf.* Matth. 5, 17.
IL (Fol. 34ʳ; Quat. X, p. 11) 5 Matth. 5, 18

---

19 ịọta aụtem 20 ihụ· 22 dictum (*m.*¹ m *corr. ex* s) est n(*m.*¹ *corr. ex* a)am 23 scripturạrum prọfeticarum ịam ịn 24 malaçiaṃ (*cf.* LXII, 15) qụi nuncpụ 25 taret· angelụs (*u.* LXII, 15 sq.) iṭa 26 meị 27 deḍit ịustitiaṣ salụa 28 tọr mụndarẹt leprọ 29 ẹụm transmisiṭ ḍiçens 30 pergẹns ọstende sacerḍotu ̃ 32 praecepiṭ testimọnium 33 ḍiṣtruo legẹṃ 34 doceo (o *alt. ex* t *corr. uid. m.*¹) lex̣ 35 uene
IL 1 Profetas s·ed 3 poraliṣ eṭ ịudicia ṣị 4 p̣raebet 5 nọṇ 6 quidem est quod non trạnsịeṭ 7 dẹcalọgum nomẹṇ ịhụ (omẹṇ ịhụ *in ras. m. corr.*) 8 ẹ(*siue* ọ)st ex̣ṭ(*uel* eṇḍ)enṣịonis

IL

Nam et Moyses et Helias erant cum d(omi)no in montem*, id est lex et profetae. Lex ergo est decalogus et iudicia, quae, antequam uitulum faceret populus et idalolatriaret*, locutus est d(omi)n(u)s. Nam lex uocata est specialiter propter iudicia. Lex autem haec simplex est et leuis, non habens onerantes parationes escarum neq(ue) sacrificia neq(ue) conbustionum oblationes. In hac lege de ecclesia et de preputio dicit, sed dispensationem solam modo dicit de sacrificiis ita: Si autem facis mihi altarem, de terra facies illud*; si autem ex lapidib(us), non facies illos secatos*; quoniam ferramentum tuum inmisisti, inerit in eo: maculatum est. Non ergo in* bipenn[a]e facies, sed de manuale*, quod est medicinale ferramentum, quod et circumcidit praeputium. Non autem dixit: ‘Facis altarem’, non inposuit necessitatem, sed quod futurum erat alterare*. Non enim sacrificia [a]egebat d(omi)n(u)s; sed quoniam et antea Cain et Abel, cum non fuissent postulati, a semet ipsis ⟨h⟩ostiam offerunt et oblatio eorum internecionem fraternam operata est, et Noe similiter, sed repraehensus est,

20 ssq. *Cf.* Exod. 20, 24 *et* 25

9 Nam cụm 10 lex̣ et pṛofetae 11 deçạlogus eṭ ịudicia qụạẹ aṇtequạm ụịtu 12 faceṛet popụlụs et idololatriç(ç *siue* ṭ *del. uid. m.*[1])aret 15 ẹṣṭ et leụịs noṇ ḥạḅens onerantẹs pạ 16 ratiọneṣ sacrifịcia neq· çon 17 bustioṇum 18 prẹputio (*at cf.* u. 26) dicit (*Spat. trium litt.*) sed dịṣpenṣạ 19 tiọṇẹṃ ṣolạṃ modọ(ọ *siue* ụ) dịcit de sacrifịciịs 20 ịta (*Spat. trium litt.*) sị aụtem 21 illud (*i. e.* *θυσιαστήριον*) 22 f̣ẹrrameṇ 23 inmisisṭị ineṛit; *Nestle:* inm. ⟨et⟩ inerit ṭ(*siue* ç)ụm 24 esṭ ḅị(*siue* ḥị)pinnae 25 qụod esṭ 27 aḷtarem (*add. AA.*: *ἀλλά· ἐὰν ποιήσῃς*) 28 quoḍ 29 raṭ ạ(*siue* ụ)lteṛare (*subaud. uid.*: inposuit necess.; *AA. paulo aliter*: *ἀλλὰ μέλλοντα ἐσήμηνεν*) noṇ sacṛificia 30 qụọniam 32 oṣtiam eorụm 33 nẹçionem ẹṭ 34 simịliter sed ṛepraehensus

propterea hic dicit: Si sacrificare desideras, cum non indigeam, sacrifica.

L Haec ergo sinplex et leuis et facillima lex est. Sed cum populus D(eu)m denegasset, qui per Moysetem* in tribulatione ipsoru(m) uisitauerat illos, qui signa in* uirga et manu fecit, qui Aegyptios decem plagarum poena percussit, qui rubrum mare diuisit in separationibus*, qui transduxit illos in medio aquae sicut in desertum aridam*, qui inimicos et aduersarios eorum submersit, qui Myrram* amarissimam fontem* per lignum indulcauit, qui de petra rupis produxit illis ad saturitatem aquam, qui per columnam ignis et per columnam nubis adumbrabat eos et ducebat, qui de caelo manna(m) eis praebuit et de mare* carnem dedit eis, qui de montem* legem dedit eis, hunc denegauerunt dicentes: Non habemus D(eu)m, qui praecedat nos. Et fecerunt uitulu(m) fusilem et adorauerunt eum et sacrificauerunt sculptili.

Propterea iratus est d(omi)n(u)s et in furore irae suae cum misericordia bonitatis suae

---

35 sq. *Cf.* Psalm. 49 (50), 12 ssq. *et* Esai. 1, 11 ssq.

L (Fol. 34^{u}; Quat. X, p. 12) 7 ssq. *Cf.* Exod. 14, 21 *et* 22 (Psalm. 105 [106], 9; Esai. 63, 13) 11 sq. *Cf.* Exod. 15, 23 *et* 25 19 ssq. *Cf.* Exod. 32, 1 ssq.

---

35 **P**ropterea hic dicit̩

L 4 tribulat̩ione 5 u̩ir̩ga et m̩a 6 nu̩ aegy̩ptios 7 *Inter* percussit *et* qui *spat. duar. litt.* 8 separationi̩bus 9 sq. *Cf. Syr.:* in sicco sicut in eremo (*AA.:* ἐν ξηρῷ ὡς ἐν ἐρήμῳ; *sed fuisse uid. in Gr. exemplari:* ὡς εἰς ἔρημον ξηράν *siue* ὡς ἐν ἐρήμῳ ξ.) ini̩micos̩ et adu̩e̩rsarios 11 s̩u̩bmersit (*tum uac. spat. trium litt.*) *AA.:* τὸν εἰς Μερρὰν τὴν πικρὰν πηγὴν γλυκάναντα 15 ad̩u̩mbra 16 ua(a *ex* i)t e̩os et d̩u̩ceb̩at (*seq. spat. trium litt.*) 19 habemus̩ 20 ui̩tulu ⁻ 21 e̩um et sacr̩i̩fi 22 caueru̩nt 23 furo̩re i̩rae

L alligauit illos in secundatione legis et obstrictione* oris et in duritia catenae. Itaq(ue) non iam dixit: 'Si facies', sed dixit: 'Fac altarem et sacrifica incessanter (quasi qui talia egerit) et conbure frequenter'. Et necessitatem inposuit illis et ab escis separauit eos: extunc* d*i*scretiones escarum, extunc animalia munda et inmundae carnis significantur, extunc segregationes et purificationes et baptisma et asparsio, extunc sacrificia

LI et LII.

AA. p. 214, 9—216, 19 (p. 334, 26—335, 22); CA. VI, c. 22, p. 185, 10—VI, c. 23, p. 188, 2.

LI [11]nolo, [12]etsi ueniatis, ut uideam uos. Quis enim exquisiuit haec de manibus uestris? Calcare atrium meum [13]non adponitis* adhuc. Si adferatis mihi similaginem, uanum; incensum abominatio mihi est; numenias* uestras et sabbata et diem magnam non suffero; ieiunium et uacationem [14]et ferias uestras odit anima mea. Et in omnibus scripturis conuenienter dicens despicit per sacrificia secundationem; sacrificia enim, sicuti praediximus, de secundatione scripta sunt. Si ergo et ante

---

27 ssq. *Cf.* Deut. 27, 5 *et* 7.

LI (Fol. 90^r; Quat. X, p. 15) 1 ssq. Esai. 1, 11—14

---

26 obsṭriçṭione ọris duriṭia caṭenae 27 ịam 31 descretiones 32 *et* 33 *ante* Extunc *spat. trium fere litt.* 35 tisma·e·t asparsio (o *ex* a *corr. m.*[1]; *seq. spat. duar. fere litt.*)

LI 2 uesṭris calçarẹ 3 adponitis (*Gr.*: προςθήσεσθε) *Inter* adhuc *et* Si *spat. trium litt. uac.* 5 naṭịo mihị eṣt numeṇịas uestraṣ eṭ 6 noṇ ṣuffẹro iẹịuṇịụm 8 ṣcripturis 9 çenṣ dẹspiçịṭ per sacrifịcia 10 sacrịficịạ siçuti pṛạẹḍiximus ḍẹ ṣe 11 sunṭ (*Spat. duar. litt.*) Sị ergọ et aṇte

LI aduentum eius* libertatem eius et incredulitatem populi et destructionem secundationis significaturus conrigit, cum uenisset ipse omnipotens secundationem destruxit. Neq(ue) enim asparsionibus neq(ue) aliis consuetudinibus usus est neq(ue) sacrificia optulit neq(ue) holocausta neq(ue) quanta ad secundationem legis offeris* scripta erant. Quid aliut nisi distructionem* secundationis faciens et nos soluit uocans de uinculis et dicens: 'Uenite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego uos repausabo'? Agnoscimus ergo, quoniam saluator noster non gentib(us), sed nobis, qui ex Hebreis discipuli eius fuimus, dicebat et a labore et ab oneratione nos eduxit. Qui autem non ei obaudiunt, ut releuentur et de uinculis secundationis legis exeant, et d(omi)no non credunt, qui uocat eos ad solutionem et remissionem et refrigerium, et semet ipsos ligant [h]oneribus secundationis non bonis. Ipse enim d(omi)n(u)s D(eu)s, qui legem et secundationem illis dedit, in lege quidem perhibet testimonium uitam esse in ea his, qui

LII utuntur eam, secundationem autem manifestat uinculum esse cecitatis. Ubiq(ue) enim disting⟨u⟩it, legi testimonium perhibens et conuincens, et in lege quidem

22 sq. Matth. 11, 28 35 sq. *Cf.* Leuit. 18, 5 (Ezech. 20, 11).
LII (Fol. 90^{u}; Quat. X, p. 16)

12 eiụṣ et; *Syr.:* ante adu. suum adnuntiauit et manifestauit de aduentu et de populo, quod non crederet 14 tiọnis sigṇificatuṛuṣ coṇṛigiṭ (ṭ *siue* ṣ) 18 ḥọlocausta 19 ọfferis; *Syr.:* ut offerrentur, offerenda 20 distructioneṃ seçunḍatịo 22 laḅọra 23 tiṣ eṭ ẹgọ ụoṣ ṛẹpạụṣạbọ 24 ṇos 25 nobiṣ hebrẹis 26 sq. et ạ | ḥoneratione (*m.*[1] *scr. uid.*; a *prius m. corr. del. atque ab initio seq. uersus pos. et* h *in* b *mut. uid.*) qui aụtem 28 rẹlẹụenṭụṛ et ḍẹ ụin 29 legịs exẹant 31 reḟrigẹrium 32 ligaṇṭ seçundaṭionis 33 secụn
LII 2 uinçulum esse cecitaṭis 3 distingit (*cf.* u. 18 sq.)]

nos esse iubet. Omnis enim, qui non est sub lege, inlege* est; propterea testimonium perhibet legi ita: Sed in lege d(omi)ni uoluntas eius et in lege eius meditabitur die et nocte. Non sic impii. Uidemus, fratres, iustos quidem beatificari per ipsum in iustitia et in legis conuersatione, non autem ita impios; neq(ue) enim sunt iusti neq(ue) co(n)sentiunt legi neq(ue) meditantur eam. Ergo impios illos dixit, qui non utuntur lege. Nam et in euangelio confirmat legem. De uinculorum autem onere et de secundatione prouocans nos educit. Quia uero aliut est secundatio, et in Dauid d*i*stinguens dicit: Dirumpamus uincula ipsorum et proiciamus a nobis iugum eorum. Uidete, quomodo sp(iritu)s s(an)c(tu)s tamquam ex sonu* unius uocis dicit et populi cogitatum adnuntians adserit iugum quidem esse lege(m), uincula autem secundationem. Iugum ergo legem ha[n]cpropter* dicit, quia ueluti iugus* boum inposita est tam super priore(m) pop*u*lum quam etiam super ecclesiae populum, sicuti et modo in ecclesia est tam super nos, qui de populo uocati sumus, qua(m) super uos, qui de gentibus misericordiam estis consecuti. Utrosq(ue) igitur in id ipsud* congregat et gubernat is, incultam cum LII

---

7 ssq. Psalm. 1, 2 *et* 4 15 *Cf.* Matth. 5, 17 sq.; 19, 17 19 sq. Psalm. 2, 3.

---

5 ịụbet ẹnim qụi ṇọṇ esṭ 6 inlege (*fort. pro* inlex, illex), *cf. Syr.*: iniquus; *Funk praefert* ⟨s⟩in⟨e⟩ lege, *ἔννομος et ἄνομος permut. ratus* 9 ḟratṛẹṣ 10 beatịficari (i *ult. m.*[1] *ex* e *uid. corr.*) pẹr ipṣum 14 utunṭụr 15 **N**am 16 **D**e (*prius*) 18 destin (*cf.* u. 3) 19 dịcịṭ (*Spat. duar. litt.*) Dịṛụṃpamus ụịnculạ ipso 20 ẹorum 22 dicịṭ 23 nuntịanṣ adseṛịṭ ịụgum quịdem 25 *Inter* legem *et* hancpropter *uac. spat. duar. litt.* 27 pụpọ(*siue* ụ)lum ecc̣leṣiae 28 modọ 31 conseti (cu *s. s. m.*[1]; *post spat. duar. litt.*) Utṛosq· 32 cọngregat et gubernat iṣ ịncultam c̣ụm

LII merito uocauit secundationem. Nam quoniam ad idololatriam conuersus est populus, ideo illis secundatio ad onerationem

LIII—LXIV.

AA. p. 216, 19—224, 6 (p. 335, 22—338, 14); CA. VI, c. 24, p. 188, 2—VI, c. 30, p. 197, 2.

LIII est, principium saeculi est. Similiter per Moysetem d(omi)n(u)s D(eu)s dicit: In principio fecit D(eu)s caelum et terram. Terra autem erat inuisibilis et inconposita. Et post haec infert et dicit: Et factus est dies unus, necdum septimo manifestato. Quid ergo maius esse suspicatur id, quod iam factum est et constat, aut id, quod necdum manifestatum est et nec speratur, quia futurum est? Et adhuc aliut interrogamus uos: Filii uestri nouissimi natu benedicti sunt aut primitiui? quoniam et scriptura dicit, quod Iacob inter primitiuos benedictus est et Filius primogenitus mihi Istrahel et Omne masculum aperiens matricem matris benedictu(m) d(omi)no*. Ut autem uos confirmemus in fide, audite, si prima dies et nouissima aequales sunt. Quomodo? Itaq(ue) discite: inuenietis scriptum, quoniam dies d(omi)ni ut mil-

---

LIII (Fol. 85[r] *difficillimum lectu*; Quat. XI, p. 3) 2 ssq. Gen. 1, 1 *et* 2 5 sq. Gen. 1, 5 13 sq. *Cf.* Gen. 27, 29 14 sq. Exod. 4, 22 15 sqq. Luc. 2, 23 (Exod. 13, 2, 12; 34, 19) 20 sq. Petr. II 3, 8

---

33 meritọ uocauiṭ quọ 34 pọ

LIII 1 Similịter 3 çaelum 4 eraṭ ịnuisibịlis eṭ ịnconpọsịṭa (*Spat. duar. litt.*) Ẹt pọsṭ 5 factụṣ ẹsṭ ḍịẹṣ ụ 8 factụm eṣṭ ẹṭ 9 manifẹsṭạṭụm ẹsṭ ẹṭ ṇẹç ṣpẹrạṭụr 10 esṭ (*Spat. trium litt.*) Eṭ ạdhụç ạlịụṭ ịnṭẹr 13 ṣçriptura ḍiçịṭ quoḍ prị 14 mitịụọs benẹḍịçṭụṣ ẹsṭ et fịlịuṣ primogẹ 15 mihi istrạhẹl eṭ ọṃṇẹ ṃasculụm 16 aperịẹns matricem maṭrịṣ ḅenedịçṭu* 17 [a]ḍno (a *s. s. uid. m. corr.*) 18 aụditẹ sị pṛịṃạ dieṣ 19 leṣ quọṃọḍo ịṭaq· discitẹ inụeni 20 etiṣ quọṇiam ḍịẹṣ dnị uṭ(ṭ *fort. ex* e *corr.*)

le anni: dies hesternus, qui transiit, et custodia nocturna. Dies unus ergo mille anni in regno Chr(ist)i, in quo et iudiciu(m) erit; custodiam enim nocturnam* iudicium significat, quod est poena tenebrarum his, qui condemnati sunt. Dies ergo manifestatur*, cum medium cursum incipit habere sol, similiter et luna, quia secuta erit; nam id dictum est: **Ecce facio prima sicut nouissima et nouissima sicut prima**; *ita erunt* **nouissimi primari⟨i⟩ et primarii nouissimi.** Et: **Nolite recordare* antiqua et cogitare; ecce facio noua, q(uae) nunc orientur.** Et: **In diebus illis et in tempore illo non di|cent** LIII

adhuc: ʻArca testamenti sancti Istrahel non LIV
ascendit* in corde* nec uisitabitur iam'. Sed ipse sabbatus*, intra se cum resupputatur*, sabbatum ad sabbatum fiunt octo dies; octaua igitur, quae super sabbatum est, una sabbati. Unde, fratres, omnes dies d(omi)ni sunt; dicit enim scriptura: **D(omi)ni est terra**

---

21 sq. Psalm. 89 (90), 4 27 sqq. *Cf.* Zach. 14, 7 30 sq. *apocr. uid.* (*cf.* Barnab. 6, 13) 31 sq. Matth. 20, 16 (Luc. 13, 30) 33 sq. Esai. 43, 18 *et* 19 35 ssq. Ierem. 3, 16.
LIV (Fol. 85[u]; Quat. XI, p. 4) 7 ssq. Psalm. 23 (24), 1

---

21 ḍies ḥ (ḥ *add. uid. m. corr.*) ester·ṇus; *Syr.:* In regno eius dies domini est tamquam mille a.: d. h. transịịt 22 ṭọdịạ ṇọçṭụrna (*fort. eras.* ṇṣ *siue* ṇị *seq. in spatio duar. fere litt.*) dịes 23 annị ịṇ regṇọ χ̅p̅ị̅ (ị *siue* ṣ) ịn quọ (*siue* ẹ) 24 eṛit eṇim noçṭụrnam 25 ḍiçịuṃ significạt quọd esṭ pọẹṇạ (*siue* ṛạṛẹṣạ *siue* ẹ̤ạṛẹṛẹ) 26 nebrarụṃ çọṇḍemnati sụnt 27 ergọ manịfẹṣṭatuṛ (*siue* manṣịṭ ṣṭatuṣ) çụm (*aut* ẹụm) medịụm
28 çursum ịṇçipit sọḷ 29 qụịạ ṣẹ (*siue* ṇẹ *siue* ụṭ)çụṭạ (*siue* ṇọçṭ) eṛị̤ṭ (*siue* eṛạ̤ṭ) ḍictụ (*siue* ạ)m 30 f̣açio pṛịma nọụissimạ 31 nọụịṣṣịmạ ṣịcut primạ f̣açṭụṃ (*uel* ị̤ṭa ẹṛụṇṭ) nọ 32 primaṛi (*siue* f̣i) et priṃarịị nọụissimi 33 reçordarẹ (*m. corr.* i *s. s. uid.*) antiqụa et cogi (*uix add.:* et ⟨priora⟩ cogit.) 35 cent· *m.*[1] *infra* non di *posuit*
LIV 2 *LXX:* *ἀναβήσεται ἐπὶ καρδίαν* 4 sabbatuṃ fịụnt 7 dịcit terra (*siue* terṭịa)

LIV et plenitudo eius, orbis terrarum et uniuersi inhabitantes in ea. Si itaq(ue) uolebat D(eu)s post sex dies uacare nos, primum utique patriarchae et qui ante Moysete(m) fuerunt iusti omnes uacassent aut forte et ipse D(eu)s cum uniuersa creatura. Nunc autem uniuersa dispensatio, quod* dicit Grecus oeconomia* mundi, semper gubernatur subinde non cessantibus emolume(n)tis nec punctum horae a motione suaeta uniuersa et perennis motio eorum ex praecepto d(omi)ni fit. Si autem Uacabis tu, inquid, et filius tuus et puer tuus et ancilla tua et subiugale tuum, quomodo ipse operatur pariens, prouidens, nutriens, gubernans nos et creationes suas et in die sabbatis* oculum circumeunt mouentia se omnia et operantur? Sed haec ad tempus ad formae similitudinem facta sunt; nam et hoc similitudo est septimanae requietionis septimum [et] milesimum annum significans. D(omi)n(u)s uero noster et saluator ueniens et similitudines impleuit et parabolas ostendit et ea, q(uae) saluant, docuit et ea, quae nihil iuuant, destruxit et ea, quae non saluant, soluit

---

19 ssq. *Cf.* Exod. 20, 10.

---

8 terrarụm ẹṭ ụni 9 ụersi inḥabiṭạnṭẹs in eạ ịṭaq· 10 $\overline{\text{dṣ}}$ pọsṭ 12 uacasṣent 13 crẹạṭụrạ 14 aụṭẹṃ ụṇiuerṣa ḍispensạtio qụod 15 o·e·co·nomi·ạ (*an* oeconomia⟨m⟩ *scrib.?*) se͏ᵐper (m *s. l. add. m.*[1]) 17 motionẹ suaetạ 18 ẹọrụṃ ẹx (*fort. seq. una litt. del.*) 19 praecepṭọ Sị ạụṭẹm ụạçabis 20 inquiḍ et ḟiḷiuṣ *Fort. cum LXX:* filius tuus et ⟨filia tua et⟩ p. *scrib.* eṭ pụer ṭuus 21 *Inter* tuum *et* quomodo *spat. duar. litt.* 22 prouidenṣ ṇụṭṛịens 23 çreaṭịọṇeṣ ṣuas 24 ṣạḅḅạṭịṣ ọçụlụṃ çịrçụmeunt 25 omniạ et opẹrantur 28 ṛequịetionis 29 annụṃ ṣịgṇificaṇṣ 30 ṣalụatọṛ ụenienṣ et ṣịmilitudines 32 iuuanṭ 33 ḍestṛuxit et eạ qụae non saḷuanṭ solụit

non solum per semet ipsum docens, sed LIV
et per Romanos inspirans et templum
deposuit altare cessare faciens et sacrifici- LV
a destruens et omnia, quae in secundatio-
ne praecepta erant, uincula destruens.
Nam et Romani legem utuntur, secundati-
onem autem praetermiserunt, propte-
rea et † confirmatum est. Tu autem, si ho-
die sub secundatione desideras esse Ro-
manis imperantibus, quae sunt secun-
dationis facere non potes: neq(ue) enim
lapidare malignos neq(ue) [inte] interficere
idololatras neq(ue) ministeria sacrificio-
rum facere neq(ue) uitulae cinus* in asparsi-
one* facere neq(ue) aliut quicquam de his, qu<a>e
sunt secundationis conplere, sed nec con-
tingere illa. Scriptum est enim: Male-
dictus omnis, qui non inmanet in uerbis
libri huius, ut faciat ea. Inpossibile autem
est, cum in disparsione* inter gentes sitis,
ut secundationem inplere possitis. Un-
de, cum eam contingere coeperis, sub
maledicto* incides et conl*i*gando temet
ipsum uae possidebis et optinebis male-
dictum; quod aduersum saluatorem
es[t], tamquam D(e)o resistens condemna*b*e-
ris, sequens uero Chr(istu)m benedictiones

LV (Fol. 96[r]; Quat. XI, p. 5) 12 sq. *Cf.* Num. 19, 9 15 ssq. Deut. 27, 26

LV 2 destrụens sẹcundatịo 3 prạecepta 4 secundạṭị 6 confirmaṭụm est; *addend. uid.:* ⟨eorum imperium⟩; *cf. Syr.*: magnum erat eorum imperium Tu ạuṭẹm 8 sẹcun 9 daṭionis *Inter* potes *et* Neq· *spat. trium litt.* 10 ṃalignos 11 ịdololatras ṣacrificio 12 uitulae cinus(*siue* os) in asparṣi 13 hi(i *ex* a *m.*[1] *corr. uid.*)s 15 ṭingere es^{t}ẹnim (t *s. s. m. corr.*) ṃale 16 uerbiṣ 17 facia^{t}ea (t *add. s. l. m. corr.*) autẹṃ 18 ẹṣt ṣiṭiṣ 19 ụṭ ṣecundaṭionem ụṇ 20 ḍe cọntin(*foramen antiq. duar. litt.*)gere ṣụḅ 21 conlegạndo ṭẹṃẹṭ 22 opṭinebis ṃale 23 aduerṣ(ṣ *in ras. correct. uid. ex* b)um 24 taṃqụam cọndemnaue

LV possidebis. N o n e s t d i s c i p u l u s s u p e r m a g i s t r u m, hoc oportet nos sequi et nomine euangelico contentos esse et a secu(n)datione omni modo nos abstinere, sicuti ipse d(omi)n(u)s, cum regnum homin⟨ib⟩us conmitteret et cognosceret, quod iusti deberent custodir*e* praecepta ipsius, secu(n)dum tempora et leges definitionis* fecit.

Habentes itaque euangelium recapitu-
LVI lationem et uerticem legis, signaculum, quod plus est a* lege, a profetis, ut* euangelio nolite nihil aliud qu⟨a⟩erere. Secundatio enim destructa est, lex autem confirmata est et, qui uolunt esse sine lege, inuiti sub lege sunt. In lege dicit: N o n o c c i d e s. Si quis ergo interfecerit, a lege per Romanos condemnatur et sub lege est. Si ecclesiasticam uero regulam et euangelicam formam utamur et co(n)tenti ei⟨s⟩ simus, et spes nostra in dom(inum) non diminuabitur*. **O**bseruate igitur uos ab omni ⟨h⟩eretico, qui legem non utuntur neq(ue) profetas et D(e)o omnipotenti non credentes inimicantur* et abstinentes se a cibis et prohibent nubere et resurge-

---

26 sq. Matth. 10, 24.
LVI (Fol. 96ᵘ; Quat. XI, p. 6)   6 sq. Exod. 20, 15 (13).

---

26 ṃa 28 ṇẹ (*in ras.*) ṣecu‾ 29 abstinẹre sị 30 regnụm hominus 31 cogno(no *partim exes.*)sceret 32 custodiri praeceptạ ịpsịus seçu‾ 33 dụ(ụ *exes.*)m *An* legi*s* definitione*s* *scrib.?* 34 Hạbentes iṭaquẹ

LVI 1 ḷạṭionẹṃ sịgnaculum 2 quọd prọfetis ut euangẹ 3 nolịṭe 4 ṭio aụtem 5 uolụnt ḷẹ 6 inụịṭị (*siue* inçịṛṭị) legẹ ṣụṇt ịṇ legẹ dicịṭ nọṇ 7 occideṣ ẹrgo legẹ 8 sụb 9 ecclesiaṣṭicam uero rẹgụḷạṃ 10 eṭ fọrmam uṭamur eṭ çọ‾ 11 nostrạ 12 **O**bserụate ịgitụr ụọṣ 13 ereṭico utuntụr 14 nọṇ 15 creḍeṇtes inimịçantur ẹṭ abstịnẹṇṭẹs 16 ṇuḅere et resurgẹ

re in carne *n*olunt, tamquam nolentes manducare et bibere, sed demones uolunt resurgere spiritales in fantasmis*; quique condemnabuntur in perenni igne in aeternum et ibi iudicabuntur. Fugite ergo ab ipsis, ut non simul cum eis pereatis. Si qui uero obseruantes secundum secundationem custodiunt consuetudinaria, naturaliter seminis sui cursus et adproximationes* mulierum, primum quidem cognoscant, sicuti praediximus, quoniam ex secundatione, quod aduersum saluatorem est maledictum, uan[a]e confirmant ad propriam condemnationem, postea dicant, in quibus horis aut dieb(us) obseruant, ne orentur* aut eucharistiam percipiant aut librum contingant, **LVI**

quoniam a s(an)c(t)o sp(irit)u euacuati sunt; per baptismum enim s(an)c(tu)m sp(iritu)m accepimus, qui cum his, qui iuste conuersantur, semper est et obseruat illos. Mulieri ⟨num⟩quam separatur propter naturale⟨m⟩ meatum et conmixtionem; sed semper adest et custodit eos, qui illum possident, sicuti in Pro- **LVII**

LVII (Fol. 83ʳ; Quat. XI, p. 7)

---

17 uolunt (*cf. AA.: τὴν ἀνάστασιν τῆς σαρκὸς οὐ πιστεύουσιν*) nolẹntes 18 ḅibere 19 lụṇt resụṛgere (*Spat. trium litt.*) ṣpiritạḷes 20 quịque con(*foramen antiq. membranae*) deṃṇabuntụṛ ịṇ 21 aeṭẹṛnum 24 secuṇdaṭịọneṃ çụs 25 consuetụdinaria naturaliṭer 26 adproximationeṣ 27 ṃụlieṛụṃ primụm cognọs 28 canṭ siçụṭi praẹdịximuṣ quonịam ẹx 29 secụ(*siue* ọ)ndatione aduersuṃ 30 uanaẹ (ẹ *siue* ṣ) 31 manṭ ad propriam çondemnationem 33 ne (*fort. m. corr.* c *minusc. add.*) orẹntụr (*cf. προςεύχεσθαι*) auṭ 34 aụṭ lịḅruṃ conṭịngaṇṭ (ṇṭ *contign.*)

LVII 1 euaçuati 3 çụṃ ḥịṣ qui ịụṣṭẹ çonueṛsantur 4 illọs (*siue* ịs) ṃụlieṛị quaṃ (*minus prob.* quaḷịṣ) ṣẹpạ 5 naṭụrale meaṭum 7 ẹọs pọssident (*Spat. trium litt.*) sicuti·in pro

LVII uerbiis dicit d(omi)n(u)s: Cum autem dormis, custodiat te et, cum surge[n]s, adloquatur te. Et iterum in euangelio similiter dicit d(omi)n(u)s: Omni habenti dabitur et abundabit; ab eo autem, qui non habet, et quod se sperat habere tolletur ab eo*. Ergo his, qui habent, additur* illis; ab his autem, qui sperant se in aliquibus diebus non habere, et id, quod in aliis diebus sperant se habere, tollitur* ab ipsis. Si enim speras te, o mulier, in septem diebus in sessione fuisse et a s(an)c(t)o sp(iri)tu uacuatam, si defuncta fueris in diebus illis, uacua et sine spe ibis. Si autem sp(iritu)m habes semper, ab oratione uero et gratiarum actione et a libris subterfugis, cogita, quia et oratio per s(an)c(tu)m sp(iritu)m suscipitur et gratiarum actio per s(an)c(tu)m sp(iritu)m sanctificatur et libri, cum s(an)c(t)i sp(iritu)s sonus* sint, s(an)c(t)i sunt. Si ergo in te habes s(an)c(tu)m sp(iritu)m, uane, inaniter obseruas s(an)c(t)i sp(iritu)s operas* tangere, sicuti et [h]ii, qui dicunt: Quicumq(ue) iurauerit in altare*, nihil est; qui autem iurauerit in dono eius, quod desu-

8 sq. Prouerb. 6, 22 11 ssq. Matth. 25, 29 (13, 12) 29 ssq. Matth. 23, 18

8 uẹṛḅịis dịcịṭ·d̅n̅ṣ̅ çụṃ dọṛṃ̅ị̅ṣ̅(ṣ *siue* ṭ) çụṣ 9 todiạṭ(*siue* ạṣ) adloquạtuṛ ṭe 10 Et 11 d̅n̅ṣ̅ ọmni ḥabenti dabitụr 12 aḅ ẹọ autemͅ ṇọṇ ḥạḅẹṭ·et quọd se ṣpe 13 ạb eọ (*Spat. trium litt.*) Ergo 14 *Fort.* addetur *scrib.* autemͅ 15 ṣẹ in aliquibus habẹṛẹ 16 eṭ iḍ qụọḍ iṇ ạḷịịṣ ḍịẹḅụṣ sperạṇṭ ṣẹ hạ 17 bẹrẹ ṭolḷịtur ạḅ ịpsis (*fort.* tolletur *scrib.*) enịṃ ṣpeṛạṣ 18 tẹ sẹptem dieḅụṣ in ṣẹṣsio 19 fuiṣṣẹ et·a·s̅c̅ọ̅·s̅p̅u̅· uaçụatam sị 20 ḟuṇçta ḟụeriṣ in dieḅuṣ ụaçua 21 nẹ ṣpe·i·ḅịṣ ạụṭẹṃ· ṣ̅p̅m̅· habẹṣ 22 ọrationẹ ụẹṛọ (*siue* ṛạ) eṭ (*siue* ex̣) gṛaṭịạṛum 23 tionẹ liḅṛis ṣụḅṭerfugis cogiṭa (*Spat. trium fere litt. uac.*) 25 gratịạṛuṃ actiọ 26 tifịcatuṛ et liḅri çụm·s̅c̅ị̅·s̅p̅s̅· sonụṣ sint(nt *contign.*) 29 ṛas tangerẹ eṭ hii 30 iurauerịṭ ịn altarẹ ṇịhil est quị (*Gr.*: ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ) 31 iurauerịṭ ịn donọ quoḍ deṣụ

per est, debet. Quib(us) dixit d(omi)n(u)s: [19]'Stulti et LVII
caeci, quid est maius: munus aut altare, quod sanctificat munus?' [20]Qui ergo iurauerit in altare*, iurat in illo et in omni|bus,
quae sunt super ipsud*. [21]Et qui iurauerit in LVIII
templo, iurat in eo et in habitante in illo. [22]Et qui iurauerit in caelo, iurat in throno D(e)i et in eo, qui super ipsum sedet. Si itaque s(an)c(tu)m sp(iritu)m possides, fructos* uero eius contingere obseruas*, et audies similiter a d(omi)no D(e)o Chr(ist)o: 'Stulta et caeca, quid est maius: panis aut s(an)c(tu)s sp(iritu)s, qui sanctificat panem?' Ergo si sp(iritu)m s(an)c(tu)m possides, uana obseruas et uana custodis. Si habes s(an)c(tu)m sp(iritu)m, quid est, quod obseruas? S(an)c(tu)s enim sp(iritu)s possidentibus se* semper adest et ab his, a quibus recesserit, longe est semper. Si autem ab aliquo s(an)c(tu)s sp(iritu)s uel uno die recesserit, in hunc mox inmundus sp(iritu)s ingreditur, sicuti dixit d(omi)n(u)s: [43]Cum exierit inmundus sp(iritu)s ab homine, circuit per ⟨in⟩aquosa loca (id est per eos, qui non sunt baptizati, homines) et, cum non inuenerit refrigerium, [44]dicit: 'In domum meam reuertar priorem, unde exii'. Si ergo ueniens inuenerit uacantem et mundatum, [45]tunc uadit et adpraehendit secum alios septem spiritus maligniores se et uenientes habitabunt in hominem

---

32 ssq. Matth. 23, 19—22.

LVIII (Fol. 83ᵘ; Quat. XI, p. 8) 7 sq. *Ex scripturae loco, qui antecedit, format. uid.* 14ª ssq. Matth. 12, 43—45.

---

35 bụṣ *infra* nị *pos. m.*[1]

LVIII 4 eọ 5 fructọs (*siue* ụs) 6 $\overline{\text{χpọ}}$ 7 stulṭa quiḍ 8 panem ṣị 12 ḥịṣ ạ quịbụs lọnge 13 ạutem 14ª *Post* $\overline{\text{sps}}$· *interciderunt uerba* ingreditur sicuti *usque ad* (15) $\overline{\text{spṣ}}$, *quae m. corr. in marg. infer. add.* aquosa 16 sụnt bạptiẓati 17 nọn inụenerịṭ 20 adprạehendịṭ (*siue* ẹṭ) 21 aḷios sẹ(ẹ *m.*[1] *ex* i *uid. corr.*)ptemͅ mạligṇịores 22 habitạbunt

LVIII illum* et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Quare ergo cum egressus fuerit inmundus sp(iritu)s, nusquam requiem inuenit. Discite, quoniam omnis homo repletus est fidelis quidem de s(an)c(t)o sp(irit)u, infidelis autem de inmundo et ingressum non suscipit alieni sp(iritu)s; qui uero per baptismum reiecit et deposuit et liberatus est ab inmundo sp(irit)u, s(an)c(t)o repletur. Si itaq(ue) bonum operatus fuerit, permanet in illum* sp(iritu)s s(an)c(tu)s et manet repletus et inmundus locum non inuenit. Quia omnes homines a propriis spiritibus pleni sunt, et non re-
LIX cedent a gentilibus inspirationibus paenitus, quamdiu gentiles permanent, etiamsi bonum faciant: nulla est alia curatio, ut abscedat ab eo* sp(iritu)s inmundus, nisi per sacram purgationem et sanctum baptismum. Ita ergo cum non possit ingredi, nusquam reuertetur ad eum, qui illum reiecit et deposuit. Qui autem repletus est s(an)c(t)o sp(irit)u, non illum succipit*. Tu autem, o mulier, sicuti dicis, etiamsi in diebus sessionis tuae uacua sis, ab inmundo repleris sp(irit)u; conuertitur eni(m) in te et inuenit locum uacantem et erit in sempiternum in te inmundi et mundi sp(iritu)s ingressus et egressus et perpetuum bellum. Unde stulta, quae talis est, suspicio

---

LIX (Fo . 78ʳ; Quat. XI, p. 9)

---

25 s̅p̅ṣ 26 quoniạm homọ 30 reiecịt et deposuịt et ḷiberatus 33 manẹt 34 hominẹṣ 35 rẹ

LIX 1 inṣpiṛationibus (*s. l. addid. m. corr. ut uid.*) paenitus 2 gẹntịles permanẹṇṭ ẹṭiamsi bọnum 3 anṭ nuḷḷạ est aḷịa cụraṭịọ ụṭ abscedaṭ 4 inmunduṣ pẹṛ ṣạc̣ram pụrgaṭio 5 sanc̣tum eṛgo 6 ingrẹdi 7 teṭur aḍ ẹụṃ quị ịḷḷụm reị(*siue* ḷ)ec̣(*siue* ṛ)it et deposụịṭ 8 repleṭus est (a *s. s. m. corr.*, *cf.* u. 11; *at* LVIII, 31 *et* LXII, 3) s̅c̅ọ̅· s̅p̅ụ̅· illuṃ 9 mụlier 11 iṇmundo repleṛiṣ

12 inuenịṭ loc̣ụm ụacạṇṭeṃ et eriṭ 15 ụ(*siue* ọ)nde

a uobis speratur? Et ex eo, quod tales obser- **LIX**
uationes custoditis, per suspicionem ua-
*c*atio in uobis a sancto sp(irit)u erit et repleti-
o ab inmundo et ita erit uitae reiectio
et conbustio aeterna. Dicito mihi ue-
ro postea, o mulier: Septem diebus tuae
suspurgationis* uel sessionis tuae inmun-
da tibi eris secundum secundationem,
et inueniris post septem dies tamquam no(n)
baptizata et purgaris aut baptizaris, ut
uidearis quasi mundata, et, quod est per-
fectum, purgationem peccatorum cu(m)
non inueneris, aeternae* igni daris tam-
quam non baptizata. Secundum enim tu-
am suspicionem inmunda permanes et
nihil tibi prodest septem dierum uana
abstinentia, sed contrario et nociua, quia
per conscientiam inquinata es et sicuti
coinquinata condemnaris. Haec igi-
tur super omnes cogitate, qui seminum
cursus et adproximationes mulierum **LX**
obseruant; nam quae tales sunt obserua-
tiones omnes stultae et nociuae sunt. Si enim cur-
sum seminis quis passus et adproximans
mulieri baptizetur et stratum suum lauet,
et erit illi hoc fatigatio, numquam defi-
ciens a baptismo et a lauatione rerum et a

LX (Fol. 78[u]; Quat. XI, p. 10)

---

16 uobịs speratuṛ (*siue* ṣ) eọ taḷẹs 17 custọditịs per suspịcionẹm 18 gatio 19 reieçtio 20 ụe 21 rọ posṭea (*Spat. unius litt.*) O mulịẹr septeṃ ḍiebus ṭuạẹ 22 suspurgationịs 25 bapṭịzata eṭ purgaris ụṭ 26 uideariṣ quod est per; *uix* quod ⟨si⟩ est p. *scrib.; aliquid excid. uid.; Syr. discrepat* 30 permanes eṭ 31 dierụm ụana 35 sem·i·nụṃ

LX 1 adproximaṭiones mụḷierum 2 qụạe taleṣ 3 omnes (*s. l. add. m. corr.*) ṣtuḷtae ẹt ṇociuạẹ ṣunt 4 eṭ adprọẋimans 5 stratụm 6 fatigatịọ numquaṃ deḟị 7 baptiṣmo ḷạuatione rerụṃ

LX stratu suo, et nihil aliut poterit agere. Si enim post seminis cursum et conmixtione(m) secundum secundationem baptizaris, necesse te est et hoc facere, ut, etiam si *so*ricem calcaueris, baptizeris; et si ossum* morticinum* aut pellem aut ossuum* uulneratum et monumentum tetigeris, debes baptizari. Et numquam exis mundus; nam et calciamenta de mortuis animalibus et a* *uitu*lis immolatis pellibus calciaris et uestes de similibus lanis coperiris* et nunquam poteris mundari et sacratissimum baptismum infirmas et renouas del*i*cta tua et in peccatis tuis prioribus inueniris et secu(n)dationem in te recipies et confirmas et uituli idololatriam. Suscipis enim secundationem in te, recipis et idololatria⟨m⟩, propter quam secundatio posita est; et aliena et uetustissima peccata *ut* funiculam* longam et ut legis uinculum, iugum et lorum et iugum ipse tibi induces et uae adtrahes; secundationem confirmas, etiam in maledicto, quod aduersus saluatorem fuit, consentis et id, quod contra benedictionem et, qui benedictionīs diuidit dignis, Chr(istu)m maledictum est, testimonium praebens maledictiones pos-

---

8 eṭ nihiḷ aliụṭ poṭeriṭ agere si 11 ẹst·et hoc̣ f̣ac̣ere ut ẹṭịam si sụ(*siue* sọ)ṛi 12 calc̣aueris baptịẓeris et sị ọṣ(*siue* ịp)sum 13 ossuụm 15 ex̣is 16 cịamenṭạ de ṃọṛtuis anịmaḷịḅuṣ et ạḅịdọ 17 peḷlibus c̣alciaris et uesteṣ 19 ṣac̣ṛatissimum 20 ịnfirmas et renọuas delecta 21 peccatiṣ tuis prịọribụs 22 recipiẹs et c(ẹs et c[illegible] *in ras. ut uid.*)onfirmas (*s. l. m. corr. XXIV fere litt. add. dubias has fere*: ẹṭ c̣ọṇf̣ịṛṃạṣ ṣẹc̣ụṇḍạṭịọṇẹṃ); *fort. cum Syr. scrib.:* et sec. conf. et in te recipi(e)s uit. idol. uituḷi (*m. corr. add. cum uersu seq.:* idololaṭriam susc̣ipis enịm secụṇḍaṭịọnem in ṭẹ recipiṣ et idọḷọlatria, *quem inter u. 22. et 23. suppl.*) 24 et f̣unicu; *Syr.:* ut, *corr. Nestle* 25 longam eṭ uṭ ụịnculum iụgum; *fort. leg.:* et [ut] l. u., i. *ut* 26 ṭịbi uæ 30 ḅenedictionem et qụị benedictioniṣ 32 pọs

LX sidebis. Si quis enim maledicit, maledictus est qualium maledictionum et qualium et quantarum condemnationum

LXI rei erunt, qui saluatoris nostri d(omi)ni D(e)i maledictum laudant. Unde fugite a talibus obseruationibus, dilectissimi, et cum acceperitis solutionem, et ipsos nolite conligare et a d(omi)no et saluatore releuati ⟨uos⟩met ipsos nolite onerare, sed penitus nolite obseruare et sperare tales esse inquinationes et quaerere segregationes aut asparsiones aut baptismas* aut purgationes. Secundum secundationem †ta[n]ctionem monumenti uel mortui et baptizantur. **U**os uero secu(n)dum euangelium et secundum s(an)c(t)i sp(iritu)s uirtutem et in memoriis* congregantes uos et sacrarum scripturarum facite lectionem et ad D(eu)m praeces indesinenter offerite*, et eam, quae secundum similitudine(m) regalis corporis Chr(ist)i est, regalem eucharistiam offerte tam in collectis uestris qua(m) etiam et in coemiteriis* et in dormientiu(m) exinitione*, *pa*nem mundum praeponentes, qui per ignem factus est et per inuocationem sanctificatur, sine discretione [sanctificatur sine discretione] orantes offerite pro dormientibus. Qui enim D(e)o

---

LXI (Fol. 97[r]; Quat. XI, p. 11)

---

33 maledịc̣ (*alter.*) 34 maledictionum (u *ex* is *m. corr.*) 35 condemnationụṃ

LXI 1 eruṇt 2 dịcṭụm ọb 3 seruatịonibus ạccepe 5 releuati·ṁ·et (m *puncto s. s. m. corr. del. uid.*; *at m.*[1] *fort.* ⟨uos⟩met *scr. uol.*) 6 nọlite 7 inquịnationes·et 9 tịsmạs aụṭ purgạtiones 10 tanctionem (n *prius delet. uid.*); *subaud. uid.:* ⟨enim post⟩ tactionem monụmẹnṭi uẹl 15 praeçeṣ offe 16 et (*in ras. ut uid.*) 17 $\overline{\chi pi}$ 19 ḍọrmientiu 20 exịnịtione oṃnem (*Syr.:* panem) 21 quị fạctus inuocạ 22 sanctificatụr 23 sanctificatur sine discretione *m.*[1] *uid. del.* 24 dormienṭịbus (*Spat. trium litt.*) Q̣ui eṇim

LXI crediderunt, secundum euangelium, etiamsi mortui fuerint, non sunt mortui, sicuti d(omi)n(u)s et saluator noster dicit Sadduceis: De resurrectione mortuoru(m) non legistis, quod scriptum est, quonia(m) ego sum D(eu)s Abraham et D(eu)s Isac et D(eu)s Iacob? Non est D(eu)s mortuorum, sed uiuoru(m). Nam et Eliseus profeta, cum dormisset, uetustissimum iam mortuum suscitauit; tetigit enim corpus eius corpus

LXII defuncti et suscitauit illud. Numquam uero hoc fuisset, nisi corpus illius, qui dormierat, sanctum fuisset et repletum sancto sp(irit)u. Unde ergo eos, qui requiescunt, sine obseruatione tangentes nolite abominari et, quod in consuetudinibus est, *id* nolite segregare. Nam et ea, quae fluctu(m)* patiebatur, cum tetigisset salubrem fimbriam, non est repraehensa, sed tum sanata tectam remissionem peccatorum meruit. Itaq(ue), cum naturalia profluunt uxoribus uestris, nolite conuenire illis, sed sustinete eas et scientes propria membra esse, diligite sicut proprias animas, sicuti et in Malachia, qui nuncupatus est angelus, in duodecim Profetis scriptum est:

---

28 ssq. Matth. 22, 31 *et* 32 32 ssq. *Cf.* Reg. IV 13, 21.
LXII (Fol. 97[u]; Quat. XI, p. 12) 7 ssq. *Cf.* Matth. 9, 20—22 11 sq. *Cf.* Leuit. 18, 19

---

25 secundum 27 tuị sịcụti 28 resurrectịọne 30 ḍ̅s̅ abraham et ḍ̅s̅ (ḍ *exes.*)·i·sac (*cf.* LXIV, 21) 31 moṛ(ṛ *exes.*)tuorum 32 Nam et eḷiseus 33 uetuṣtissimum mortụụm susçita 34 tetigiṭ enim eius (*Spat. duar. litt.*) Corpuṣ
LXII 2 ụerọ fụisset ṇisi corpuṣ illịus 3 sạnc (*alt.*) 4 requiescunṭ 6 ṃinarị conṣụẹṭudinibus 7 it nam (m *ex* h *corr. uid. m.*[1]) fluçtu ̄ 8 çum 9 ṛepraehensa sanạ 10 teçtam peçcatorum (*cf. AA.*: *τῆς ἀφέσεως πάντων τῶν ἁμαρτημάτων αὐτῆς ἠξιώθη*) 11 profluunt(nt *contign.*) 13 sụstinete mẹm 14 ḍiligite propriaṣ animaṣ ṣị 15 eṭ ịn malachịạ nuncụpatus est aṇ

Quoniam d(omi)n(u)s contestatus est inter medi- **LXII**
um ⟨te et mediam⟩ mulierem iuuentutis tuae,
quam dereliqui⟨s⟩t⟨i⟩: et ipsa particeps tua; et
non alius
fecit et reliquum sp(iritu)s eius. Et dixistis:
Quid aliut quaerit d(omi)n(u)s nisi semen? Et custo-
di*t*e in sp(irit)u uestro et mulierem iuuentu-
tis tuae ne derelinquas. Et mulier ergo,
cum in menstruis est, et uir, cum in cursu
seminis, et uir et mulier legibus ad nupti-
as conuenientes et ab alterutrum* exur-
gentes sine obseruatione et non loti orent
et mundi sunt. Quicumque autem alie-
nam uxorem sollicitans inquinauerit
post inluminationem, quod dicit Grae-
cus fotisma, aut iterum coinquinatus
meretrici exsurrexeris ab ea, etiamsi om-
ne pelagum* uel omnibus fluminib(us) lotus
fueris, mundus esse non poteris. Cauete
ergo, carissimi fratres, eas, quae tales sunt,
stultas obseruationes, et ea, quae inmor- **LXIII**
talitatem praestant, pertinaces* et cari cus-
todientes in uno coniugium* corpus ues-
trum inmaculatum et absq(ue) inquinati-
one, ut particeps* immortalitatis et regni

---

17 ssq. Malach. 2, 14 *et* 15.
LXIII (Fol. 92r; Quat. XI, p. 13)

---

18 um mulierem (*cf. AA. et LXX:* ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ ἀνὰ μέσον γυναικὸς νεότητός σου) *Post* tuae *m. corr.* ·hd· *s. s.* et *infra praeposito siglo* ·hs· *add.*: quam dereliquit et ipsa particeps tuạ (*cf. LXX:* ἣν ἐγκατέλιπες) 21 dire (*AA. et LXX:* καὶ φυλάξασθε) 22 ergọ
23 cursụ (*siue* ọ) 26 orent (nt *contign.*) 27 autem ạḷịẹ (*superiores* ạḷịẹ *litt. partes conspic.*) 28 iṇ (ṇ *exes.*) quinauerit 30 ạụ (*exes.*) t ·i·te·rum·coinquinatus (us *contign.*) 31 exsurrex̣ (x̣ *exes.*) eris
33 ṃundus poṭ (*apex rest.*) eris (*Spat. duar. litt.*) Cạ (ạ *exes.*) uete
34 ç̣ạ (ạ *exes.*) rissimi sunt (nt *contign.*)
LXIII 3 ṭọdienteṣ iṇ ụnọ c̣oniugiụm c̣ọrpuṣ ueṣ 4 eṭ absq· iṇquinạṭị 5 particeps (*AA.:* μέτοχοι; *fort.* particep⟨e⟩s *siue* particip⟨e⟩s *corrig., cf.* I, 7, 10 *al.*) regnị

LXIII D(e)i et conmunionis efficiamini et promissionem d(omi)ni D(e)i accipientes requiescatis in saecula saeculorum. Et per pluriores et similes manifestationes adhuc habentes uobis clariorem facere doctrinam, cum ampliaretur scriptura, hic alicubi iam deponimus uerbum, ut non per seueriorem ueritatem ad satietatem uobis fiat doctrinae nostrae sermo. Unde nolite grauiter ferre de his, quae dicta sunt; nam et ipse d(omi)n(u)s et saluator noster cum seueritate respondens his, qui digni erant condemnatione, dixit: Tollite illos et mittite in tenebras exteriores; et ibi erit fletus et stridor dentium et: Abite a me, maledicti, in ignem aeternum, quem [prae]parauit pater meus diabolo et angelis eius. Et ignis et gladii operas* facit uerbum. Et per Hieremiam dicit: Uerbum d(omi)ni sicuti secure* c⟨a⟩edens lapidem et ignis perambulans et consumens. Gladius ergo et ignis et securis ⟨non⟩ est audientibus ueritatem; uerbum, quod populum* non libenter audiuit, cum argueretur a d(omi)no et magistro nostro, sed non crediderunt sperantes esse sic, ut est ferrum et ignis, eo, quod non

---

18 ssq. *Cf.* Matth. 25, 30 20 ssq. Matth. 25, 41 24 ssq. *Cf.* Ierem. 23, 29

---

6 effịc̣iamini 7 ṣionem̩ d̅n̅ị̅· d̅ị̅· rẹquiesc̣atis 8 ṣạecula eṭ per 9 manịfestationes 10 clarịorem 11 scṛiptụra 12 deponimụs uerḅum pẹṛ 13 uobiṣ fiaṭ 14 noṣtrae nolịtẹ 15 quaẹ 16 salụator noṣter cum ṣeue 17 ṛịtate·respondens his qui 18 dixịt 19 tenẹbras 21 aeṭernum prae *m.*[2] *s. l. add.* 22 diabọ(*siue* ụ)lo 23 ẹt gladiị 24 Et dicịt ụerbum 25 ṣecure c̣ẹdens (*aut* ·ẹdens) igniṣ (*Spat. duarum litt.*) perambu 27 ṣẹcuriṣ ẹṣt ạụ (iṣ ẹṣt ạụ *m.*[1] *ut uid. in ras.*); non *cum Syr. add. Nestle* 28 Uerbum; *fort.* uerbum ⟨uero⟩ *cum Syr. et Nestl.* 29 arguẹretur 30 sẹd noṇ c̣rediderunt ṣperaṇṭes; *subaud. uid.:* uerbum non (esse)

faciebant audientes, quae ab eo dicebantur; dura enim illis uidebantur uerba ipsius. Sic itaque dicebat illis: Quid[e] me dicitis: 'D(omi)ne, d(omi)ne', et non facitis, quae dico? **LXIII**

LXIV Similiter ergo et scriptura nostra quib(us)da(m) uidetur seuerissima esse propter ueritatem suam. Si enim scripsissemus humaniora ad gratiam hominibus, multi a fide potuissent debilitari et nos rei pro eis eramus. Sicuti ergo medicus non diu tenere sapiens putridinem* per medicamina et emplastros*, sed ad acutiorem uenit curationis medellam, id est ad ferrum et cauteria, per qu⟨a⟩e sola optinet infirmitatem et sanat eum*, similiter uerbum d(omi)ni his quidem, qui audiunt illum et faciunt, emplaster* et cataplasma et malacma* est, his uero, qui audiunt et non faciunt, ferrum et ignis esse uidetur. Ipsi ergo, qui potens est aperire aures cordis uestri, ut suscipiatis quae ministrata sunt eloquia d(omi)ni per euangelium et per doctrinam Ie(s)u Chr(ist)i Nazoreni, qui crucifixus est sub Pontio Pilato et dormiuit, ut euangelizaret Abraham et Isac et Iacob et sanctis suis uniuer-

---

34 sq. Luc. 6, 46.
LXIV (Fol. 92[u]; Quat. XI, p. 14) 16 sq. *Cf.* Maccab. II 1, 4

---

32 ̣faciebanṭ 34 *Cf. Luc. l. l.: Τί δέ με καλεῖτε; item Syr.; non scrib.:* Quid ⟨d⟩e me 35 *Post* dico *spat. uac.*

LXIV 1 scriptura noṣtra quib·d·a·s (s *uirgula supra addita in* m *corr. uid.*) 2 uidetụr ṣeuerissima prọpteṛ ueṛita 3 teṃ ṣụam si eṇịm sc̣ripsịssemus huṃaṇị 4 pọ 5 debe(e *in* i *corr. uid. m.*[1])litari et *fort. delet.* 6 ergọ ṣạ (*siue* ẹṃ) 7 pị(*aut* ḷ)ens putridiṇem peṛ mediç̣aṃina 8 pḷastros acutiọrem cuṛaṭịọ 11 ṣimịliter uerḅum dnị 12 aụḍịuṇt ịḷḷuṃ et f̣aç̣ịunt emplaṣ 13 ṃalacma ẹst ụe 14 f̣aç̣iụṇṭ f̣erruṃ 15 ipsi (*fort. m. corr. supra alter.* i *scr.* e) 16 apeṛịre ç̣ordiṣ ụestri uṭ 17 miṇịstrạta peṛ 18 ihụ · χpi · nạ 19 ẓoreni (*AA., CA.: Ναζωραίου*) crucifixụs (*siue* ọs) 20 tọ 21 ịsaç̣ (*cf.* LXI, 30) eṭ ṣạṇç̣tiṣ ṣuis uṇịụer

LXIV sis tam finem saeculi quam resurrectionem, qua⟨e⟩ erit mortuorum, et exurrexit a mortuis, ut ostendat et det notis suis pignus resurrectionis, et in caelis susceptus per uirtutem D(e)i et sp(iritu)s eius, et sedenti[s] ad dextram sedis omnipotentis D(e)i super Cherubin, qui †ueniunt cum uirtute et gloria iudicare uiuos et mortuos: ipsi est potentia et gloria et magnitudo et regnum, patri et filio, qui erat et est et erit et nunc in generationes generationum et in omnia saecula saeculorum. Amen.

25 ssq. *Cf.* Marc. 16, 19; Psalm. 109 (110), 1; Hebr. 8, 1 *et* 10, 12.

22 ṣaeculị resuṛreçṭịọ 23 qua eṛit mortuōrụṃ et exuṛreẋịṭ 24 ṃoṛtuis ụṭ oṣtendat eṭ noṭis; *an cum Syr.* nobis (*AA.*: ἡμῖν) *scr.?* 25 nụṣ ṛesurreçṭịonis 26 Per eṭ $\overline{\text{spṣ}}$· eị(ị *siue* ṣ)ụṣ et sedẹntis (*AA.*, *CA.*: καθεσθέντι) ad deẋ; *nisi forte* sede[n]t is *corr.* 27 omnipọtentis $\overline{\text{dị}}$ super çheṛụ 28 ueniunt (*AA.*: τῷ ἐρχομένῳ) cụm; *fort.* ueni*u*it (*i. e.* uenibit, ueniet) *scr.* gloṛia ịụ 29 poteṇtiạ 30 gḷoria 31 qụị eṛạṭ nụṇc ịṇ gẹṇẹ 32 ọmnia ṣae *Post* Amen *uacat spat. Miniata fuerat fort. suscriptio.*

CANONUM ECCLESIASTICORUM,
QUI DICUNTUR S. APOSTOLORUM
ET AEGYPTIORUM,
RELIQUIAE VERONENSES.

CANONUM ECCLESIASTICORUM, QUI DICUNTUR S. APOSTOLORUM

LXV—LXVII.

I. Guil. Bickell ('Gesch. d. Kirchenr.' I, p. 124—132); Ad. Harnack ('Texte u. Unters.' II 2, p. 234, 6—237, 12; II 5, p. 16 ssq.); F. X. Funk (*Doctrina XII Apostol., Canones Apost. eccl.*, Tub. 1887) c. XVIII, 5—c. XXX, p. 64, 7—72, 9.

C. XVIII, 5. (*Εἰ δέ τις νουθετούμενος αὐθαδῶς ἀποκριθῇ, τὸ ἓν ποιήσαντες οἱ ἐπὶ τῷ θυσιαστηρίῳ τὸν τοιοῦτον μετὰ ἴσης βουλῆς, ὃ ἂν*) LXV 1 *ᾖ ἄξιον, δικασάτωσαν, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι, μήποτε ἑνὸς πρόσωπον λάβωσι καὶ ἐπὶ πλεῖον νεμηθῇ ὡς γάγγραινα καὶ αἰχμαλωτισθῶσιν οἱ πάντες.* **XIX.** **Ἰάκωβος εἶπεν·** *Ἀναγνώστης καθιστανέσθω πρῶτον δοκιμῇ δεδοκιμασμένος, μὴ γλωσσοκόπος, μὴ μέθυσος, μὴ[τε] γελωτολόγος, εὔτροπος, εὐπειθής, εὐγνώμων, ἐν ταῖς κυριακαῖς συνόδοις πρῶτος σύνδρομος, εὐήκοος, διηγητικός, εἰδώς, ὅτι εὐαγγελιστοῦ τόπον ἐργάζεται. Ὁ γὰρ ἐμπιπλῶν ὦτα μὴ νοοῦντος ἔγγραφος λογι-*

C. XVIII, 5 (LXV, 1 sq.) *ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φ. ἔχ.* Tim. I 5, 20 (3) *ὡς γάγγραινα cf.* Tim. II 2, 17

Ex cod. V(indob. hist. Graec. 7, olim 45; fol. 6[u]—7[u])
C. XVIII, 5 *Εἰ δέ τις usque ad οἱ πάντες om. Aeth.* (*ap. Lud.*) *ὃ ἂν εἶ* (**V** *m.*[1] *εἶ in ras.*); *εἴη uel ᾖ Lag.* *ἔχουσι* **V** *αἰχμαλωτισθῶσιν* (*sic recte* **V**) **XIX** *πρῶτον*δοκιμή*; *fort. πρῶτον πάσῃ δοκιμῇ cum Lat. scrib.* (*cf.* c. XX, 3 *siue* LXV, 27) *γλωσσοκόπος* (*πο in ras. m.*[1]; *fuerunt tres litt.: τ** uel μ***) *μή τε sic* **V**, *μηδὲ Funk* (*sed cf.* c. XX, 2 *siue* LXV, 22 sq.) *γελοτολόγος* **V** *εὐπειθεὶς* *μὴ νοοῦντος, nisi cum Lat. de plur. cogit.*

ET AEGYPTIORUM, RELIQUIAE VERONENSES.

LXV—LXXII.

Iob Ludolf (*Ad suam historiam Aethiop. commentarius,* 1691) p. 320—328; H. Tattam (*The Apostolical Constit. or Canons of the Ap. in Coptic,* 1848) c. 18—33; Lagarde AA. II, p. 457, 25—462, 14, *Reliq. iur. eccl. ant.* (1856) p. 78, 7 ssq., Aegypt. c. 18—33 (*cf.* CA. VIII, c. 3—5, 12, 15—17, 26—28, p. 236—239, 248—258, 261—263, 265—267); Ioh. Achelis ('Texte und Unters.' VI) p. 39—67 (Ephr. Rahmani, *Testamentum Domini nostri Iesu Christi,* 1899, I, c. 21, 23, 24, 30, 38, p. 27—33, 37—45, 49, 69—71, 91—93).

XVIII, 5 (Funk.) iustum fuerit, iudicabunt, ut et ceteri timorem habeant et ne unius personam accipiant et in amplius serpiat* sicut cancer LXV
XIX et captiuentur omnes. ⟨**Iacobus dixit:**⟩
Lector ordinetur primum probatione omni probatus, non linguosus, non ebriosus, non inrisibus deditus, bonis moribus, suasibilis*, bonae conscientiae, in dominicis congregationibus primarius accurrens, obaudiens, narrabilis*, sciens, quoniam locum euangelistae inplet. Qui enim, cum

---

LXV (Fol. 63r; Quat. XII, p. 5) *Inscriptio deest.* *Testimonia ad u.* 1 sq. *et* 3 *uide in pag., quae anteced.*

LXV 1 ⟨quod⟩ iustum fuerit 4 *Post* captibentur omnes *spatium uacuum respondet suppletis litteris, quae miniatae fuisse uid.* (*idem ualet de spatiis, quae in u.* 14, 35, LXVI, 12 sq., 24, 33, 35, LXVII, 3, 7 sq., 9, 12, 15, 18 sq., 23 *exstant*) 5 probatione 9 congregationibus primarius accurrens 10 narrabilis sciens 11 cum (*aut* quod *aut* quia)

σθήσεται παρὰ τῷ θεῷ. **XX**, 1. **Ματθαῖος εἶπεν· Διά-**
LXV κονοι καθιστάσθωσαν ⟨γ'⟩· γέγραπται· Ἐπὶ τριῶν σταθή- σεται πᾶν ῥῆμα κυρίου. 2. Ἔστωσαν δεδοκιμασμένοι πάσῃ διακονίᾳ, μεμαρτυρημένοι παρὰ τοῦ πλήθους, μονόγαμοι, τεκνοτρόφοι, σώφρονες, ἐπιεικεῖς, ἥσυχοι, μὴ γόγγυσοι, μὴ δίγλωσσοι, μὴ ὀργίλοι (ὀργὴ γὰρ ἀπόλλυσιν ἄνδρα φρόνιμον), μὴ πρόσωπον πλουσίου λαμβάνοντες μηδὲ πένητα καταδυναστεύοντες μηδὲ οἴνῳ πολλῷ χρώμενοι, εὔσκυλτοι· 3. τῶν κρυφίων ἔργων καλοὶ προτρεπτικοί, ἐπαναγκάζοντες τοὺς ἔχοντας τῶν ἀδελφῶν ἁπλοῦν τὰς χεῖρας, καὶ αὐτοὶ εὐμετάδοτοι, κοινωνικοί, πάσῃ τιμῇ καὶ ἐντροπῇ καὶ φόβῳ τιμώμενοι ἀπὸ τοῦ πλήθους, ἐπιμελῶς προσέχοντες τοῖς ἀτάκτως περιπατοῦσιν, οὓς μὲν νουθετοῦντες, οὓς δὲ παρακαλοῦντες, οὓς δὲ ἐπιτιμῶντες· τοὺς δὲ καταφρονοῦντας τελέως παραπεμπόμενοι, εἰδότες, ὅτι οἱ ἀντίλογοι καὶ καταφρονηταὶ καὶ λοίδοροι Χριστῷ ἀντετάξαντο. **XXI**, 1. **Κηφᾶς εἶπεν·**
LXVI Χῆραι καθιστανέσθωσαν τρεῖς· αἱ δύο προσμένουσαι τῇ προσευχῇ περὶ πάντων ⟨τῶν⟩ ἐν πείρᾳ καὶ πρὸς τὰς

C. XX, 1 (LXV, 15 sq.) Ἐπὶ τριῶν κτλ. Deut. 19, 15; Matth. 18, 16; Cor. II 13, 1 (*quibus locis* κυρίου *om.*) 2 (16 ssq.) *Cf.* Tim. I 3, 8—13 *et* (*de episcopo*) Tim. I 3, 3; Tit. 1, 7 (20 sq.) *Cf.* Prouerb. 15, 1 ὀργὴ ἀπόλλυσιν καὶ φρονίμους 3 (26 sq.) εὐμετάδοτοι, κοινωνικοί *cf.* Tim. I 6, 18 (28) τιμώμενοι *u.* Διδαχ. 15, 2 (29) ἀτάκτως περιπατοῦσιν *cf.* Thess. II 3, 6 *et* 11 (30 sq.) νουθετοῦντες — ἐπιτιμῶντες *u.* Thess. I 5, 14 *et* Tim. II 4, 2 (35) Χριστῷ ἀντετάξαντο *cf.* Luc. 10, 16 **XXI**, 1 (LXVI, 1 ssq.) *De uiduis cf.* Tim. I 5, 5 *et* 10

C. XX, 1 ⟨τρεῖς⟩ *I. Gu. Bickell, Funk*; *numer. excid. uid. in* **V** (καθιστάσθωσαν· γέ|γραπται), *deest in interpretationibus* 2 λαμβάνοντες (ες *in ras., corr. m.*[2]) 3 ἁπλοῖν **XXI**, 1 αἱ (*in ras., m.*[1] *corr. uid.*) πάντων ⟨τῶν⟩ *Lag.*

replet aures non intelligentium, adscrip- **LXV**
tus operarius deputabitur aput D(eu)m.
XX, 1 ⟨**Matthaeus dixit:**⟩ **Dia**cones ordinentur ⟨III⟩;
scriptum est: In tribus testibus stabit om-
2 ne uerbum d(omi)ni. Sint etiam probati omni
ministerio, testimonium habentes a mul-
titudine, unius uxoris uiri, filiorum educa-
tores, casti, mansueti, quieti, non murmu-
riosi*, non bilingues, non iracundi (ira eni(m)
perd*i*t uirum prudentem), non accipien-
t*e*s personam diuitis nec pauperem grauan-
tes nec uinum multum sumentes, mobi-
3 les; occultorum operum ad bonum hor-
tantes, cogentes eos fratres, qui habent, ex-
tendere manos*, et ipsi porrigentes, com-
munes, in omni honore et reuerentia et
timore a multitudine honorentur, inge-
nios*e* adtendentes eos, qui inquieti ambulant,
et alios quidem corripientes, alios uero
obsecrantes, alios autem arguentes; eos
iterum, qui contemnunt, omni modo se-
gregantes, scientes, quoniam contradic-
tores et contemptores et detractatores
XXI, 1 Chr(ist)o restiterunt. ⟨**Cephas dixit:**⟩
Uiduae ordinentur tres: duae, quae insis- **LXVI**
tant orationi pro omnibus, qui in temp-
tationibus sunt, et ad reuelationes de

Testimonia ad u. 15 sq., 16 ssq., 20 sq., 26 sq., 28, 29, 30 sq., 35 *in altera exstant pag.*

LXVI (Fol. 63[u]; Quat. XII, p. 6) *Testimonium ad u.* 1 ssq. *in priore pag. est allatum*

---

13 ạput 14 **Dia**coneṣ oṛdinentur 15 tribuṣ tesṭịbus stabit (ab *ex corr. m.*[1]) 16 probaṭi 18 ·u·ni· (*supra* ni *m.*[2] ụṣ *pos.*; *cf.* X, 24, LII, 22) 19 murṃu 20 bilingueṣ· non iraçundi· 21 perdet 22 tis (*prius*) 23 moḅi 24 ḥoṛ 25 cogenteṣ 26 tendeṛe manos 29 niosi inquieṭị ạmbulant (b *corr. uid.*; nt *contign.*) 30 alioṣ ụẹrọ 31 eọs 32 iteruṃ qui çontemnụnt
LXVI 1 ordinentur 3 ṛe(e *ex* a *corr. uid.*)uelaṭịọnes

ἀποκαλύψεις, περὶ οὗ ἂν δέῃ· 2. μία δὲ παρεδρεύουσα LXVI ταῖς ἐν ταῖς νόσοις πειραζομέναις εὐδιάκονος ᾖ, νηπτική, τὰ δέοντα ἀπαγγέλλουσα τοῖς πρεσβυτέροις, μὴ αἰσχροκερδής, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχουσα, ἵνα δύνηται νήφειν πρὸς τὰς νυκτερινὰς ὑπηρεσίας καὶ εἴ τις ἑτέρα βούλοιτο ἐργαγαθεῖν. Καὶ γὰρ ταῦτα πρῶτα κυρίου θησαυρίσματά εἰσιν ἀγαθά. XXII, 1. **Ἀνδρέας εἶπεν·** Διάκονοι ἐργάται τῶν καλῶν ἔργων νυχθήμερον ἐπελεύσονται πανταχοῦ, μήτε πένητα ὑπεροπτεύοντες μήτε πλούσιον προσωποληπτοῦντες, ἐπιγνώσονται τὸν θλιβόμενον καὶ ἐκ τῆς λογίας οὐ παραπέμψονται· 2. ἐπαναγκάσουσι τοὺς δυναμένους ἀποθησαυρίζειν εἰς ἔργα ἀγαθά, προορῶντας τοὺς λόγους τοῦ διδασκάλου ἡμῶν· ʽΕἴδετέ με πεινῶντα καὶ οὐκ ἐθρέψατέ με.ʼ Οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες καὶ ἀμέμπτως τόπον ἑαυτοῖς περιποιοῦνται τὸν ποιμενικόν. XXIII, 1. **Φίλιππος εἶπεν·** Ὁ λαϊκὸς τοῖς λαϊκοῖς πράγμασι περιπειθέσθω ὑποτασσόμενος τοῖς παρεδρεύουσι τῷ θυσιαστηρίῳ. 2. Ἕκαστος τῷ ἰδίῳ τόπῳ ἀρεσκέτω τῷ θεῷ, μὴ φιλεχθροῦντες

C. XXI, 2 (LXVI, 7 ssq.) μὴ αἰσχροκερδής, μὴ οἴνῳ πολλῷ πρ. (*de diaconis*) Tim. I 3, 8 **XXII,** 1 (17) ἐκ τῆς λογίας *cf.* Cor. I 16, 1 2 (18 ssq.) *Cf.* Tim. I 6, 17—19 (20 sq.) *Cf.* Matth. 25, 37 *et* 42 (21 ssq.) *Cf.* Tim. I 3, 13: *Οἱ γὰρ κ. δ. βαθμὸν ἑ. καλὸν περιπ.*; *u.* Clem. Cor. I 44, 3: *λειτουργήσαντας ἀμέμπτως* **XXIII,** 1 (24 sq.) *Cf.* Clem. Cor. I 40, 5: *Ὁ λαϊκὸς ἄνθρωπος τοῖς λ. προστάγμασιν δέδεται* (*u. Funkium ad h. l.*) (25 sq.) *τοῖς παρεδρεύουσι τῷ θυσιαστηρίῳ cf.* Cor. I 9, 13 2 (26 ssq.) *Cf.* Clem. Cor. I 41, 1: *Ἕκ. ἡμῶν ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι εὐαρεστείτω* (*εὐχαριστ. cod. Alex.*) *τῷ θεῷ .... μὴ παρεκβαίνων τὸν ὡρισμένον τῆς λειτουργίας αὐτοῦ κανόνα*; *cf. ibid.* 40, 5

C. XXI, 2 *εὐδιάκονος ἢ νηπτικῇ* V *δύνατε* *ἑτέρα* V, *interpretationes, Funk; ἕτερα Harnack* **XXII,** 1 *ἐπελεύσοντε* V; *ἐπελεύσοντες Bickell; ἐπιλεύσοντες M. Schmidt (Hilgenf.); ἐπελεύσονται Funk* *τὸν θλιβόμενον, Lat. legisse uid. τοὺς θλιβομένους* 2 *πινόντα* *Fort. cum Lat. ἐθρέψατε* [*με*] *scrib.* (*cf.* Matth. 25, 37 *ἐθρέψαμεν*) *διακονίσαντες* *περιποιοῦνται* V, *προσποιοῦνται Funk* **XXIII,** 1 *περιποιθέσθω* V, *περιπειθέσθω Lag.* 2 *In Latini Graeco exemplari uaria lectio μὴ φιλεχθρῶν supra seq. plur. scr. uid. fuisse*

XXI, 2 quacumque re necesse fuerit; una uero ob- LXVI
seruet eis, qui in aegritudinibus tempta(n)-
tur, bene ministrans, sobria, praesbyte-
ris renuntians ea, quae expediunt, non
turpe lucrum adpetens, non uino multo
dedita, ut possit sobria esse ad nocturna
ministeria et si qua alia uoluerit be-
ne operari. Nam hae primae d(omi)ni sunt bo-
XXII, 1 nae thensaurationes*. ⟨**Andreas di-**
xit:⟩ **D**iacones operarii bonorum noc-
tu et die ubiq(ue) circumeant et neq(ue) paupe-
[pe]rum* despiciant neq(ue) diuitis personam
accipiant, sed cognoscant eos, qui tri-
2 bulantur, et de collecta non necligant*; co-
gant autem eos, qui possunt, thensauri-
zare sibi in operibus bonis, ante oculos
habentes uerba magistri nostri: 'Uidistis
me esurientem et non pauistis'. Qui enim
bene ministrauerint et sine repraehen-
sione, locum sibi pastoris adquirunt.
XXIII, 1 ⟨**Philippus dixit:**⟩ **L**aicus laicis iussio-
nibus seruus sit obaudiens his, qui prae-
2 sunt altario. Unusquisq(ue) in loco suo place-
at d(omi)no, non diligens inimicitiam*, non
aemulantes inuicem de his, qu⟨a⟩e singulis de-

Testimonia ad u. 7 ssq., 17, 18 ssq., 20 sq., 21 ssq., 24 sq., 25 sq., 26 ssq. *in pag. 96. inuenies prolata*

4 quaçumqṳe ṛe ṇecesse 5 qṳi (*fort.* qu⟨a⟩*e corrig.*) in aegritụdinibụṣ 7 expeḍịunt (*Spat. duar. litt.*) non 8 turpẹ(*probab. quam* ị) ḷụcrum ṃulto 9 ụṭ possit sọbṛia essẹ ạḍ ṇocṭurna 10 ministeria (*Spat. trium litt.*) Et uoḷụerit 13 bonorụm 14 circụṃeaṇt et nẹq· paụpe 15 diụiṭis 16 cọgnosçaṇṭ ẹọṣ qui ṭṛi 17 ḅulantur çọ (*alter.*) 18 thenṣauri 19 ọperibus boniṣ oçụḷọs
20 ḥabenṭes uerḅa ṃagistṛi nosṭṛi uịdiṣṭiṣ 21 ·e·surientem ẹṭ nọṇ qṳi 22 ministraụẹṛint·et siṇe ṛepraehen 23 paṣtoris adquirunt 24 Laịcuṣ ḷaịçis iussịọ 25 niḅus seruụṣ (*siue* ịạ *siue* ẹṭ) siṭ (*siue* ạṭ) oḅạụḍịẹṇṣ ḥịṣ qụị pṛaẹ 26 ṣunt·alṭario ụnusquisq· in ḷọçọ placẹ 27 [non diligens inimicitiam] *scrib. uid., nisi quid in Graeco excid.* noṇ (*alter.*) 28 aemulanṭẹṣ inụịcem de hiṣ

ἀλλήλοις περὶ τῶν τεταγμένων, ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη παρὰ
LXVI τῷ θεῷ. 3. Ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου τὸν δρόμον μὴ παρατεμνέσθω· οὐδὲ γὰρ οἱ ἄγγελοι παρὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς οὐδὲν ἕτερον ἐξελίσσουσιν. **XXIV. Ἀνδρέας εἶπεν·** Εὔχρηστόν ἐστιν, ἀδελφοί, ταῖς γυναιξὶ διακονίαν καταστῆσαι. **XXV. Πέτρος εἶπεν·** Ἐφθάσαμεν τάξαντες·
LXVII περὶ δὲ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος ἀκριβῶς μηνύσωμεν. **XXVI, 1. Ἰωάννης εἶπεν·** Ἐπελάθεσθε, ἀδελφοί, ὅτε ᾔτησεν ὁ διδάσκαλος τὸν ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον καὶ ηὐλόγησεν αὐτὰ λέγων· 'Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου καὶ τὸ αἷμα,' ὅτι οὐκ ἐπέτρεψε ταύταις συστῆναι ἡμῖν. 2. **Μάρθα εἶπεν·** Διὰ Μαριάμ, ὅτι εἶδεν αὐτὴν μειδιῶσαν. **Μαρία εἶπεν·** Οὐχ, ὅτι ἐγέλασα· προέλεγε γὰρ ἡμῖν, ὅτε ἐδίδασκεν, ὅτι τὸ ἀσθενὲς διὰ τοῦ ἰσχυροῦ σωθήσεται. **XXVII. Κηφᾶς εἶπεν·** Ἐνίων μέμνησθε δέ, ὅτι ταῖς γυναιξὶ μὴ ὀρθαῖς ⟨προσέταξεν⟩ προσεύχεσθαι, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς γῆς καθεζομέναις. **XXVIII. Ἰάκωβος εἶπεν·** Πῶς οὖν δυνάμεθα περὶ γυναικῶν διακονίαν ὁρίσαι, εἰ μή τι διακονίαν, ἵνα ἐπισχύσωσι ταῖς ἐνδεομέναις; **XXIX. Φίλιππος εἶπεν·**

C. XXIII, 2 (LXVI, 29 sq.) *ἕκαστος κτλ. cf.* Cor. I 7, 24: *ἕκ. ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ θεῷ* 3 (31 sq.) *οἱ ἄγγελοι κτλ. u.* Clem. Cor. I 34, 5 **XXVI,** 1 (LXVII, 5 sq.) *Cf.* Matth. 26, 26—28 (Marc. 14, 22 *et* 24 *al.*) 2 (11 sq.) *sententia in s. scriptura deest*

C. XXIII, 2 *ἐκλήθη, ⟨ἐν τούτῳ μενέτω⟩ Harnack; Funk cum ceteris nihil mutat ad subiectum ἕκαστος subaudiens ἀρεσκέτω* *Pro θεῷ fort. cum Lat. Χριστῷ* (χρω̄) *scrib.* 3 *παρατεμνέσθω* **V**, *Funk* **XXIV** *omis. Aeth.; c. XXIV usque ad XXIX, quae capita Hilgenf., Pitra, Krawutzcky secludenda censuerant, explicauit Funk*
XXVI, 1 *Ἐπελάθεσθαι* 2 *Μάρθα εἶπεν in* **V** *geminatum* *μηδιῶσαν* *Οὐκέτι* **V**, *editt.*; Non ideo risi, quod *Aeth.*; *Οὐχ ὅτι scripsi cum Lat.* **XXVII** *μέμνησθαι δὲ* **V**; *μέμνησθε λε⟨γόντων⟩ Hilgenf.* *ὀρθαῖς προσεύχεσθαι· | (in exitu uersus)* **V**; *⟨προσέταξεν⟩ addidi; ὀρθαῖς ⟨πρέπει⟩ προσεύχ. Bickell, edd.* *ἀπὸ* **V**; *ἐπὶ Wilamowitz* *καθεζομένοις* **V** **XXVIII** *διακονίαν (prius)* **V**; *διακονίας scr. edd.*

creta sunt loca, unusquisq(ue) in quo uoca- **LXVI**
XXIII, 3 tus est a Chr(ist)o. Et non alter alterius locum
inuadat; nec enim angeli supra id, quod il-
lis dispositum est, aliut reuoluent*.
XXIV ⟨**Andreas dixit:**⟩ **UT**ile est, fratres, muli-
eribus diaconissam ordinare.
XXV ⟨**Petrus dixit:**⟩ **PR**aeuenimus consti-
tuentes; de oblatione autem corporis et **LXVII**
sanguinis uerius* indicemus.
XXVI, 1 ⟨**Ioannes dixit:**⟩ **O**bliti fuistis, fratres,
quando petit magister noster panem et
calicem et benedicit ea dicens: 'H o c e s t c o r -
p u s m e u m e t s a n g u i s,' quia non inpera*u*it
2 istis, ut nobiscum adstarent. ⟨**Martha
dixit:**⟩ **PR**opter Mariam, quia uidit illam
subridentem. ⟨**Maria dixit:**⟩ **N**on,
quia risi; sed antea dicebat nobis, cum do-
ceret, quoniam, q u o d i n f i r m u m e s t, p e r
XXVII f o r t i o r e m s a l u a b i t u r. ⟨**Cephas dixit:**⟩
Aliquantorum* memores estis, quoniam hoc
iubebat mulieribus*, ut non rect⟨a⟩e orarent,
XXVIII sed de* terra, sedentes. ⟨**Iacobus dixit:**⟩
Quomodo ergo possumus de mulieribus
ministrationem decernere, nisi diaco-
XXIX niam, ut confortent [a]egenas? ⟨**Philippus**

Testimonium ad u. 29 sq., 31 sq. *uide in pag. 98.*

LXVII (Fol. 68^{r}; Quat. XII, p. 7) *Testimonia ad u.* 5 sq., 11 sq. *exstant in pag., quae praecedit*

---

29 uṇụsqụisq·a (a *del. et in s. s. m. corr.*) uoc̣a 30 $\overline{\chi po}$· eṭ non ạlter ạlteṛịus loc̣ụm 31 angeḷị ṣụpra ịḍ qụọd ịl 32 aliuṭ re-uọlueṇṭ 33 mụli 34 eribụs

LXVII 1 tuenteṣ (*siue* ṛ) 3 Obliṭị fuisṭịs fṛaṭres 4 quaṇdo petiṭ ṃagisteṛ ṇosṭeṛ paṇẹṃ eṭ 5 benedịc̣iṭ ẹạ diceṇṣ c̣ọṛ 6 quiạ non iṇperabit 7 uṭ ṇọbiscum ạdsṭarent 8 illam (*fort. punctis supra* ill *positis m. corr.* eam *effic. uoluit; sed* e *non dispexi*) 9 subṛịdenteṃ 10 dịc̣ebat nobịs 11 quod 13 Aḷịquanto^{rum} (rum *s. l. add. m. corr.*) estịṣ ḥoc 14 iubeḅạṭ ṃulieriḅụs ụṭ ṇon rec̣te ọṛarent 15 seḍ de teṛṛa sedeṇṭeṣ 16 dẹ 17 deceṛnere 18 confọ(ọ *siue* ụ)rtent

Τοῦτο, ἀδελφοί, περὶ τῆς μεταδόσεως. Ὁ ποιῶν ἔργον ἑαυτῷ θησαυρὸν καλὸν περιποιεῖται· ὁ γὰρ θησαυρίζων ἐν τῇ βασιλείᾳ ἔγγραφος ἐργάτης λογισθήσεται παρὰ τῷ θεῷ. **XXX.** ***Πέτρος εἶπεν·*** *Ταῦτα, ἀδελφοί, οὐχ ὡς ἐξουσίαν τινὸς ἔχοντες πρὸς ἀνάγκην, ἀλλ' ἐπιταγὴν ἔχοντες παρὰ κυρίου ἐρωτῶμεν ὑμᾶς φυλάξαι τὰς ἐντολάς, μηδὲν ἀφαιροῦντας ἢ προστιθέντας, ἐν τῷ ὀνόματι κυρίου ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.*

C. XXIX (LXVII, 19 ssq.) *Ὁ ποιῶν κτλ. cf.* Matth. 19, 21 (21 sq.) *ὁ γὰρ θησαυρίζων ἐν τῇ β. κ.* Matth. 6, 20 (Luc. 12, 33 *et* 18, 22) **XXX** (24 sq.) *οὐχ ὡς ἐξουσίαν . . ἔχ. cf.* Thess. II 3, 9 *et* Matth. 7, 29

C. XXIX *μεταδώσεωσ· ὁ ποιὸν* **V** *θησαυρίζον* **V** **XXX** *In Latini exempl. inter κυρίου et ἐρωτῶμεν interpunctum uid. fuisse; cf. Lud. et Tattam.*

dixit:〉 **H**oc, fratres, porrigentibus. Qui **LXVII** facit operam, sicut thensaurum sibi bonum adquirit; qui enim thensaurizat in regno, inscriptus operarius deputa-

XXX bitur aput D(eu)m. 〈**Petrus dixit:**〉 **H**aec, fratres, non ut potestatem alicuius habentes ad necessitatem adsumus, sed iussionem a d(omi)no habentes, et depraecamur uos, ut custodiatis mandata, nihil minuantes* uel adponentes, in nomine d(omi)ni nostri Ie(s)u Chr(ist)i, cui est gloria in saecula saeculorum. Amen.

Ea quidem, quae uerba* fuerunt, digne posuimus de donationibus, quanta quidem D(eu)s a principio secundu(m) propriam uoluntatem praestitit hominibus offerens sibi* eam imaginem, quae aberrauerat. Nunc autem ex caritate, qua(m) **LXVIII** in omnes sanctos habuit, producti ad uerticem traditionis, quae catecizat, ad ecclesias perreximus, ut [h]ii, qui bene ducti sunt, eam, quae permansit usq(ue) nunc, traditionem exponentibus nobis custodiant et agnoscentes firmiores maneant, propter

---

Loci euangelii ad u. 19 ssq., 21 sq., 24 sq. *commemorantur in pag. 100.*
LXVIII (Fol. 68[u]; Quat. XII, p. 8)

---

19 f̣ratṛes porrigentịḅus; *fort.* 〈de〉 porrigentibus *scrib.* 20 fac̣ịṭ ọpeṛam ṣịc̣uṭ(ṭ *siue* ị) thenṣaurum 21 ạdquịrit qụị ẹṇịṃ thensauṛịzat 22 ịṇṣcriptus ọ(*ex* ạ *corr. uid.*)perarius 24 fratreṣ poteṣtatem aliċuius 25 necessit^{tem}aṣ ạdṣumus (*supra* aṣ *m. corr. fort. deleta* ṣ *litt. scr.* teṃ *siue* teṣ); *pro* adsumus *nescio an* addimus *legend.* ịụṣ 26 sịọnem a d̄nọ haḅẹntes et depraecamụr 27 manḍata 28 iṇ 29 saecụ (*alt.*) 30 *Post* amen *spat. uacat. Quod miniatum fuit, inuestigari non potest. Apud Lud., Tatt., Lag. continuo seq.* LXVIII, 14 31 ụer 32 bạ(ạ, *uix* ị)fụerụnt posuịmus de donationibụs 33 principiọ 34 p̣ropriam 35 offerẹ(ẹ *ex* ị *corr. m.*[1])ns

LXVIII 2 producṭị (*siue* ẹṭ) ad uẹr 3 tradi(di *ex corr. m.*[1])tionis catecịzat 4 uṭ hịị qui bene dụcti (*an* docti *scrib.?*) 5 peṛṃansịṭ uṣq· 7 *Inter* maneant *et* Propter *spat. duar. litt. uac.*

Lagard. Hippolyti Rom. edit. p. 74, 29 ssq. (CA. VIII, c. 5, p. 237 sqq.); Pitra *Iuris eccl. Graec. hist. et mon.* I, 48 ssq.; Funk 'Die Apost. Konst.', p. 151 sq.; Achelis l. l. p. 42—47 (Rahmani l. l. I, c. 21, p. 29 ssq.).

LXVIII, 26 **P. 42** (Achel.) *Ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ὁ γινώσκων τὰ πάντα πρὶν γενέσεως, σὺ ὁ δοὺς* **(43)** *ὅρους ἐκκλησίας διὰ λόγου χάριτός σου, ὁ προορίσας τὸ ἀπ' ἀρχῆς γένος δικαίων ἐξ Ἀβραάμ,* **(44)** *ἄρχοντάς τε καὶ ἱερεῖς κατα-*

---

42 (LXVIII, 26 sq.) *Ὁ θεὸς — παρακλήσεως* Cor. II 1, 3 (27 sq.) *ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν κ. τὰ ταπ. ἐφ.* Psalm. 112 (113), 5 sq.
43 (31 ssq.) *ὁ προορίσας κτλ.* *cf.* Ephes. 1, 4 sq.

---

42 *γινώσκων* **O**(*xon.*, Barocc. 26 bibl. Bodl.), **M**(*onac. Gr.* 380), **V**(*at. Gr.* 828) *πρὶν γενέσεως* **MV**; *πρὶν γενέσεως αὐτῶν* (*αὐτῶν expunct.*) **O** **43** *προορίσας τὸ* **O**, *Pitra, dub. Achel., προορίσας τὲ* **MV**, *Lag., Funk* *δικαίων cum Lat. et Aeth.* (*Lud.*) *scripsi; δίκαιον codd., edd.* **44** *καὶ ἱερεῖς* **OV**, *om.* **M** *et edd. praeter Pitram, dub. Achel.* (*u. etiam CA.: ἄρχοντας καὶ ἱερεῖς*)

eum, qui nuper inuentus est per ignoran- LXVIII
tiam lapsus uel error, et hos, qui ignorant,
praestante s(an)c(t)o sp(irit)u perfectam gratiam
eis, qui recte credunt, ut cognoscant, quomo-
do oportet tradi* et custodiri omnia eos, qui
ecclesiae praesunt.
C. 31 (21) P. 39 (Achelis) Episcopus ordinetur electus ab omni popu-
lo; quique cum nominatus fuerit et placu-
40 erit omnibus, conueniet populum* una
cum praesbyterio et his, qui praesentes
fuerint episcopi, die dominica. Consentien-
tibus omnibus inponant super eum ma-
nus et praesbyterium adstet quiescens.
Omnes autem silentium habeant oran-
41 tes in corde propter descensionem sp(iritu)s; ex
quibus unus de praesentibus episcopis ab
omnibus rogatus inponens manum ei, qui
ordinatur episcopus, oret ita dicens:
42 'D(eu)s et pater d(omi)ni nostri Ie(s)u Chr(ist)i, pater miseri-
cordiarum et D(eu)s totius consolationis, qui
in excelsis habitas et humilia respicis, qui
cognoscis omnia, antequam nascantur,
43 tu, qui dedisti terminos in ecclesia per uer-
bum gratiae tuae, praedestinans ex prin-
44 cipio genus iustorum Abraham, principes

26 sq., 27 sq., 31 ssq. *cf. pag., quae anteced.*

9 errọr eṭ họs qui ịgnorạnt 10 grạṭiam 11 *Uix* ei[s] *leg.* 12 tradi et custodiri *mediali ui, ut in Graeco* 13 *Cum spat. titulo, qui apud Lud. in* p. 323. *exstat:* De ordinatione Episcoporum et ritu Eucharistiae, *minime sufficiat, suspicari licet* ⟨De episcopo⟩ *uel* ⟨De episcopo ordinando⟩ *legend. esse; minus probab. apostoli disputantis mentionem factam fuisse uelut* ⟨Petrus dixit⟩ 14 Epịscopụṣ ordineṭụr eḷectus aḅ 15 nomịnatus 16 o(*ex corr.*)mnibus populum 17 praesbyterịọ 20 praesbyteriuṃ adsteṭ qụiẹscenṣ 21 ḥabeant 22 discensiọnem 23 episcọ(*siue* ụ)pis 24 rọ(*siue* ụ)gatus 26 ịhụ· 27 tọ(*siue* ụ)tius 28 respices 30 ụer 31 praedẹṣ(ẹṣ *ex corr.*; *pro* ẹ *legi pot.* ị) 32 iustọ(*siue* ụ)rum abraham; *an* ⟨ab⟩ Abraham *scrib.?*

στήσας τό τε ἁγίασμά σου μὴ καταλιπὼν ἀλειτούργητον, ὁ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου εὐδοκήσας ἐν οἷς ἡρετίσω δοξασθῆναι·

LXIX, 1 καὶ νῦν ἐπίχεε τὴν παρὰ σοῦ δύναμιν τοῦ ἡγεμονικοῦ πνεύματος, ὅπερ διὰ τοῦ ἠγαπημένου σου παιδὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ δεδώρησαι τοῖς ἁγίοις σου ἀποστόλοις, οἳ καθίδρυσαν (45) τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τόπον ἁγιάσματός σου εἰς δόξαν καὶ αἶνον ἀδιάλειπτον τοῦ ὀνόματός σου. ⟨Δός,⟩ καρδιογνῶστα πάντων, ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον, ὃν ἐξελέξω εἰς ἐπισκοπήν, ⟨ποιμαίνειν τὴν ποίμνην⟩ σου τὴν ἁγίαν καὶ ἀρχιερατεύειν σοι, ἀμέμπτως λειτουργοῦντα νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἀδιαλείπτως τε ἱλάσκεσθαι τὸ πρόσωπόν σου καὶ προσφέρειν σοι τὰ δῶρα τῆς (46) ἁγίας σου ἐκκλησίας καὶ τῷ πνεύματι τῷ ἀρχιερατικῷ ἔχειν ἐξουσίαν ἀφιέναι ἁμαρτίας κατὰ τὴν ἐντολήν σου, διδόναι κλήρους κατὰ τὸ πρόσταγμά σου, λύειν τε πάντα σύνδεσμον κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκας τοῖς ἀποστόλοις, εὐαρεστεῖν τε σοὶ ἐν πραότητι καὶ καθαρᾷ καρδίᾳ, προσφέροντά σοι ὀσμὴν εὐωδίας διὰ τοῦ παιδός σου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ κυρίου ἡμῶν, μεθ' οὗ σοι δόξα, κράτος, τιμὴ σὺν ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς (47) αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

---

44 (LXIX, 2) *ἡγεμονικοῦ πνεύματος cf.* Psalm. 50 (51), 14 **45** (7 sq.) *καρδιογνῶστα πάντων* .. *ὃν ἐξελέξω cf.* Act. 1, 24 (9) *ποιμαίνειν τὴν ποίμνην cf.* Petr. I 5, 2 (Act. 20, 28; Ioh. 21, 16) **46** (14 sq.) *ἀφιέναι ἁμαρτίας cf.* Ioh. 20, 23 (16) *διδόναι κλήρους κτλ. apocryph. uid.* (*cf.* Act. 20, 32; 26, 18) (17 sq.) *λύειν* .. *πάντα σύνδεσμον cf.* Esai. 58, 6 (18 sq.) *κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκας τοῖς ἀποστόλοις cf.* Matth. 18, 18

---

44 *καταλειπὼν* **M** *ἡρετήσω* **OM**, *ἡρετίσω* **V** *Fort.* [*καὶ*] *νῦν aut νῦν δ' Lat. legit πνεύματος* **MV**; *πν. σου* **O**, *Pitra, dub. Achel.* **45** *Cum Lat. de ἁγίασμά σου cogitari pot. εἰς δόξαν — ὀνόματός σου add. m.*[2] *in marg. codic.* **O** *Δός om.* **OMV**, *at cf. Lat., Aeth., CA.; post πάντων inser. edd. Pro πάντων Lat. et Aeth. leg. πάτερ Cum Lat. et Aeth. suppleui ποιμαίνειν τὴν ποίμνην, cf. CA.: ποιμαίνειν τὴν ἁγίαν σου ποίμνην; codd. et edd.: εἰς ἐπισκοπήν σου τὴν ἁγίαν καὶ τὸ πρόσωπόν σου* **O**, *Lat., CA., dub. Achel.; τῷ προσώπῳ σου* **MV**, *cett. edd. Fort. προσφέρειν* [*σοι*] *fuit in Gr. exempl.* **46** *ἀφιέναι* (*non ἀναφιέναι*) *codd. δέδωκας* **O** *εὐαρεστεῖν*[τέ] *σοι* **V** (*τέ m.*[1] *add.*); *fort. δέ cum Lat. et CA. leg. τοῦ κυρίου ἡμῶν deest ap. Lat. δόξα om.* **M**

et sacerdotes constituens et s(an)c(tu)m* tuum LXVIII
sine ministerio non derelinquens, ex ini-
tio saeculi bene tibi placuit in his, quos ele-
gisti, *pr*⟨*a*⟩*edic*ari: nunc effunde eam uirtutem, quae LXIX
a te est, principalis sp(iritu)s, quem dedisti dilecto
filio tuo Ie(s)u Chr(ist)o, quod* donauit sanctis apos-
P. 45 tolis, qui constituerunt ecclesiam per sin-
gula loca, sanctificationem tuam, in glori-
am et laudem indeficientem nomini tuo.
Da, cordis cognitor pater, super hunc ser-
uum tuum, quem elegisti ad episcopatu(m),
pascere gregem sanctam* tuam et prima-
tum sacerdotii tibi exhibere, sine reprae-
hensione seruientem noctu et die, inces-
santer repropitiari* uultum tuum et of-
46 ferre dona sancta⟨e⟩ ecclesiae tuae, sp(irit)*u* pri-
matus sacerdotii habere potestatem di-
mittere peccata secundum mandatum
tuum, dare sortes secundum praeceptu(m)
tuum, soluere etiam omnem coll*i*gatio-
nem* secundum potestatem, quam dedis-
ti apostolis, placere autem tibi in mansu-
etudine et mundo corde, offerentem tibi
odorem suauitatis per puerum tu-
um Ie(su)m Chr(istu)m, per quem tibi gloria et po-
tentia et honor, patri et filio cum sp(irit)u s(an)c(t)o,

LXIX (Fol. 61r; Quat. XII, p. 9) 2, 7 sq., 9, 14 sq., 16, 17 sq., 18 sq. *u. testim. in priore pag.*

---

33 tuuṃ

LXIX 1 gisti dari (*supra* gisti *m.*[2] p̣ṛẹḍịc̣ạ *siue* p̣ṛẹṃịạ *fort. syll.* ḋá *expuncta aut* ẹṭ ḷạụ *scr.*) quæ 2 p̣ṛincipalis 3 fiḷịọ x̣p̣ọ̄ quod (*cf.* *πνεῦμα*) ḍọnauit 4 ṭọlis quị conṣtitụeṛụṇt eç̣c̣ḷẹsiam 5 saṇctiḟịcationem (*ui concr. ut uid. de ecclesia*) 6 indeficientem (n *ex corr. m.*[1]) tuọ 8 ụum tuuṃ qụẹṃ ẹ(ẹṃ ẹ *in ras. m.*[1]) legịṣṭị ad ẹpiscopatu⁼ 9 gregeṃ saṇctaṃ tuạṃ eṭ pṛima 13 sancta $\overline{\text{spm}}$ (*fort.* ⟨et⟩ $\overline{\text{sp}u}$ *scrib.*) 14 matụṣ sacerḍọtii po-teṣṭateṃ 15 ṃittere mandạṭụm 17 collegatio 19 apostolis ịn (ị *ex* ḍ *corr. uid. m.*[1]) 20 eṭudiṇẹ et ṃunḍo offereṇṭẹm ṭịḅị 21 suauitạṭịs (*Spatium quatt. litt.*) Per 22 queṃ 23 patri et filio *deest in Gr.*

LXIX et nunc et in saecula saeculorum. Amen.' P. 47
Qui cumque* factus fuerit episcopus, om- 48
nes os* offerant pacis, salutantes eum, quia
dignus effectus est. Illi uero offerant
diacones oblatione*m*, quique inponens
manus in eam cum omni praesbyterio
dicat gratia[n]s agens: 'D(omi)n(u)s uobiscum';
et omnes dicant: 'Et cum sp(irit)u tuo'. 'Susum* cor- 49 sq.
da!' 'Habemus ad dom(inum)'. 'Gratias agamus d(omi)no'. 51
'Dignum et iustum est'. Et sic iam prose-
quatur: 'Gratias tibi referimus, D(eu)s, per
dilectum puerum tuum Ie(su)m Chr(istu)m, quem
LXX in ultimis temporibus misisti nobis salua- 52
torem et redemptorem et angelum uo-
luntatis tuae; qui est uerbum tuum inse-
parabilem*, per quem omnia fecisti et be-
ne placitum tibi fuit; misisti de caelo in ma-
tricem uirginis, quiq(ue) in utero habitus in-
carnatus est et filius tibi ostensus est ex
sp(irit)u s(an)c(t)o et uirgine natus; qui uoluntatem
tuam conplens et populum sanctum tibi
adquirens extendi*t* manus, cum patere-
tur, ut a passione liberaret eos, qui in te
crediderunt; qui cumque traderetur uo-
luntariae passioni, ut mortem soluat* et
uincula diab*o*li dirumpat et infernum 53

LXX (Fol. 61[u]; Quat. XII, p. 10) 2 sq. *Cf.* Esai. 9, 6 (5) 4 sq. *Cf.* Ioh. 1, 3 (Cor. I 8, 6)

---

25 **Q**uicumque (*m.*[1], *cf.* LXX, 12; que *m.*[2] *del. et* gue *siue* que *s. s. post* Qui) fạc̣ṭụs episc̣opụs ọm 26 os· *s. l. add. m. corr.* (*cf.* LXXIV, 3) 28 oblationes (*Gr.*: *θυσίαν siue προσφοράν*; *cf.* u. 29) 29 praesbyterịọ 30 ḍịc̣ạt g̣rạtịans agẹṇs 31 eṭ ọmneṣ dicaṇt et c̣ụm

LXX 2 redemptorem 3 tuuṃ 4 paṛabilem (*fort.* m *puncto s. s. del.*) fec̣iṣti 7 carnatuṣ eṣt ex 8 uirgiṇe ṇatuṣ 9 c̣ọnpḷens et populụm sanc̣ṭụm tiḅị 10 adquiṛens extendis (*cf. Achel.*: 'indem du ausbreitetest seine Hände'; *at* extendit *Hammond*, *Liturgies* p. 257, *cf.* p. 225; expandit *Rahmani* p. 41) c̣um 11 ṭur 12 qui cụmque (*nisi hic et* LXIX, 25 quique cum *scrib.*) uọ 13 soluạṭ ẹt 14 uiṇc̣ụḷa diabuli dirumpat eṭ iṇfeṛnụṃ

calcet et iustos inluminet et terminum **LXX**
figat et resurrectionem manifestet, ac-
P. 54 cipiens panem gratias tibi agens dixit: 'Accipite, manducate: hoc est corpus meum,
quod pro uobis confringetur*'. Similiter
et calicem dicens: 'Hic est sanguis meus,
qui pro uobis effunditur; quando hoc
facitis, meam commemorationem faci-
tis'. Memores igitur mortis et resur-
rectionis eius offerimus tibi panem et ca-
licem gratias tibi agentes, quia nos dig-
nos habuisti adstare coram te et tibi mi-
55 nistrare. Et petimus, ut mittas sp(iritu)m tuum
s(an)c(tu)m in oblationem sanctae ecclesiae; in
unum congregans des omnibus, qui perci-
piunt, sanctis in repletionem sp(iritu)s s(an)c(t)i ad
confirmationen fidei in ueritate, ut te
laudemus et glorificemus per puerum
tuum Ie(su)m Chr(istu)m, per quem tibi gloria et ho-
nor, patri et filio cum s(an)c(t)o sp(irit)u, in sancta ec-
clesia tua et nunc et in saecula saeculorum.
56 Amen. Si quis ole- **LXXI**
um offert, secundum panis oblationem et

---

17 ssq. *Cf.* Matth. 26, 26—28 (Cor. I 11, 23—25; Luc. 22, 19 sq.).
LXXI (Fol. 66r; Quat. XII, p. 11)

---

15 cạlcet et ịustos inlụminet̤ et terṃịnum 16 et̤ 18 mandụcate corpuṣ mẹuṃ 19 ̣confringẹtur (*pro* confringitur; *cf. Achel.*: 'gebrochen wird'; *Hammond l. l.*: frangitur; *Rahmani* p. 43: confringitur) Sịṃịḷịter 20 ̣cạḷịc̣ẹṃ dịc̣enṣ hoc (*m.*1 *corr.* i *s. l.*) est̤ ṣạnguis ṃẹụṣ 21 ef(*foramen antiq. trium litt.*)funditur quandọ 22 cọṃme-moratiọnem 23 **M**emoreṣ resụr 24 rectiọṇịṣ offẹrimụṣ t̤ịbi panẹm et̤ 25 grạt̤ịaṣ tibi ạgeṇt̤eṣ qụia nọs d̤ịg 26 hạbuisti coṛam t̤ẹ ẹt̤ t̤ịḅị ṃị 27 t̤uum 29 congregans̤ dẹs ọṃniḅus·qui pẹrc̣ị 30 ṣanc̣tis iṇ ṛẹpḷẹt̤ịọṇem s̅p̅s̅ s̅c̅ị 31 confirmatiọṇem f̣ịd̤ei iṇ ụeṛịt̤ate ụt̤ (*siue* pạt̤) t̤ẹ (*siue* ṛẹ˜; *Achel.*: 'dass sie Dich; *Hammond* p. 225 *et* 258: ut te) 32 pẹr puerụṃ 33 ḥọ

LXXI 1 *Spat. inscriptioni* ⟨De olei oblatione⟩ *sufficiat* 2 offert (r *ex* n *m.*1 *uid. corr.*) oblationeṃ

LXXI uini et non ad sermonem dicat, sed simili uirtute gratias referat dicens: 'Ut oleum hoc sanctificans das, D(eu)s, sanitatem utentibus et percipientibus, unde uncxisti* reges, sacerdotes et profetas, sic et omnibus gustantib(us) confortationem* et sanitatem utentibus illud praebeat'.

Similiter, si quis caseum et oliuas offeret, (Nouum) ita dicat: 'Sanctifica lac hoc, quod quoagulatum* est, et nos conquaglans* tuae caritati. Fac a tua dulcitudine non recedere fructum etiam hunc oliuae, qui est exemplu(m) tuae pinguidinis*, quam de ligno fluisti* in uitam eis, qui sperant in te'. In omni uero benedictione dicatur: 'Tibi gloria, patri et filio cum s(an)c(t)o sp(irit)u, in sancta ecclesia et nunc et semper et in omnia saecula saeculoru(m). ⟨Amen⟩.'

Cum autem praes- C. 32 (22) P. 61 byter ordinatur, inponat manum super caput eius episcopus contingentib(us) etiam praesbyteris et dicat secundum ea, q(u⟨a⟩e) praedicta sunt, sicut praediximus super episcopum, orans et dicens: 'D(eu)s et pater 62 D(omi)ni nostri Ie(s)u Chr(ist)i, respice super seruum tuum istum et inpartire* sp(iritu)m gratiae et consilii, praesbyteris ut adiuuet et gu-

---

3 simiḷi (ị *siue* ẹ) 4 uịrtute grạtias ṛeḟerat 5 sanctiḟicạns dạṣ (*siue* dẹṣ *siue* dọṣ) $\overline{\text{ds}}$ sạnịṭatem utentiḅus 6 percipienṭiḅus ụnde ụnc̣xịṣti 7 omṇibus 8 ụtentibus 9 ịḷlud pṛaebeat *Inscriptum fuisse potest:* ⟨De casei et oliuae oblatione⟩ 10 sị quiṣ oḷiuas 11 sanc̣ṭiḟic̣ạ ḷạc̣ ḥoc quoḍ quo·agu 12 ẹsṭ ẹṭ nọs conquaglạns c̣ạṛiṭạ 13 ·ạ· tua duḷcitudiṇe ṇoṇ ṛẹcedere 14 exeṃplu⁼ 15 tuạe pinguịdịnis quaṃ 16 uiṭam speranṭ in ṭe uero (ro *in ras. m.*[1]) 17 benedictioṇẹ 18 sanc̣ṭạ ecc̣ḷesia 20 *Si* ⟨Amen⟩ *miniat. fuit, spat. reliquum sufficere uid. titulo* ⟨De praesbytero⟩, *neque tamen conuenit longiori indici* ⟨De praesbyteri ordinatione⟩ 21 ḅyṭẹr ọrdinatur inpọnat 22 caput eịuṣ 23 ḍicaṭ sec̣ụṇdum 24 praẹdiximụs supẹṛ 27 tuuṃ ịstụm 28 praesbyṭeriṣ adiubet

LXXI bernet plebem tuam in corde mundo, sicuti respexisti super populum electionis tuae et praecepisti Moysi, ut elegeret* praesbyteros, quos replesti de sp(irit)u tuo, quod* tu donasti famulo tuo; et nunc, d(omi)ne, praesta indeficienter conseruari in no-
P. 63 bis sp(iritu)m gratiae tuae et dignos effice,
LXXII ut credentes tibi ministremus in simplicitate cordis laudantes te, per puerum tuu(m) Chr(istu)m Ie(su)m, per quem tibi gloria et uirtus, patri et filio cum sp(irit)u s(an)c(t)o, in sancta ecclesia et nunc et in saecula saeculorum. Amen'.

C. 33 (23) P. 64 Diaconus uero, cum ordinatur, eligatur secundum ea, quae praedicta sunt, similiter inponens* manus episcopus solus,* sicuti et praecepimus. In diacono ordinando solus episcopus inponat manus propterea, quia non in sacerdotio* ordinatur, sed in ministerio episcopi, ut
65 faciat ea, quae ab ipso iubentur; non est enim particeps consilii in clero, sed curas agens et indicans episcopo, quae oportet; non accipiens communem praesbyteri sp(iritu)m eum, cuius participes praesbyteri sunt, sed id*, quod sub potestate episco-
66 pi est creditum. Qua de re episcopus solus diaconum faciat, super praesbyterum

---

LXXII (Fol. 66ᵘ; Quat. XII, p. 12) 1sq. *Cf.* Ephes. 6, 5.

---

29 iṇ c̣ọrde sic̣u 30 electiọnis 31 elegereṭ 33 doṇaṣti 34 praeṣta indẹficienṭer 35 gratiae
LXXII 1 credenteṣ 3 $\overline{xpm}$ · $\overline{ihm}$ 6 ⟨De diacono⟩ *spatio sufficere uid.* **D**iaconuṣ ụerọ 9 praecipimus 12 ordinatụr 18 rị ṣunt quọd (*nihil excid. uid., etsi Achel. ex Lag.:* 'sondern dass er würdig werde, dass der Bischof ihm vertraue das, was sich ziemt' *et ex Lud.:* 'sondern er hat sorgsam seine Pflicht zu erfüllen, damit der Bischof ihm trauen könne, und ihn aufmerksam zu machen auf das, was noththut' *profert;* id, quod *propter* πνεῦμα *pos.*)

LXXII autem etiam praesbyteri superinpo-
nant manus propter communem et simi-
lem cleri sp(iritu)m. Praesbyter enim huius so-
lius habet potestatem, ut accipiat; dare P. 67
autem non habet potestatem. Quapropter
clerum non ordinat; super praesbyteri
uero ordinatione consignat episcopo
ordinante. Super diaconum autem ita di-
cat: 'D(eu)s, qui omnia creasti et uerbo per-
ordinasti*, pater d(omi)ni nostri Ie(s)u Chr(ist)i, quem
misisti ministrare tuam uoluntatem et
manifestare nobis tuum desiderium, da
sp(iritu)m s(an)c(tu)m gratiae et sollicitudinis et in-
dustriae in hunc seruum tuum, quem ele-
gisti ministrare ecclesiae tuae et offerre

LXXIII et LXXIV.

Tattam c. 46; Lagarde AA. p. 467, 17—469, 8 et Aegypt. c. 46 (*cf.* CA. VII, 41 ssq.); Achelis p. 97—102 (Rahmani II, c. 8—10, p. 129—133).

LXXIII manum habens in caput eius inpositam C. 46 P. 97 (Achelis)
baptizet semel. **Et** postea dicat: 'Credis
in Chr(istu)m Ie(su)m, filium D(e)i, qui natus est de sp(irit)u
s(an)c(t)o ex Maria uirgine et crucifixus sub
Pontio Pilato et mortuus est et sepultus
et resurrexit die tertia uiuus a mortuis
et ascendit in caelis* et sedit ad dexteram 98
patris uenturus iudicare uiuos et mortu-
os?' Et cum ille dixerit: 'Credo', iterum bap-
tizetur. **Et** iterum dicat: 'Credis in sp(irit)u
s(an)c(t)o* et sanctam ecclesiam et carnis resur-

LXXIII (Fol. 80r; Quat. XIII, p. 3) 8 sq. *Cf.* Petr. I 4, 5; Tim. II 4, 1

---

21 superinpo 23 $\overline{\text{spṃ}}$· 24 pọtestatem 25 auṭẹm ṇon 27 consignate (e *del. m.*[1] *ut uid.*) 28 diạcoṇum 35 offerre (r *alt. m.*[1] *corr. ex* e)

LXXIII 1 haḅẹns in ċaput eiụs inpọsitam 3 $\overline{\text{iḥm}}$ 5 mortụus 7 sedit (καθεσθέντα; *Achelis:* 'sich gesetzt hat'; *Rahmani:* sedet) 8 uenturụṣ 10 ịn $\overline{\text{spụ}}$·

rectionem?' Dicat ergo, qui baptizatur: LXXIII
'Credo'. Et sic tertia uice baptizetur. Et pos-
tea cum ascenderit, ungueatur* a praes-
bytero de illo oleo, quod sanctificatum
est, dicente: 'Ungueo te oleo sancto in no-
mine Ie(s)u Chr(ist)i'. Et ita singuli detergentes
se iam induantur et postea in ecclesia*
ingrediantur. Episcopus uero manu(*m*)
illis inponens inuocet dicens: 'D(omi)ne D(eu)s,
qui dignos fecisti eos remissionem mere-
ri peccatorum per lauacrum regenera-
P. 99 tionis sp(irit)u⟨s⟩ s(an)c(t)i, inmitte in eos tuam grati-
am, ut tibi seruiant secundum uolunta-
tem tuam; quoniam tibi est gloria, patri
et filio cum sp(irit)u s(an)c(t)o, in sancta ecclesia et nunc
et in saecula saeculorum. Amen.'
Postea oleum sanctificatum infunde⟨n⟩s de
manu et inponens in capite dicat: 'Ungue-
o te s(an)c(t)o oleo in d(omi)no patre omnipoten-
te et Chr(ist)o Ie(s)u et sp(irit)u s(an)c(t)o'. Et con-
signans in
frontem offerat osculum et dicat: 'D(omi)n(u)s
tecum'. Et ille, qui signatus est, dicat: 'Et
cum sp(irit)u tuo'. Ita singulis faciat. Et postea
iam simul cum omni populo orent,
non primum* orantes cum fidelibus, nisi LXXIV
omnia haec fuerint consecuti. Et cum

22 sq. *Cf.* Tit. 3, 5.
LXXIV (Fol. 80[u]; Quat. XIII, p. 4)

13 bapṭịzetur et p̣ọṣ 15 sanctịficatuṃ 17 singulị deter-gentesṣ 18 induạntur et posteạ 19 uerọ manu (*sed uirg. dub., fort.* ṣ; *AA.:* χεῖρα, *Achel.:* 'seine Hand'; *Rahmani:* manum) 21 qụi dignọṣ f̣ecisti 22 ḷauac̣rum 23 spu· (*fort.* u *in* us *corr.*) ẹoṣ ṭuam 25 teṃ 26 spụ·sc̣ọ·ṣancta (in *add. s. l. m.*[2]) nụnc 27 saecu-lorụm (*Spat. duar. litt.*) aṃeṇ 28 ịnfundes ḍẹ (*paulo probab. quam* ẹx̣) 30 ịṇ dno p̣atre 31 spụ· 35 o·ren·t· (*dub. an* n *uirgula del. sit*)
LXXIV 1 orạnṭẹs

LXXIV orauerint, de ore pacem offerant. Et tunc
iam offeratur oblatio a diaconibus epis-
copo et gratias agat panem* quidem in exe(m)- P. 100
plum, quod dicit Gr⟨a⟩ecus antitypum*, corpo-
ris Chr(ist)i; calicem uino mixtum propter an-
titypum, quod dicit Graecus similitudi-
nem, sanguinis, quod* effusum est pro om-
nibus, qui crediderunt in eum; lac et mel-
le* mixta simul ad plenitudinem promis-
sionis, quae ad patres fuit, qua[m] dixit ter-
ram fluentem lac et mel, qua[m] et dedit car-
nem suam Chr(istu)s, per quam sicut paruuli
nutriuntur, qui credunt, in suauitate uer-
bi amara cordis dulcia efficiens; aquam
uero in oblationem in indicium lauacri,
ut et interior homo, quod est animale*, si-
milia consequa[n]tur sicut et corpus.

De uniuersis uero his rationem reddat e- 101
piscopus eis, qui percipiunt; frangens au-
tem panem singulas partes porrigens
dicat: 'Panis caelestis in Chr(ist)o Ie(s)u'. Qui autem
accipit, respondeat: 'Amen'. **P**raesbyteri
uero si non fuerint sufficientes, teneant*
calices et diacones et cum honestate ad-
stent et cum moderatione: primus, qui

---

9 *Cf.* Matth. 26, 28 (Luc. 22, 20) 12 sq. *Cf.* Exod. 3, 8 *et* 17; 13, 5 *al.* 18 *Cf.* Rom. 7, 22 (Ephes. 3, 16)

---

3 orauer(r *ex* a *corr. uid. m.*[1])int 4 diaçọnibus 7 uinọ 8 diciṭ g̣raecus sịmiliṭudi 9 quod effụsum 10 qụị crediderụnt *Inter* eum *et* Lac *spat. trium litt.* 12 patṛes fụịt quaṃ (*fort.* ṃ *iam m.*[2] *del.*; *uix* qu⟨oni⟩am d.: ⟨Dabo uobis⟩ t. *coiciend. ex AA.*: *ὅτι ἔλεγε· Δώσω ὑμῖν χώραν*) 13 ṛam 14 peṛ (*ex* pro *corr. uid.*) 15 ṇu-triuntur 17 ụero in o·blatioṇem ịn ịṇ(*siue* ịụ)diciụm 18 ụt et inteṛịọṛ aṇịmale 19 ṃịlia consequaṇ(ṇ *delet. uid.*)tur 21 per-cịpiunt 22 sịṇgụḷạs (*an* singul*i*s *scrib.?* *AA.*: *ἑκάστῳ*; *Achel.*: 'jedem von ihnen') paṛtes 23 pạnis çaelestis ịn 24 ṛespondeat 25 suf-ficienter tẹṇẹṇt (*sed uel* ạ inter ẹ *et* ṇt *interpos. uel* tẹṇẹạN̄ *corr. uid.*) 26 calicẹṣ et ḍịacones ẹt çum họnestate 27 eṭ çụm moderạṭịone

tenet aquam, secundus, qui lac, tertius, **LXXIV**
qui uinum. Et gustent, qui percipient, de
P. 102 singulis ter dicente eo, qui dat: 'In D(e)o patre
omnipotenti'. Dicat autem, qui accipit:
'Amen'. 'Et d(omi)no Ie(s)u Chr(ist)o et sp(irit)u s(an)c(t)o et sanc-
ta ecclesia'. Et dicat: 'Amen'. Ita singulis
fiat. Cum uero haec fuerint*, festinet
unusquisque operam bonam facere

LXXV—LXXVIII.

Tattam c.48—60, 62 *ex.*; Lagarde AA. p. 470, 1—473, 4, 476, 7—27 et Aegypt. c. 48—60, 62 *ex.* (CA. VIII, c. 29, 31 *ex.*, 40, p. 267, 269, 274); Achelis p. 106—121, 134 sq. (Rahmani II, c. 13, 14, 16, 17, 20, 21, 24, 25, p. 135—147).

C. 48 P. 106 (Achelis) qui praesentes estis, et ita [a]epulamini. Cate- **LXXV**
cuminis uero panis exorcizatus detur et cali-
cem singuli offerant.

C. 49 P. 107 Catecuminus in cena dominica non* concum-
bat. Per omnem uero oblationem memor sit
qui offert eius, qui illum uocauit; propterea
enim depraecatus est, ut ingrediatur sub
C. 50 tecto eius*.

Edentes uero et biben-
P. 103 tes cum honestate id agite et non ad ebrieta-
tem et non, ut aliquis inrideat aut triste-
tur, qui uocat uos, in uestra inquietudine,

LXXV (Fol. 71[u]; Quat. XIII, p. 7)

---

28 tenet∗ (*uerb. in ras. scr. m.*[1]*; pro ∗ fuisse uid.* o) a·quam secundus qui lac tertius 29 gustent qui percipient 30 singulis ter dicente eo qui dat in 31 autem qui 32 amen 33 ecclesia amen ita singulis 34 uero haec fuerint (*m.*[2] *fort.* fecerint *mut. uol.; at cf. AA.: Τούτων δὲ πεποιημένων; Achel.:* 'Wenn dies aber geschehen ist') festinet

LXXV 1 praesentis 2 cali 3 sq. *Inscriptio haec fere uid. fuisse:* ⟨Catecuminos cum fidelibus concumbere non decere⟩ 6 uero 9 sq. *Suppl. fort.:* ⟨Cum moderatione et honestate edi decere⟩ 11 ho(*siue* u)nestate id agite ebrieta 13 *An* qui uoca⟨ui⟩t *scrib.? (cf. u.* 7 *et* 21; *Achelis:* 'welcher euch eingeladen hat'; *Rahmani:* qui aduocauit)

LXXV sed ut oret, ut dignus efficiatur, ut ingrediantur sancti ad eum. 'Uos enim', inquit, 'estis sal terrae'. Si communiter uero omnibus oblatum fuerit, quod dicitur Graece apoforetum, accipite ab eo; si autem, ut omnes gustent, sufficienter gustate, ut et superet et quibuscumque uoluerit, qui uocauit uos, mittat tamquam de reliquiis sanctorum et gaudeat in fiducia. Gustan- P. 109
tes autem cum silentio percipiant, qui uocati sunt, non contendentes uerbis, sed qu⟨a⟩e hortatus fuerit episcopus et, si interrogauerit aliquit, respondeatur illi; et cum dixerit episcopus uerbum, omn*i*s cum modestia laudans eum taceat, quandiu iterum interroget. Etiamsi absque episcopo in cena adfuerint fideles, praesente presbytero aut diacono similiter honeste percipiant. Festinet autem omnis siue a praesbytero 110
siue a diacone accipere benedictionem de manu. Similiter et catecuminus exorcizatum id ipsut* accipiat. Si laici fuerint

LXXVI in unum*, cum moderatione agant. Laicus enim benedictionem facere non potes*.

C. 51

Unusquisque in nomine d(omi)ni edat. Hoc eni(m) D(e)o placet, ut aemulatores etiam aput gentes P. 111

---

15 Matth. 5, 13.
LXXVI (Fol. 71r; Quat. XIII, p. 8)

---

15 inquiṭ 16 ẹstis 17 graecẹ 18 oṃ 19 sụ 20 quibuṣcumque uoluerịt qui ụọ (*siue* dẹ) 21 miṭtat reliquịịṣ 22 sanctorụm eṭ 25 inter*(*fuisse uid.* t *aut* c)roga 26 illi [et] c̣um (et *m. corr. s. s.*) 27 ṛit uerbụm omnes (*cf. u.* 32) 30 praesẹnte 31 perc̣ipiant(nt *contign.*) 32 f̣estinet praesbyterọ (*siue* ị)

LXXVI 1 c̣um 2 potes(*pro* potest *pos. uid.*; *cf. AA.*: οὐ δύναται; *Achel.*: 'darf nicht') 3 *Tit. fort. hic fuit:* ⟨In nomine Dei edi decere⟩ 4 d̄o· *litteris minusc. fort. m. corr. addid.* 5 plac̣et

simus, omnes similes et sobrii.

C. 52 **Uiduas**, si quando quis uult, ut [a]epulentur, iam maturas aetate dimittat eas ante uesperam. Si autem no(n) potest propter clerum, quem sortitus est, escas et uinum dans eis dimittat illas et aput semet ipsas, quomodo illis placet, de re sumescant*.

C. 53 P. 112 **Fructus** natos primum, ⟨prius⟩quam incipiant* eos, omnes festinent offerre episcopo; qui autem offerit*, benedicat et nominet eum, qui optulit, dicens: **Gratias** tibi agimus, D(eu)s, et offerimus tibi primitiuas* 113 fructuum, quos dedisti nobis ad percipiendum, per uerbum tuum enutriens ea*, iubens terrae omnes fructus adferre ad laetitiam et nutrimentum hominum et omnibus animalibus. Super his omnibus laudamus te, D(eu)s, et in omnibus, quibus nos iu*ua*sti*, adornans nobis omnem creaturam uariis fructibus per puerum tuum Ie(su)m Chr(istu)m, dom(inum) nostrum, per quem tibi gloria in saecula saeculorum. Amen.

C. 54 P. 114 **Benedicuntur** quidem fructus, id est uua, ficus, mala grania*, oliua, pyrus*, malum, sycaminum, Persicum, cera-

---

14 ssq. *Cf.* XXV, 17 ssq., XXVI, 9 sq. (*Διδ.* 13, 3; Exod. 23, 19 *al.*)
21 ssq. *Cf.* Gen. 1, 29 sq.

---

6 sq. *An fuit* ⟨De uiduarum epulo⟩? 9 dimittat (a *m.*[1] *ex* e *corr.*); *possis cogitare de lac. sic fere supplenda* aeta|te ⟨cibet et⟩ dimittat 11 ụịnuṃ daṇs ẹịṣ dị(*siue* ẹ)ṃittat ẹṭ·a 12 quọmodo ḍẹ(*aut* ụṭ) re 13 *Tit. fuisse uid.:* ⟨De fructibus episcopo offerendis⟩ 14 Fructụs (ụ *m. corr. in* o *mut. uid.*) primum quam (*cf. u.* 18 sq.) 15 inc̣ịp̣ịant (*pro* c̣ịp *legi pot.* ẹḷṛ) *aut ui* inferendi, colligendi *posit. aut* edere, percipere (*u.* 19 sq.) *uel sim. subaud.* offerrẹ 16 ẹpisc̣ọpo nọ 17 ṃinet 18 ṭịḅi 19 f̣ṛuctuum 20 ẹṇdum uerbụm 21 ḅẹṇs f̣ṛuctụs (*siue* ọs) ḷae 22 ṭịtiam et nutrimeṇṭum họminum 24 ḍamus iubas 25 ṭị ·ọ(*siue* ụ) mnem 26 fructịḅụs per pụerụm 28 sq. ⟨De fructuum benedictione⟩ *aut sim.* 31 cerạ

LXXVI seum*, amygdalum, Damascena, non pepon,
non melopepon, non cucumeres, non cepa,
non aleus* nec aliut de aliis oleribus. Sed et ali-
quotiens et flores offeruntur.

LXXVII OFFeratur ergo rosa et lilium, et alia uero
non. In omnibus autem, quae percipiuntu⟨r⟩, P. 115
s(an)c(t)o D(e)o gratias agant in gloriam eius perci-
pientes. C. 55

· Nemo in Pascha, antequam
oblatio fiat, percipiat. Nam qui ita agit,
non illi inputatur ieiunium. Si quis autem
in utero habet et aegrotat et non potest duas
dies ieiunari, in sabbato ieiunet propter P. 116
necessitatem, contenens* panem et aquam.
Si quis uero in nauigio uel in aliqua neces-
sitate constitutus ignorauit diem, hic cum
d*i*dicerit hoc, post quinquagesimam red-
dat ieiunium. Typus enim transiit, quaprop-
ter secundo mense cessauit, et debet quis
facere ieiunium, cum ueritatem d*i*dicerit.

C. 56
P. 117

Diaconus uero unusquisque cum subdiac⟨o⟩-
nibus ad episcopum obseruent; suggere-
tur etiam illi, qui infirmantur, ut, si placue-
rit episcopo, uisitet eos. Ualde enim oblecta-
tur infirmus, cum memor eius fuerit prin-

LXXVII (Fol. 74[u]; Quat. XIII, p. 9)

---

35 *Fuisse uid. proprium caput* ⟨De floribus⟩.

LXXVII 1 uerọ (ọ *dimid.*) 2 percipiuntụ (ụ *dimid.*, r *resectum*) 3 agant (t *ex* e *m.*[1] *corr. uid.*) ịn percị (ị *part. seruat.*) 4 *Fort. suppl.*: ⟨In Pascha, antequam oblatio fiat, percipi non decere⟩ 8 ae·grọ·tat· (ẹṭ superscr.) non (ẹṭ *s. l. m. corr. add. uid.*) 9 ieiuṇari (*cf.* XXXIV, 8 *et* 15) ịe·ịunet 10 necessịtateṃ conteṇeṇs 13 dediceṛit 14 ieiunium (*Spat. unius litt.*) Ṭypus transiịt 15 ṣecundo ḍẹbet 16 ieiụnium çum ụeriṭatem dediceṛiṭ (*siue* ạṭ) 17 ⟨Diaconos ad episcopum obseruare debere⟩ *uel sim.* 18 subdiạç (c *mutil.*, o *resect.*) 19 episcopum obseṛuent sụggeṛẹ 20 qui infirmạṇtur ṣị placụẹ 21 rịt ụịsiṭeṭ ẹọṣ ụaḷḍe obḷẹçṭạ 22 infirṃus çụṃ mẹṃor

C. 57 ceps sacerdotum. LXXVII
Fideles uero mox, cum expergefacti fuerint et
surrexerint, antequam oper⟨a⟩e suae contin-
P 118 gant*, orent D(eu)m et sic iam ad opus suum pro-
perent. Si qua autem per uerbum cateciza-
tio* fit, praeponat hoc, ut pergat et audiat
uerbum D(e)i ad confortationem* animae
119 suae; festinet autem et ad ecclesiam, ubi
C. 58 floret sp(iritu)s.
Omnis autem fide-
lis festinet, antequam aliquid aliut gustet,
eucharistiam percipere. Si enim ex fide
percipit, etiamsi mortale quodcumque
⟨d⟩atum illi fuerit, post hoc non potest eum LXXVIII
C. 59 nocere*.
P. 120 **O**mnis autem festinet,
ut non infidelis gustet de eucharistia aut
ne sorix aut animal aliud aut ne quid cade-
at* et pereat de eo. Corpus enim est Chr(ist)i eden-
dum credentibus et non contemnendum.
C. 60 ⟨Calicem⟩
P. 121 in nomine enim D(e)i benedicens accepisti
quasi antitypum sanguinis Chr(ist)i. Quapropter
nolit*o* effundere, ut non sp(iritu)s alienus uelut
te contemnente illut* delingat: reus eris

---

35 ssq. *Cf.* Marc. 16, 18.

LXXVIII (Fol. 74r; Quat. XIII, p. 10; *u. imaginem*)

---

23 ⟨De hora orandi⟩ *suppl. uid.* 24 **Fidel$\overset{e}{\text{i}}$s** (i *m.*[1]; e *s. s. m. corr.*) ẹum *m. corr. s. l. add.* ẹṭ 25 opere ṣuae contiṇ 26 gant (*Spat. unius litt.*) Orent d̅ṃ̅ ịam 28 audiaṭ 30 eṭ ụbị 31 sq. *Fort. leg.*: ⟨Eucharistia percipiatur, antequam aliud gustetur⟩

LXXVIII 1 *Ante* atum *una litt. resecta* 2 n(*dimid.*)ocere *Tit. fort. fuit*: ⟨Scrupulose eucharistiam esse custodiendam⟩ 4 gusṭẹṭ de eụcharịṣtia 5 auṭ animaḷ aḷiụḍ 7 conte$\overset{m}{\text{n}}$endum (m *s. s. uid. m. corr.*) 8 *Suppl. uid.*: ⟨Nihil effundendum de calice⟩. *Praeterea subst.* ⟨Calicem⟩ *miniatum fuisse ueri sim.* 9 In accepisṭi 10 antiṭypum sangụịnis quaprọpṭer 11 noḷị (*ex* ṭị *aut* ụ *corr. uid.*) ṭẹ (*probabil. quam* ṭọ *aut* ọṣ); *fort. m.*[2] l *et* ḍẹ *corr.*: *an uol.* noli deeffundere *aut* noli de ⟨eo⟩ eff.? aḷịenus ụelụṭ 12 *Ante* reus *fort. excid.*: ⟨Deus enim tibi irascetur et tu⟩; *cf. Achel.*: 'damit es kein fremder Geist auflecke, damit Gott dir nicht

LXXVIII sanguinis, tamquam qui spernit prae[pu]tium, quod* conparatus est.

[Semper tempta modeste consignare tibi frontem. Hoc enim signum passionis aduersum diabolum ostenditur, si ex ⟨f⟩ide faciat quis, ut non hominibus placens, ⟨s⟩ed per scientiam sicut loricam offerens; siquidem aduersarius uidens uirtutem sp(iritu)s ex corde in similitudine lauacri in manifestum 135 deformatam* tremens effugatur, te non illum* cedente, sed inspirante. Hoc ipsut erat, de quod* in typo Moyses in oue, quae per Pascha immolabatur, sanguem* asparsit in limine et duos postes unguens significat eam, quae nunc in nobis est, fide(m) in perfecta oue. Frontem et oculos per manum consignantes declinemus ab eo, qui exterminare temptat. Haec itaque cum gratia et fide recta glorios[a]e cum audiantur, aedificationem praestant ecclesiae et uitam aeternam credentibus. Quae custodiri moneo ab eis, qui bene sapiunt. Uniuersis enim audientibus apos-] Ex C. 62 P. 134

13 sq. *Cf.* Cor. I 6, 20 (7, 23; Petr. I 1, 18 sq.) 25 sq. *Cf.* Exod. 12, 7 *et* 22.

zürne, da du Verächter gewesen bist, und du des Blutes Christi schuldig werdest' 13 sanguiniṣ praepụti|um (*AA.*: τοῦ λυτρoῦ; *Achel.*: 'den Preis') 15—35 *Ex uitio, quod iam Graecum exemplar contraxerat, haec capitis 62. pars, quae* LXXX, 14 ssq. *suo loco posita et denuo uersa est, hic praecepta nescio an proprio tit.* ⟨De crucis signo⟩ *instructa* 15 modeṣṭe 16 enịm signụm 17 n(*dimid.*)is 18 *Ante* ide *periit* f 19 ṣ *litterae ante* eḍ *positae apex restat* per 20 quidem aduersariuṣ 21 sịmịlịṭudine (*an* -nem *scrib.*?) laụacri 22 effụga 23 tuṛ 24 Hoc $\overset{\text{erat}}{\text{ịpṣụt}}$ (ẹṛaṭ *s. s. uid.*) dẹ quod $\overset{\text{ue}}{\text{uoce}}$ (*m.*² u̇ *et* ċė *deletis* ue *s. s.*) 25 ịm$\overset{\text{ba}}{\text{molatur}}$ (ba *m. corr. s. s.*) 26 dụọs posṭes ụngueṇṣ 27 significat *fort. in* significa⟨ba⟩t *corr.* (*cf.* LXXX, 26) $\overset{\text{n}}{\text{uọbis}}$ (*m. corr.* u̇ *deleto* n *s. s.*) 30 exteṛminare temptaṭ · haec·i·taquẹ 31 reçta gloriosae (*quod aduerb. fort. ex marg. irrepsit*) çụm aụ 35 Uniuersiṣ eṇịm apos⟨tolicam traditionem⟩; *cf.* LXXX, 35

LXXIX et LXXX.

Tattam c. 62; Lag. AA.p. 474, 25—476, 26 et Aeg. c. 62; (CA. VIII, c. 33, p. 270 sq.); Achelis p. 128—135 (Rahmani II, c. 24, p. 145, 147).

Ex C. 62 P. 129 (Achelis) D(eu)m, qui non mentitur, qui memor fuit sanc- **LXXIX**
torum suorum et emisit uerbum suum in-
luminantem* eos. Illa ergo hora in latere
Chr(istu)s punctus aquam et sanguem* effudit et
reliquum temporis diei inluminans ad ues-
peram deduxit. Unde incipiens dormire pri(n)-
cipium alterius diei faciens imaginem re-
surrectionis conpleuit. Ora etiam, ante-
130 quam corpus cubil*i** requiescat. Circa me-
diam uero noctem exurgens laua manus
aqua et ora. Si autem et coniunx tua
praesens est, utrique simul orate; sin ue-
ro necdum* est fidelis, in alio cubiculo, sece-
dens, ora et iterum ad cubilem* tuum re-
uertere. Noli autem piger esse ad orandu(m).
Qui in nuptias [con]ligatus est, non est inquina-
tus; qui enim loti sunt, non habent neces-
sitatem lauandi iterum, quia mundi sunt.
131 Per consignationem cum udo flatu* et
per manum sp(iritu)m amplectens corpus tuu(m)
usque ad pedes sanctificatum est.
Donum enim sp(iritu)s et infusio lauacri, sicuti

LXXIX (Fol. 81r; Quat. XIII, p. 13) 1 *Cf.* Tit. 1, 2 4 *Cf.* Ioh. 19, 34 17 sq. *Cf.* Ioh. 13, 10

LXXIX 1 memur 3 luminaṇtem (*cf. Gr.: τὸν λόγον*) ẹoṣ ịlla ẹrgo ịn lạṭẹre 4 effudiṭ 5 dieị· uẹṣ 6 deduxiṭ iṇcipiens pri⁼ (*uirgula dubia*) 8 conpleuit (*et ita Lag. Aeg.; Achel.:* 'Du — machst das Vorbild der Auferstehung') 9 cubile 10 ue(e *ex* o *m.*[1])ro 11 ẹṭ·o·ra (*Spat. duar. litt.*) Sị tuạ 13 necdum (*m.*[1]; nondum *m. corr.*); *cf.* LIII, 6, 8 sq. 14 iterụṃ aḍ cubịlem 15 nolị aụṭẹṃ pịgẹṛ ọrandụ⁼ 16 nuptịas (con *supra*) ligatus (ç̣oṇ *s. l. add. m. corr.; AA. δεδεμένος*) eṣṭ ṇon 18 ṣụṇṭ (ṇṭ *contign.*) 19 cum tụ dẹflatuṣ eṣ (*m.*[1]; cum ·u·dọ flatu eṭ *m. corr.*); *AA.: Καὶ ἐμπνεύσας τῇ χειρί σου καὶ σφραγίσας σεαυτὸν τῷ πτυέλῳ τοῦ στόματός σου* 20 tuụ⁼ 21 sạṇctịfịcatum 22 **D**onum (*quasi nouum capitul. incip.*)

LXXIX ex fonte corde credente cum offertur,
sanctificat eum, qui credidit. Hac igi-
tur hora necessarium est orare; nam et
hi, qui tradiderunt nobis, seniores ita nos
docuerunt, quia hac ⟨h⟩ora omnis creatu- P. 132
ra quiescit ad momentum quoddam, ut
laude[n]t dom(inum); stellas et arbusta et aquas
stare in ictu, et omne agmen angelo-
rum ministrat ei, in hac ⟨h⟩ora una cum ius-
torum animabus laudare D(eu)m. Quaprop-
ter debent [h]ii, qui credunt, festinare hac
⟨h⟩ora orare. Testimonium etiam habens
huic rei d(omi)n(u)s ita ait: Ecce clamor fac-
LXXX tus est circa mediam noctem dicentium: 'Ecce
sponsus uenit, surgite ad occursum eius' et in-
fert dicens: Propterea uigilate; nescitis
enim, qua hora uenit. Et circa galli cantum 133
exurgens, similiter; illa enim hora gallo
cantante fili Istrahel Chr(istu)m negauerunt,
quem nos per fidem cognouimus, sub spe
luminis aeterni in resurrectione mortu-
orum spectantes diem in ha⟨n⟩c. Itaque, omnes
fideles, agentes et memoriam eorum facien-
tes et inuicem docentes et catecuminos
prouocantes neq(ue) temptari neq(ue) perire po-

---

35 ssq. Matth. 25, 6.
LXXX (Fol. 81[u]; Quat. XIII, p. 14) 3 sq. Matth. 24, 42 (25, 13) 5 sq. *Cf.* Matth. 26, 34 *et* 74

---

23 ọffeṛtur 24 sanctificạṭ ẹum qụị cṛedịdit (*Spat. trium litt.*) Ḥac 25 necessarịụṃ 26 ṇọbịṣ ṣeniores ita nọṣ 27 haç ọra omṇis çreatu 28 ṛa quiesçit·ad mọmẹṇtum 29 et (t *ex* d *corr. m.*[1]) ạrbusta 30 agṃen angelọ 31 iṇ ḥac·ọra uṇa çuṃ ịus 32 animabuṣ ḷaụdaṛẹ $\overline{dm}$ qụapṛọp 34 o·ra·orare
LXXX 2 aḍ oçcursum 3 fẹrṭ Propṭẹrea ụigịlate ṇesçiṭịṣ 5 similiter (*subaud.*: ora) 6 fịlị ịsṭrahẹl $\overline{xpm}$ ṇegaụerụnṭ (*siue* ạnṭ) 7 fidem ṣpẹ 8 aeṭerni 9 dieṃ in hac itaque (*uix* diem [in]. Ha⟨e⟩c itaque *coic.*) 10 fịdẹles agenteṣ 11 inuiceṃ catecuṃịṇos 12 tempṭari

teritis, cum semper Chr(istu)m in memoriam* LXXX
P. 134 habetis. Semper autem imitare cum ho-
nestate consignare tibi frontem. Hoc enim
signum passionis aduersum diabolum
manifestum et conprobatum est, si ex fide
itaq(ue) facis, non ut hominibus appareas, sed
per scientiam tamquam scutum offerens;
nam aduersarius, cum uidit uirtutem,
135 quae ex corde est, ut homo similitudinem
uerbi in manifesto deformatam osten-
dat, infugiatur* non sputante ⟨te⟩, sed flante sp(irit)u *i*(*n*)
te. Quod deformans Moyses in ouem* Pas-
schae, quae occidebatur, sanguem asparsit
in limine et postes uncxit, designabat ea⟨m⟩, q(u⟨a⟩e)
nunc in nobis est fides, quae in perfecta oue
est. Frontem uero et oculos per manu(m)
consignantes declinemus eum, qui exter-
minare temptat. Haec itaq(ue) si cum gra-
tia et fide recta accipiuntur, praesta⟨n⟩t ae-
dificationem in ecclesia et uitam aeter-
nam credentibus. Custodiri haec consi-
lium do ab omnibus bene sapientibus. Uni-
uersis enim audientibus apostolicam tra-

---

25 sq. *Cf.* Ẹxod. 12, 7 *et* 22.

---

13 c̣um 14 ịmiṭare 15 coṇsigṇạṛe f̣ṛontem 16 aduẹṛsuṃ dịabọlum 20 ụiṛ(ṛ *ex* c̣ *m.*[1])tutem 23 infugiatur (i *alt. m.*[1] *add. uid.*) ⟨te⟩ *add. Stuelcken* fḷante $\overline{\text{ṣpụị}}$ (*uel* ṣịụị *uel* ṣịc̣ị *uel* ḥụ) 24 ḷe (*siue* ṭe, *uix* lọ) deforṃaṇs moyṣẹs 26 ḷimine eaq: 28 ẹst Frọntem ụerọ et oc̣ulọs 31 accipiụ(ụ *siue* ẹ)ntur praestat (*cf.* LXXVIII, 32) 32 ḍificaṭionem ịṇ 33 credentibuṣ 34 unị 35 tra⟨ditionem⟩.

I 349